

شناسنامه گزارش:

عنوان: برنامه ارتقاء وضعیت زنان و خانواده استان چهارمحال و بختیاری

تهیه و تنظیم: دکتر حسینعلی قجری

ناظر: دکتر عباس رئیسی

این گزارش با نظارت و حمایت معاونت رئیس جمهور در امور زنان و خانواده در چارچوب موافقتنامه شماره ۱۳۲۴۱۵ مورخ ۹۶/۱۰/۲۳ با استانداری چهارمحال و بختیاری تهیه گردیده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این گزارش برای معاونت رئیس جمهور در امور زنان و خانواده و استانداری چهارمحال و بختیاری محفوظ می باشد.

تاریخ ارائه گزارش: آذر ۱۳۹۷

سپاسگزاری

این برنامه مرهون تلاش جمع کثیری است. وظیفه خود می‌دانم از خانم دکتر ابراهیم پور مدیر کل سابق دفتر امور بانوان استان چهارمحال و بختیاری خانم جلیل پور مدیر کل فعلی دفتر امور بانوان، دکتر عباس رئیسی ناظر طرح، مهراں فجری، دکتر محمد صالح حسین زاده، دکتر محمد جواد زاهدی، دکتر امین امانی بابادی، خانم قشقایی راد، دکتر امیر عظیمی دولت آبادی، خانم صدیقه توکلی کارشناس دفتر امور بانوان استانداری و تمامی کسانی که در تدوین این برنامه، یاری گر، مشاوره و راهنمای اینجانب بودند قدردانی و تشکر نمایم.

حسینعلی فجری

فهرست مطالب

۱	خلاصه مدیریتی
۱	مقدمه
۴	فصل نخست: کلیات
۴	اهداف سند
۴	هدف کلی
۴	اهداف عملیاتی
۵	مفروضات، اصول و سیاست‌های حاکم بر سند
۵	ارکان جهت ساز سند
۶	چهارچوب مفهومی
۹	روش شناسی و شیوه تنظیم سند
۱۰	فصل دوم: وضعیت جمعیتی استان
۱۱	نسبت جنسی
۱۲	بعد خانوار
۱۳	سرپرست خانوار
۱۴	زنان و خانواده های تحت حمایت نهادهای حمایتی
۱۴	الف- کمیته امداد امام خمینی
۱۵	ب- سازمان بهزیستی
۱۶	فصل سوم: توصیف، تبیین و تحلیل بعد اقتصادی و رفاهی و آرایه راهکارها و برنامه‌ها
۱۶	توصیف وضعیت موجود
۱۸	نرخ مشارکت اقتصادی
۱۸	نرخ اشتغال

۱۹	..... نرخ اشتغال زنان جوان
۱۹	..... نرخ بیکاری
۲۰	..... نرخ زنان خانه دار از کل جمعیت غیرفعال
۲۰	..... جایگاه مدیریتی و مقامات ارشد
۲۰	..... مشاغل تخصصی و فنی
۲۰	..... مقایسه شهرستانی
۲۱	..... نرخ مشارکت اقتصادی
۲۳	..... نرخ اشتغال
۲۴	..... نرخ بیکاری
۲۵	..... نرخ زنان خانه دار به زنان غیر فعال
۲۶	..... جمع‌بندی وضعیت اقتصادی و رفاهی زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری
۲۹	..... اهم مسایل و مشکلات
۲۹	..... علت کاوی
۳۰	..... فرصت‌ها و چالش‌ها
۳۲	..... راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر
۴۴	..... فصل چهارم: توصیف، تبیین و تحلیل بعد ازدواج و طلاق و آرایه راهکارها و برنامه‌ها
۴۴	..... توصیف وضعیت موجود
۴۵	..... میزان خالص ازدواج
۴۶	..... عمومیت ازدواج
۴۷	..... میانگین سن در اولین ازدواج
۴۸	..... میزان خالص طلاق
۴۸	..... تغییرات سالانه طلاق

نسبت طلاق به ازدواج	۴۹
نسبت جنسی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر به تفکیک وضع زناشویی	۵۰
مقایسه شهرستانی	۵۲
میزان خالص ازدواج	۵۳
عمومیت ازدواج (در هر هزار نفر)	۵۴
میانگین سن در اولین ازدواج	۵۵
میزان خالص طلاق	۵۶
میزان تغییرات سالانه طلاق	۵۶
نسبت طلاق به ازدواج	۵۷
جمع بندی وضعیت ازدواج و طلاق در استان	۵۸
اهم مسایل و مشکلات ازدواج و طلاق	۶۱
علت کاوی	۶۱
فرصت‌ها و چالش‌ها	۶۳
راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر	۶۴
فصل پنجم: توصیف، تبیین و تحلیل بعد آموزش و ارایه راهکارها و برنامه‌ها	۷۰
توصیف وضع موجود	۷۰
نرخ باسوادی	۷۱
تحصیلات ابتدایی	۷۱
تحصیلات راهنمایی و متوسطه و پیش دانشگاهی و دیپلم	۷۱
دانش‌آموختگان دانشگاهی و آموزش عالی	۷۲
مقایسه شهرستانی	۷۳
نرخ باسوادی	۷۴

۷۵	تحصیلات ابتدایی
۷۶	تحصیلات متوسطه
۷۷	دانش آموختگان دانشگاهی
۷۸	دانش آموختگان دانشگاهی برحسب آخرین مدرک تحصیلی
۸۱	جمع‌بندی وضعیت زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری
۸۴	اهم مسایل و مشکلات بعد آموزش
۸۴	علت کاوی
۸۵	فرصت‌ها و چالش‌ها
۸۷	راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر
	فصل ششم: توصیف، تبیین و تحلیل بعد سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی و آرایه راهکارها و برنامه‌ها
۹۵	توصیف وضعیت موجود سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی زنان استان
۱۰۰	مقایسه شهرستانی
۱۰۳	اهم مسایل و مشکلات
۱۰۵	علت کاوی
۱۰۶	فرصت‌ها و چالش‌ها
۱۰۷	راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر
	فصل هفتم: توصیف، تبیین و تحلیل بعد مشارکت سیاسی و مدنی و آرایه راهکارهای و برنامه‌ها
۱۱۸	توصیف وضعیت موجود
۱۱۸	حضور زنان در مجلس شورای اسلامی
۱۱۹	مناصب وزارتی و مهمترین مقام اجرایی

۱۱۹.....	حضور زنان در مدیریت محلی.....
۱۲۰.....	شرکت در انتخابات.....
۱۲۱.....	سازمان‌های مردم‌نهاد(سمن‌ها).....
۱۲۳.....	مقایسه شهرستانی.....
۱۲۴.....	جمع‌بندی وضعیت مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان استان.....
۱۲۵.....	اهم‌مسائل و مشکلات زنان استان در حوزه مشارکت سیاسی و مدنی.....
۱۲۵.....	علت‌کاوی.....
۱۲۷.....	فرصت‌ها و چالش‌ها.....
۱۲۸.....	راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر.....
۱۳۴.....	فصل هشتم: توصیف، تبیین و تحلیل آسیب‌های اجتماعی و آرایه راهکارها و برنامه‌ها.....
۱۳۴.....	توصیف وضع موجود.....
۱۳۴.....	خودکشی.....
۱۳۶.....	فرار دختران و زنان از منزل.....
۱۳۷.....	مقایسه شهرستانی.....
۱۳۸.....	علت‌کاوی.....
۱۳۹.....	فرصت‌ها و چالش‌ها.....
۱۴۰.....	راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر.....
۱۴۵.....	فصل نهم: ریسک‌های برنامه.....
۱۴۷.....	فصل دهم: برنامه پایش و ارزیابی.....
۱۷۶.....	فهرست منابع.....

فهرست جداول

- جدول شماره (۱). کل جمعیت، جمعیت مردان و زنان و زنان جوان به تفکیک شهرستان‌ها ۱۱
- جدول شماره (۲) نسبت جنسی جمعیت استان چهار محال و بختیاری و کشور در سال ۱۳۹۵ به تفکیک شهرستان‌های استان ۱۱
- جدول شماره (۳) تعداد و بعد خانوار به تفکیک شهرستان ۱۲
- جدول شماره (۴) تعداد خانوارهای زن سرپرست به تفکیک شهرستان ۱۳
- جدول شماره (۵) تعداد زنان و خانوارهای تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان ۱۴
- جدول شماره (۶) تعداد زنان سرپرست خانوار تحت حمایت بهزیستی و افراد تحت تکفل آن‌ها به تفکیک شهرستان ۱۵
- جدول شماره (۷) وضعیت زنان استان چهارمحال و بختیاری در مقایسه با مردان و میانگین کشوری در بعد اقتصادی و رفاهی ۱۷
- جدول شماره (۸) وضعیت زنان اقتصادی و رفاهی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری (بر اساس آمار ۱۳۹۶ سازمان برنامه بودجه استان چهارمحال و بختیاری) ۲۱
- جدول شماره (۹) نرخ مشارکت اقتصادی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری به ترتیب از بیشترین به کمترین ۲۲
- جدول شماره (۱۰) نرخ اشتغال زنان شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری به ترتیب از بیشترین به کمترین ۲۴
- جدول شماره (۱۱) نرخ بیکاری شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری به ترتیب از بیشترین به کمترین ۲۵
- جدول شماره (۱۲) نرخ زنان خانه‌دار به غیر فعال شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین ۲۶
- جدول شماره (۱۴) برنامه‌های عملی ارتقا وضعیت اقتصادی و رفاهی زنان ۳۸
- جدول شماره (۱۵) وضعیت زنان استان چهارمحال و بختیاری در مقایسه با مردان و میانگین کشوری در بعد ازدواج و طلاق ۴۵
- جدول شماره (۱۶) میزان عمومیت ازدواج در استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک جنسیت ۴۶
- جدول شماره (۱۷) نسبت جنسی جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر استان چهارمحال و بختیاری و کشور به تفکیک وضع زناشویی در سال‌های ۹۵ - ۱۳۶۵ ..... ۵۲
- جدول شماره (۱۸) نمای کلی وضعیت شهرستان‌ها نه گانه استان در شاخص‌های ازدواج و طلاق ۵۳
- جدول شماره (۱۹) تعداد ازدواج‌های واقع شده به تفکیک شهرستان از سال ۱۳۹۶ از بیشترین به کمترین ۵۴
- جدول شماره (۲۰) میزان عمومیت ازدواج شهرستان‌ها از بیشترین به کمترین ۵۵
- جدول شماره (۲۱) میانگین سن ازدواج اولین ازدواج زنان شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین ۵۵
- جدول شماره (۲۲) تعداد طلاق‌های واقع شده به تفکیک شهرستان از بیشترین به کمترین ۵۶
- جدول شماره (۲۳) تغییرات سال ۱۳۹۶ طلاق شهرستانی نسبت به سال ۱۳۹۵ ..... ۵۷
- جدول شماره (۲۴) نسبت طلاق به ازدواج شهرستانی به ترتیب از بیشترین به کمترین ۵۷

- جدول شماره (۲۵) چالش‌های دستیابی به اهداف بعد ازدواج و طلاق ۶۳
- جدول شماره (۲۶) برنامه عملی ارتقا ازدواج و کاهش طلاق ۶۷
- جدول (۲۷) وضعیت زنان استان چهارمحال و بختیاری در مقایسه با مردان و میانگین کشوری در بعد مشارکت سیاسی و مدنی ۷۰
- جدول شماره (۲۸) وضعیت تحصیلات عالی زنان استان در مقایسه با مردان به تفکیک مقطع تحصیلی ۷۳
- جدول (۲۹) مقایسه وضعیت زنان در شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری (بر اساس آمار ۱۳۹۶ سازمان برنامه بودجه استان چهارمحال و بختیاری) ۷۴
- جدول شماره (۳۰) نرخ باسوادی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری به ترتیب از بیشترین به کمترین ۷۵
- جدول (۳۱) تحصیلات ابتدایی شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری به ترتیب از بیشترین به کمترین ۷۶
- جدول شماره (۳۲) تحصیلات متوسطه زنان شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین ۷۷
- جدول شماره (۳۳) دانش‌آموختگان دانشگاهی زن شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین ۷۸
- جدول شماره (۳۴) دانش‌آموختگان برحسب آخرین مدرک تحصیلی (کاردانی) شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین ۷۹
- جدول شماره (۳۵) دانش‌آموختگان برحسب آخرین مدرک تحصیلی (کارشناسی) شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین ۸۰
- جدول شماره (۳۶) دانش‌آموختگان برحسب آخرین مدرک تحصیلی (کارشناسی ارشد) شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین ۸۰
- جدول شماره (۳۷) چالش‌های دستیابی به اهداف بعد ازدواج ۸۶
- جدول شماره (۳۸) برنامه‌های عملی ارتقا وضعیت آموزشی زنان استان ۹۰
- جدول شماره (۳۹) وضعیت زنان استان چهارمحال و بختیاری و کل کشور در بعد سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی به ازای یکصد هزار نفر در سال ۹۶ طبق آخرین آمارهای موجود و قابل استناد ۹۶
- جدول شماره (۴۰) آمار بیمه شدگان قالیباف در سال ۱۳۹۶ (به تفکیک جنسیت) ۱۰۰
- جدول شماره (۴۱) میزان شاخص‌های سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی در شهرستان‌های نه گانه استان چهارمحال و بختیاری در سال ۱۳۹۶ ..... ۱۰۱
- جدول شماره (۴۲) چالش‌های دستیابی به اهداف بعد بهداشت، سلامت و تأمین اجتماعی ۱۰۶
- جدول شماره (۴۳) برنامه‌های عملی جهت ارتقا سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی ۱۱۲
- جدول شماره (۴۴) تعداد و درصد نمایندگان شوراهای اسلامی شهرو روستا استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک جنس در دوره‌های اول تا پنجم در سالهای ۹۶-۱۳۷۷ ..... ۱۲۰
- جدول شماره (۴۵) وضعیت رای دادن زنان استان در انتخابات ۱۲۱
- جدول شماره (۴۶) تعداد و توزیع درصد سمن‌های فرهنگی و اجتماعی زنان کشور و استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک نوع فعالیت در سال ۱۳۹۶ ..... ۱۲۲
- جدول شماره (۴۷) مقایسه وضعیت زنان در شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری (بر اساس آمار فرمانداری های استان ۱۳۹۷) ۱۲۳
- جدول شماره (۴۸) چالش‌های دستیابی به اهداف مشارکت سیاسی و مدنی ۱۲۸
- جدول شماره (۴۹) راهکارهای ارتقا مشارکت سیاسی و مدنی زنان ۱۳۱
- جدول شماره (۵۰) مقایسه میزان خودکشی استان چهارمحال و بختیاری و کل کشور در سال‌های ۹۵ - ۱۳۵۱۳۸۰ ..... ۱۳۵
- جدول شماره (۵۱) مقایسه میزان فرار دختران و زنان از منزل استان چهارمحال و بختیاری و کل کشور در سال‌های ۹۵ - ۱۳۸۰ (در هر ده هزار نفر جمعیت) ۱۳۶

جدول شماره (۵۲) وضعیت زنان در استان چهارمحال و بختیاری و شهرستان‌های نه گانه آن آسیب‌های اجتماعی بر اساس آمار ادارات مربوطه استان سال ۱۳۹۵.....	۱۳۷
جدول شماره (۵۳) چالش‌های مقابله با آسیب‌های اجتماعی در سه سطح سیستمی، نهادی و فردی.....	۱۴۰
جدول شماره (۵۴) برنامه‌های عملی جهت پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی.....	۱۴۲
جدول شماره (۵۵) ریسک‌ها و مخاطره‌های دستیابی به اهداف.....	Error! Bookmark not defined.
جدول شماره (۵۶) پایش و ارزیابی برنامه‌های عملی بعد ارتقای وضعیت اقتصادی و رفاهی زنان.....	۱۴۷
جدول شماره (۵۷) پایش و ارزیابی برنامه‌های عملی ارتقای ازدواج و کاهش طلاق.....	۱۵۳
جدول شماره (۵۸) پایش و ارزیابی برنامه‌های عملی ارتقای وضعیت آموزشی زنان استان.....	۱۵۶
جدول شماره (۵۹) پایش و ارزیابی برنامه‌های عملی بعد ارتقای سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی.....	Error!
	Bookmark not defined.
جدول شماره (۶۰) برنامه پایش و ارزیابی راهکارهای ارتقا مشارکت سیاسی و مدنی زنان.....	۱۶۱
جدول شماره (۶۱) پایش و ارزیابی برنامه‌های عملی جهت پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی.....	۱۷۱

فهرست نمودارها

نمودار شماره (۱) نرخ مشارکت زنان استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان.....	۲۲
نمودار شماره (۲) نرخ اشتغال زنان استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان.....	۲۳
نمودار شماره (۳) نرخ بیکاری زنان استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان.....	۲۴
نمودار شماره (۴) نرخ زنان خانه‌دار استان چهارمحال و بختیاری به زنان غیر فعال به تفکیک شهرستان.....	۲۶
نمودار شماره (۵) میزان خالص ازدواج در استان چهارمحال و بختیاری و کل کشور از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵.....	۴۶
نمودار شماره (۶) میانگین سن در اولین ازدواج در استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک جنسیت.....	۴۷
نمودار شماره (۷) میزان خالص طلاق در سطح کشوری و استانی.....	۴۸
نمودار شماره (۸) رشد سالانه طلاق در سطح کشوری و استانی.....	۴۹
نمودار شماره (۹) نسبت طلاق به ازدواج در سطح استان چهارمحال و بختیاری و کل کشور.....	۵۰

خلاصه مدیریتی

مدیریت توسعه و ارتقای هر وضعیتی نیازمند برنامه‌ریزی است. در برنامه‌ریزی به شیوه علمی باید نخست، وضعیت موجود در قالب یک چهارچوب مفهومی قابل دفاع مورد بررسی قرار گیرد. سپس شرایط مورد انتظار یا اهداف ارتقا و توسعه مشخص گردند. بعد از هدف‌گذاری، شناخت علل، فرصت‌ها و چالش‌ها برای ارائه راهکارها و برنامه‌ها عملی ضرورتی گریزناپذیر است. بدون شک دستیابی به اهداف و عملی کردن برنامه‌های مورد نظر، همیشه مواجه با یکسری ریسک‌ها و موانع خواهد بود، لذا در برنامه‌ریزی ضرورت دارد که برنامه‌ریز ریسک‌های مختلف را پیش بینی نماید و برای اجرای بهینه برنامه، دستورالعمل پایش و نظارت را تدوین کند. بر اساس همین اصول، در سطور پیش رو در راستای ارتقای وضعیت زنان و خانواده پس از مقدمه و بیان کلیات با استفاده از آمار مستند و پایه، مصاحبه‌ها، نشست‌ها و تحقیقات انجام شده وضعیت موجود زنان و خانواده استان در ابعاد: رفاهی اقتصادی، ازدواج و طلاق، آموزش، بهداشت و سلامت، مشارکت سیاسی و مدنی و آسیب‌های اجتماعی مورد بررسی واقع می‌گردد. وضعیت استانی با میانگین کشوری مقایسه و شهرستان‌های نه‌گانه استان نیز با یکدیگر مقایسه می‌شوند. اهم مسائل و مشکلات استان، علل، فرصت‌ها و چالش‌ها و راهکارها و برنامه‌های عملی در هر کدام ابعاد هفتگانه به صورت مجزا معرفی می‌گردند و در پایان ریسک‌ها و برنامه نظارت و پایش ارائه می‌شود.

مقدمه

خانواده نخستین و مهمترین نهاد اجتماعی است. خانواده به عنوان اولین محیط اجتماعی که فرد بلافاصله بعد از تولد در آن پا به عرصه وجود می‌گذارد دارای آثار فردی و اجتماعی گسترده‌ای است. با توجه به نقش و اثرگذاری گسترده خانواده در جامعه، اکثر اندیشمندان سیاسی و اجتماعی، اهمیت و نقش خانواده را از ابعاد مختلف مورد مذاقه قرار داده‌اند و نقش بی بدیل این نهاد فراگیر اجتماعی را پذیرفته‌اند. خانواده در راستای ایجاد نظم، تعادل، پیشرفت و توسعه جامعه دارای کارکردهای متعددی است. اهم کارکردهای خانواده عبارتند از: کارکرد زیستی و تولید نسل، کارکرد تربیتی و آموزشی (جامعه پذیری)، کارکرد رفع نیازهای جسمی و روانی، کارکرد اقتصادی و حمایتی. انجام این کارکردها به بهترین شکل و برآیند آن‌ها، اسباب رشد و تعالی فردی و اجتماعی را فراهم خواهد نمود. اگر بخواهیم دارای سرمایه انسانی توانمند و کارا، به عنوان عامل اصلی توسعه پایدار و همچنین

جامعه‌ای متعادل، سالم و توسعه یافته باشیم، یکی از مهمترین اقدامات ضروری، تقویت و تحکیم بنیان خانواده است. بدون شک یکی از بدیهیات، اذعان به این موضوع است که رکن اصلی خانواده که در عملیاتی نمودن اهم کارکردهای فردی و اجتماعی خانواده، نقش چشمگیری دارد "زن" است.

زنان به عنوان نیمی از جامعه همیشه دارای نقش مؤثری در ابعاد مختلف اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه بوده‌اند. جهت توسعه پایدار جامعه، توانمندسازی و ارتقای وضعیت زنان و حضور و مشارکتشان در عرصه‌های مختلف اجتماعی یک ضرورت تاریخی است. در تمام تحولات سیاسی اجتماعی از جمله انقلاب مشروطه و انقلاب اسلامی زنان حضور فعال و گسترده داشته‌اند. همچنین، در عرصه فرهنگی و آموزشی زنان همیشه حضور فعال داشته‌اند و نقش چشمگیری در انتقال و تولید علم داشته‌اند.

با توجه به اهمیت خانواده و زنان، نظام جمهوری اسلامی نیز با الهام از دین اسلام و با ابتنای بر اصل کرامت انسانی توجه ویژه‌ای به زنان و رشد و تعالی آن‌ها نموده است. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سند چشم‌انداز نظام، سیاست‌های ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری، سند آمایش سرزمین، ماده ۲۳۰ برنامه پنجم توسعه و قانون برنامه ششم توسعه کشور این توجه و نگاه ویژه قابل مشاهده است.

براساس ماده ۱۰۱ برنامه ششم توسعه، تمامی دستگاه‌های اجرایی موظفند به منظور تحقق اهداف مندرج در اصول دهم (۱۰)، بیستم (۲۰) و بیست و یکم (۲۱) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله و سیاست‌های کلی برنامه ششم و سیاست‌های کلی خانواده مبنی بر «تقویت نهاد خانواده و جایگاه زن در آن و استیفای حقوق شرعی و قانونی زنان در همه عرصه‌ها و توجه ویژه به نقش سازنده آنان» و نیز به منظور بهره‌مندی جامعه از سرمایه انسانی زنان در فرآیند توسعه پایدار و متوازن، با سازماندهی و تقویت جایگاه سازمانی امور زنان و خانواده در دستگاه، نسبت به اعمال رویکرد عدالت جنسیتی بر مبنای اصول اسلامی در سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های خود و ارزیابی آثار و تصمیمات براساس شاخص‌های ابلاغی ستاد ملی زن و خانواده شورای عالی انقلاب فرهنگی اقدام کنند. این ماده دو تبصره دارد.

- تبصره ۱ اشاره می‌کند ریاست جمهوری (معاونت امور زنان و خانواده) موظف است ضمن ارزیابی و تطبیق سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های دستگاه‌ها و رصد مستمر ارتقای شاخص‌های وضعیت زنان و خانواده، گزارش آن را به‌طور سالانه به مجلس شورای اسلامی و هیئت وزیران ارائه کند.

- براساس تبصره ۲ آیین‌نامه اجرایی این ماده در خصوص نحوه اعمال، سازوکارهای نظارت و پایش شاخص‌ها و وظایف و الزامات دستگاه‌های اجرایی برای ارتقای شاخص‌های مذکور، به پیشنهاد مشترک ریاست جمهوری (معاونت امور زنان و خانواده)، سازمان و سازمان اداری و استخدامی کشور و با همکاری سایر دستگاه‌های اجرائی ذیربط در چارچوب قوانین مربوطه، ۶ ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

اما علی‌رغم این تأکیدها و توجه‌های ویژه، هنوز بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب، قابل قبول و درخور خانواده و زنان ایرانی فاصله زیادی وجود دارد. لذا جهت رسیدن به وضعیت درخور و شایسته، نیازمند تدوین علمی، موشکافانه و مسئولانه سند جامع ارتقای زنان و خانواده می‌باشد. در راستای همین ضرورت است که معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری با توجه به تفاوت‌های اقلیمی، محلی و استانی تدوین سند ارتقای وضعیت زنان و خانواده‌ی استان‌ها را در دستور کار خود قرار داده و دستورالعمل اجرایی آن را ابلاغ نمود.

استان چهارمحال و بختیاری به عنوان یکی از استان‌های کشور، از لحاظ موقعیت جغرافیایی بین ۳۱ درجه و ۹ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۴۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۲۶ دقیقه طول شرقی واقع شده است. این استان با وسعتی معادل ۱۶۳۳۲ کیلومتر مربع در جنوب غرب ایران قرار گرفته است. چهارمحال و بختیاری از شمال و شرق به استان اصفهان، از غرب به استان خوزستان، از جنوب به کهگیلویه و بویراحمد و از شمال غرب به استان لرستان محدود شده است. این استان ۱ درصد از کل مساحت کشور را دارا است که از این جهت، بیست و هفتمین استان ایران محسوب می‌شود.

طبق آخرین تقسیمات کشوری (۱۳۹۴) استان چهارمحال و بختیاری از ۹ شهرستان، ۲۵ بخش، ۴۰ شهر و ۵۰ دهستان تشکیل شده است و مرکز آن شهرکرد است.

با توجه آنچه گفته شد و با عنایت به اهمیت زنان و خانواده و لزوم سیاستگذاری جهت ارتقای وضعیت آن‌ها و در راستای اسناد بالادستی و در چارچوب دستورالعمل ابلاغی معاونت امور زنان و

خانواده ریاست جمهوری، این برنامه با استفاده از نظریه‌ها و روش‌های علمی، بهره بردن از آمار و داده‌های مستند و مبتنی بر اسناد بالادستی، با هدف تدوین سند ارتقای وضعیت زنان و خانواده استان چهارمحال و بختیاری پس از ذکر کلیات (اهداف سند، مفروضات، اصول و سیاستهای حاکم بر سند، ارکان جهت ساز سند، چهارچوب مفهومی و روش شناسی سند)، با توجه به چهارچوب مفهومی، در این سند به ترتیب به توصیف مختصر وضعیت جمعیتی استان با تأکید بر زنان و سپس توصیف، تبیین و تحلیل ابعاد اقتصادی و رفاهی، ازدواج و طلاق، آموزش، بهداشت، سلامت و تأمین اجتماعی، مشارکت سیاسی و مدنی و آسیبهای اجتماعی پرداخته می‌شود در تحلیل و تبیین ابعاد اقتصادی و رفاهی، ازدواج و طلاق، آموزش، بهداشت سلامت، و تأمین اجتماعی، مشارکت سیاسی و مدنی و آسیبهای اجتماعی علاوه بر توصیف وضعیت موجود زنان استان، اهم مسایل و مشکلات، علل، فرصتها و چالشها بررسی و راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر ارایه می‌گردند و در پایان تلاش می‌شود تا ریسک‌های اجرای برنامه و برنامه پایش و ارزیابی سند ارایه گردد.

فصل نخست: کلیات

در کلیات به ترتیب به اهداف سند، مفروضات، اصول و سیاستهای حاکم بر سند، ارکان جهت‌ساز سند، چهارچوب مفهومی و روش شناسی و شیوه تنظیم سند پرداخته می‌شود.

اهداف سند

هدف کلی

تدوین سند ارتقای وضعیت زنان و خانواده استان چهارمحال و بختیاری؛

اهداف عملیاتی

- شناسایی وضع موجود زنان و خانواده در استان بر مبنای اطلاعات پایه و مستند؛
- ارزیابی وضع موجود بر اساس مقایسه داده‌ها با میانگین کشوری با لحاظ تفکیک جنسیتی تا حد ممکن؛
- ترسیم اهداف و نتایج مورد نظر و چشم‌انداز پنج ساله خانواده و زنان استان؛
- شناسایی چالش‌ها و فرصت‌ها؛
- شناسایی علل و ارائه راهکارهای عملیاتی؛

مفروضات، اصول و سیاست‌های حاکم بر سند

- اعتقاد و باور به اهمیت زنان و لزوم توانمندسازی زنان و ارتقا وضعیت آن‌ها؛
- باور به کرامت انسانی و ارزش‌های زن؛
- باور به ضرورت حضور فعالانه زنان در تمام عرصه‌های اجتماعی در راستای رشد و تعالی فردی و اجتماعی و توسعه پایدار؛
- قانون مداری و ارزش مداری و اقدام در چارچوب‌های قانونی و ارزش‌های دینی و اسناد بالادستی؛
- لزوم تقویت بنیادهای خانواده و حمایت همه جانبه از خانواده؛
- بهره‌گیری از ظرفیت‌های دانشی و فناوری جهت ارتقا جایگاه زنان و خانواده؛
- توجه ویژه به زنان و خانواده با لحاظ نمودن تفاوت‌های جغرافیایی و فرهنگی؛
- بسط و توسعه پژوهش‌های علمی در حوزه زنان و خانواده؛
- حاکم بودن گفتمان دینی و انقلابی و اقدام عمل بر اساس اصول گفتمان دینی و انقلابی؛
- فرابخشی بودن موضوع زنان و خانواده و لزوم به میدان آوردن تمام ارکان سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی جامعه؛
- کاربردی بودن سند و شناسایی و ارائه راهکارهای عملی و تحقق‌پذیری آن‌ها؛
- فرهنگ محور و مکان محور بودن مسایل اجتماعی و فرهنگی؛

ارکان جهت ساز سند

این سند مبتنی از ارکان زیر می باشد:

- قانون اساسی
- سند چشم‌انداز بیست ساله نظام
- برنامه ششم توسعه

- نظریه‌ها و روش‌های علمی
- اطلاعات و داده‌های مستند و پایه
- واقعیت و فهم اجتماعی

چهار چوب مفهومی

یکی از مهمترین دغدغه‌ها در تدوین این سند، شناخت دقیق شاخص‌ها، ابعاد و مؤلفه‌های وضعیت زنان و خانواده و عوامل تأثیرگذار بر آن، جهت سنجش وضعیت و ارائه راهکارهای علمی در راستای ارتقای وضعیت موجود و ارتقای وضعیت خانواده و توانمندسازی زنان است. با مطالعه و تعمق موشکافانه، تمام شاخص‌های علمی و معتبر موجود، جهت سنجش وضعیت خانواده و زنان و به طور خاص شکاف جنسیتی از جمله: توسعه انسانی^۱ HDI، نابرابری جنسیتی^۲ GII، شکاف جنسیتی^۳

^۱ Human Development Index شاخص توسعه انسانی یکی از جامع‌ترین ملاک‌ها برای سنجش نهایی سیاست‌های اجتماعی دولت‌ها و ترکیبی از ملاک‌های چون امید به زندگی، دسترسی به دانش و آموزش و سطح زندگی مناسب است.

^۲ Gender Inequality Index شاخص نابرابری جنسیتی یکی از شاخص‌هایی است که در گزارش‌های سالانه سازمان ملل متحد درباره توسعه انسانی کشورها به آن پرداخته می‌شود. این شاخص نابرابری جنسیتی را در سه بعد: بهداشت عمومی، توانمندی و فعالیت اقتصادی نشان می‌دهد. بهداشت عمومی: به واسطه مرگ و میر زنان به هنگام زاد و ولد و نرخ باروری نوجوانان سنجیده می‌شود. توانمندی: با استفاده از سهم کرسی‌های پارلمانی کسب شده به وسیله هر جنس و نیل به آموزش‌های دوره دبیرستان و بالاتر در هر جنس سنجیده می‌شود. فعالیت اقتصادی: با استفاده از نرخ مشارکت بازار کار برای هر جنس، به دست می‌آید. شاخص نابرابری جنسیتی، جایگزین شاخص توسعه جنسیتی و شاخص توانمندسازی جنسیتی گردیده است. این شاخص، نشانگر وضعیت جنسیت در توسعه انسانی و در نتیجه نابرابری بین فعالیتهای زنان و مردان در هر سه بعد بهداشت عمومی، توانمندی و فعالیت اقتصادی است

^۳ Gender Gap Index شاخص شکاف جنسیتی از محاسبه چهار شاخص کلی آموزش، سلامت، مشارکت اقتصادی و مشارکت سیاسی محاسبه می‌شود. در بعد فرصت و مشارکت اقتصادی که شامل سه مؤلفه فاصله در مشارکت (اختلاف در نرخ مشارکت نیروی کار زنان به مردان) فاصله دستمزد (نسبت برآورد درآمد اکتسابی زنان به مردان) و فاصله در پیشرفت زنان و مردان (نسبت زنان به مردان در دو گروه شغلی قانونگذاران، مقامات ارشد و مدیران و کارکنان حرفه‌ای و فنی) است. مؤلفه‌ها: مشارکت اقتصادی، مشارکت در بازار کار، دستمزد برابر، درآمد، جایگاه مدیریتی و مقامات ارشد، مشاغل تخصصی و فنی آموزش شکاف جنسیتی در دستیابی زنان و مردان به آموزش از طریق چهار مؤلفه نرخ باسوادی زنان به مردان، نرخ زنان به مردان در ثبت نام آموزش ابتدایی، آموزش متوسطه و آموزش عالی محاسبه می‌شود.

شاخص آموزش: دستاوردهای آموزشی، نرخ باسوادی، تحصیلات ابتدایی، تحصیلات، متوسطه و تحصیلات دانشگاهی سلامت و بقا

شکاف جنسیتی در سلامت و بقا با استفاده از دو مؤلفه نسبت جنسی تعداد دختران نسبت به پسران در بدو تولد و امید زندگی سالم مردان و زنان سنجیده می‌شود.

شاخص سلامت و بقا: سلامت و بقا، نسبت جنسی در بدو تولد و امید زندگی (سال)

مشارکت سیاسی

(GPI) و توانمندسازی^۱ مورد بررسی قرار گرفت. سپس با همفکری تیم تحقیقاتی و متخصصین امر و با توجه به رسالت این سند، لزوم استناد به آمارهای مستند و پایه، وضعیت آماری قابل استناد در استان چهارمحال و بختیاری و مستلزمات مقایسه درون استانی (شهرستانی) و مقایسه با میانگین کشوری، سعی می‌شود به اقتضای اجزای مختلف سند (وضعیت موجود، مقایسه، وضعیت مطلوب، چالش‌ها، فرصت‌ها، راهکارها و ...) تلفیقی از شاخص‌های معتبر و علمی و کارآمدترین و روزآمدترین نظریه‌های علمی را به کار گرفته شود. بنابه آنچه که گفته شد چهارچوب مفهومی این سند، به شرح جدول ذیل ارائه می‌گردد:

ابعاد	شاخص‌ها و مؤلفه‌ها
وضعیت خانواده و زنان	جمعیتی - جمعیت به تفکیک جنس - جمعیت به تفکیک شهرستان - نسبت جنسی - جمعیت جوان - بُعد خانوار - سرپرست خانوار - زنان و خانواده‌های تحت حمایت نهادهای حمایتی
	رفاهی - اقتصادی - نرخ مشارکت اقتصادی - نرخ اشتغال - نرخ اشتغال جوانان - نرخ بیکاری - نرخ بیکاری جوانان - نرخ زنان خانه‌دار از کل جمعیت غیرفعال - گروه‌های عمده شغلی - مشارکت در بازار کار - جایگاه مدیریتی و مقامات ارشد،

شاخص توانمندسازی مشارکت سیاسی به شکاف جنسیتی در بالاترین سطوح تصمیم‌گیری و از طریق بررسی نسبت زنان به مردان در مؤلفه‌های موقعیت وزارتی، جایگاه پارلمانی، و سنوات در اختیار داشتن مهمترین مقام اجرایی (رییس جمهور و نخست وزیر و ریاست دولت) در پنجاه سال گذشته تعیین می‌شود.

شاخص مشارکت سیاسی: مشارکت سیاسی، زنان در پارلمان (درصد)، زنان در مناصب وزارتی (درصد)، سنوات در اختیار داشتن مهمترین مقام اجرایی (در ۵۰ سال گذشته)

^۱ Empowerment

<p>-مشاغل تخصصی و فنی</p>		
<p>۱. وضع ازدواج همیزان خالص ازدواج عمومیت ازدواج همیانگین سن در اولین ازدواج ۲. وضع طلاق همیزان خالص طلاق رشد سالانه طلاق نسبت طلاق به ازدواج ۳. وضع زناشویی جمعیت ده ساله و بالاتر نسبت جنسی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر به تفکیک وضع زناشویی</p>	<p>ازدواج و طلاق</p>	
<p>-نرخ باسوادی جمعیت ۶ ساله و بیشتر برحسب سطح سواد -تحصیلات ابتدایی -تحصیلات متوسطه -دانش آموختگان دانشگاهی -دانش آموختگان دانشگاهی برحسب آخرین مدرک تحصیلی</p>	<p>آموزش</p>	
<p>- موسسات درمانی فعال - خانه های بهداشت - مراکز بهداشتی و درمانی شهری و روستایی - شاخص استعمال دخانیات - شاخص آگاهی صحیح زنان درباره پیشگیری از ایدز - شاخص زایمان در سن پایین - شاخص پوشش مراقبت های دوران بارداری - شاخص شیوع بیماری های مزمن - شاخص رضایت از زندگی - بیمه شدگان اصلی سازمان تأمین اجتماعی - مقرری بگیران بیمه بیکاری سازمان تأمین اجتماعی</p>	<p>بهداشت، سلامت و تأمین اجتماعی</p>	
<p>- حضور زنان در مجلس شورای اسلامی (نمایندگان مجلس شورای اسلامی) (درصد) - حضور زنان در مدیریت محلی (نمایندگان شوراهای اسلامی شهر و روستا و دهیاران زن) - سازمان های مردم نهاد (سمن)</p>	<p>مشارکت سیاسی و مدنی</p>	

- مشارکت در انتخابات - زنان در مناصب وزارتی (درصد)، - سنوات در اختیار داشتن مهمترین مقام اجرایی (در ۵۰ سال گذشته)		
---	--	--

روش شناسی و شیوه تنظیم سند

از لحاظ ماهیت، این سند یک سند کاربردی، چشم انداز محور و نتیجه محور است. شیوه گردآوری اطلاعات در این سند، جهت شناخت وضع موجود استفاده از آمار و اطلاعات مستند و پایه به عبارت دیگر داده های ثانویه یا دست دوم، مصاحبه و بحث گروهی است. برای مباحث نظری و تدوین شاخص ها، از روش کتابخانه ای و اسنادی، مصاحبه ای و بحث گروهی استفاده شده است. برای شناخت وضعیت مطلوب (ایده آل)، چالش ها، مشکلات، علت ها، فرصت ها و راهکارها از روش های تلفیقی و ترکیبی از روش های کمی و کیفی از جمله: اسنادی، مصاحبه، مشاهده، تحلیل کیفی، آماری و ... بهره گرفته شده است. برای تدوین شاخص های مورد نیاز، با مطالعه تمام شاخص های معتبر بنا به اقتضای بخش های مختلف سند، کارآمدترین شاخص ها تدوین گردید. سپس شاخص های تدوین شده، به رأی صاحب نظران گذاشته شد. پس از اعمال نظر صاحب نظران، این شاخص ها در جلسه ای متشکل از متخصصین امر، فعالان حوزه زنان، مسئولان و ذینفعان به بحث گذاشته شد و نهایی گردید. برای شناخت وضع موجود در قالب شاخص ها از آمارهای موجود و مستند، مصاحبه و بحث گروهی استفاده شده است. برای شناسایی مشکلات، موانع، وضعیت مطلوب، علت ها، موانع و چالش ها، فرصت ها و راهکارها علاوه بر استعانت از مباحث نظری و تحقیقات انجام شده از روش مصاحبه عمیق و جلسات و بحث های گروهی متعدد با مسئولان، دستگاه های اجرایی مرتبط، متخصصین، صاحب نظران، مشارکان، ذینفعان و فعالان عرصه زنان، نیز بهره گرفته شده است.

با توجه آنچه گفته شد و بنا به اهمیت زنان و خانواده و لزوم سیاست گذاری جهت ارتقای وضعیت آن ها و در راستای اسناد بالادستی و در چهارچوب دستورالعمل ابلاغی از سوی معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، این سند با استفاده از نظریه ها و روش های علمی، بهره بردن از آمار و داده های مستند و ابتدای بر اسناد بالادستی، به بررسی وضعیت موجود زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری و ارایه راهکارها و برنامه های عملی برای ارتقای وضعیت زنان استان می پردازد.

فصل دوم: وضعیت جمعیتی استان

جمعیت یکی از متغیرهای پایه‌ای و اساسی در امر سیاستگذاری و برنامه‌ریزی است و بدون آگاهی از کم و کیف جمعیت، سیاستگذاری امری بیهوده است. شاخص‌های جمعیتی که در این سند بررسی خواهند شد عبارتند از: جمعیت به تفکیک جنس، جمعیت زنان جوان، بعد خانوار، نسبت جنسی، خانوارهای زن سرپرست، زنان و خانوارهای تحت حمایت نهادهای حمایتی.

جمعیت به تفکیک جنس، جمعیت به تفکیک شهر و روستا، زنان جوان و نسبت جنسی

بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ استان چهارمحال و بختیاری دارای ۹۴۷۷۶۳ نفر جمعیت می‌باشد. از این جمعیت، ۴۸۲۳۵۶ نفر مرد و ۴۶۵۴۰۷ نفر زن می‌باشند. ۲۹۹۶۴۶ نفر از این زنان در شهرها و ۱۶۵۴۵۱ نفر در روستاها زندگی می‌کنند. بنا به اهمیت جوانان و لزوم برنامه‌ریزی برای آن‌ها، از کل جمعیت این استان، ۲۴۶۹۲۱ نفر جوان (۲۹-۱۵ساله) می‌باشند که ۱۲۱۵۹۰ نفر آن‌ها زن می‌باشند. در سال ۱۳۹۵ از کل جمعیت کشور، ۲۵,۱ و از کل جمعیت استان ۲۶,۱ درصد در گروه سنی جوان قرار دارند. درصد جمعیت زنان و مردان جوان در استان با کشور برابر می‌باشد، در مناطق شهری درصد زنان جوان کمی بالاتر از درصد مردان جوان است و در مناطق روستایی وضعیت عکس مشاهده می‌شود به صورتی که درصد مردان جوان کمی بالاتر از زنان جوان می‌باشد. در میان جمعیت جوانان مناطق روستایی استان درصد مردان جوان از زنان جوان ۲۷,۵ درصد برای مردان در مقابل ۲۶,۹ درصد برای زنان می‌باشد. با توجه به سطح مقایسه‌ای مدنظر سند (شهرستانی)، کل جمعیت، جمعیت مردان و زنان و زنان جوان استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان در جدول شماره (۱) منعکس شده است.

جدول شماره (۱). کل جمعیت، جمعیت مردان و زنان و زنان جوان به تفکیک شهرستانها

شهرستان	کل جمعیت	جمعیت مردان	جمعیت زنان	زنان جوان (۱۵-۲۹ ساله)
شهرکرد	۳۱۵۹۸۰	۱۵۹۵۵۵	۱۵۶۴۲۵	۴۰۲۳۱
بروجن	۱۲۲۴۸۳	۶۲۱۴۱	۶۰۳۴۲	۱۳۸۲۵
فارسان	۹۵۲۸۶	۴۸۹۰۶	۴۶۳۸۰	۱۲۳۴۰
سامان	۳۴۶۱۶	۱۷۶۹۱	۱۶۹۲۵	۴۰۲۵
اردل	۴۸۸۸۰	۲۴۸۲۸	۲۴۰۵۲	۶۵۳۶
لردگان	۲۰۹۶۸۱	۱۰۷۲۴۰	۱۰۲۴۴۱	۲۹۹۶۹
کیار	۵۰۹۷۶	۲۶۱۴۳	۲۴۸۳۳	۵۸۱۱
کوهرنگ	۴۱۵۳۵	۲۱۴۵۶	۲۰۰۷۹	۵۷۷۶
بن	۲۸۳۲۶	۱۴۳۹۶	۱۲۹۳۰	۳۰۷۷
کل	۹۴۷۷۶۳	۴۸۲۳۵۶	۴۶۵۴۰۷	۱۲۱۵۹۰

منبع. سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

نسبت جنسی

یکی از شاخص‌های مهم جمعیتی با رویکرد جنسیتی، نسبت جنسی است. نسبت جنسی در استان چهارمحال و بختیاری ۱۰۵,۳ است که دقیقاً برابر با میانگین نسبت جنسی کل کشور می‌باشد. در جدول شماره (۲) نسبت جنسی شهرستان‌های استان به تفکیک ارائه شده است.

جدول شماره (۲) نسبت جنسی جمعیت استان چهارمحال و بختیاری و کشور در سال ۱۳۹۵ به تفکیک شهرستان‌های استان

بعد خانوار

همچنین بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ استان چهارمحال و بختیاری دارای ۲۷۰۴۳۴ خانوار می‌باشد که ۱۷۵۸۴۲ خانوار ساکن در مناطق شهری و ۹۴۵۹۲ خانوار ساکن در مناطق روستایی می‌باشند. بعد خانوار در مناطق شهری ۳,۵ و مناطق روستایی ۳,۶ می‌باشد در حالی که بعد خانوار در کل کشور ۳,۳ است. طی سی سال اخیر (۹۵-۱۳۶۵) بعد خانوار کشور از ۵,۱ به ۳,۳ کاهش پیدا کرد. بعد خانوار در استان چهارمحال و بختیاری در همین سال‌ها از ۵,۷ به ۳,۶ کاهش یافت. کاهش بعد خانوار از یک سو بیانگر کاهش تعداد افراد خانواده و در نتیجه کاهش باروری و زاد و ولد و از سوی دیگر نشانه افزایش تعداد خانواده‌های هسته‌ای می‌باشد. همچنین در طی این سال‌ها شاهد افزایش خانوارهای یک نفره هستیم. تعداد و بعد خانوار به تفکیک شهرستان در جدول شماره (۳) منعکس شده است.

جدول شماره (۳) تعداد و بعد خانوار به تفکیک شهرستان

شهرستان	تعداد خانوار	بعد خانوار
شهرکرد	۹۳۱۰۴	۳,۳۹
بروجن	۳۶۲۳۸	۳,۳۸
فارسان	۲۶۹۱۴	۳,۵۴
سامان	۱۱۰۸۰	۳,۱۲
اردل	۱۳۰۶۶	۳,۷۴
لردگان	۵۴۸۲۵	۳,۸۲
کیار	۱۵۵۴۹	۳,۲۸
کوه‌رنگ	۱۰۸۵۹	۳,۸۲
بن	۸۷۹۹	۳,۲۲
کل استان	۲۷۰۴۳۴	۳,۵۰

منبع. سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

سرپرست خانوار

در مبحث خانوار، یکی از مهمترین مباحث وضعیت سرپرست خانوار است. در خانوارهای ایرانی معمولاً مردان سرپرست خانوار محسوب می‌شوند. اما در شرایطی زنان ناچار هستند چنین مسئولیتی را به عهده بگیرند. در میان زنان، زنان سرپرست خانوار شرایط سخت تری دارند و در معرض انواع آسیب‌های اجتماعی و تنگناهای اقتصادی و معیشتی قرار دارند. لذا، شناخت وضعیت این زنان و برنامه‌ریزی برای کمک به آنها باید به شکل ویژه مورد توجه قرار گیرد. با توجه به این که زنان به طور کلی در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و ... از فرصت‌های نابرابری برخوردارند. مسایل زنان سرپرست خانوار از سایر زنان بیشتر است و نیاز آنها به حمایت و توانمندسازی نیز بیشتر خواهد بود. بر اساس تعریف مرکز آمار ایران، سرپرست خانوار عضوی از خانوار است که در خانوار به این عنوان شناخته می‌شود و معمولاً مسئولیت تمام یا بخش عمده‌ای از هزینه‌های خانوار یا تصمیم‌گیری در مورد نحوه هزینه کردن درآمدهای خانوار را بر عهده دارد. به استناد آمار، پدیده زن سرپرست رشد روزافزونی داشته است. بر اساس آمار، همانند کل کشور، در استان چهارمحال و بختیاری از سال ۶۵ تا ۹۵ تعداد زنان سرپرست خانوار روبه افزایش بوده است. در سال ۱۳۶۵ زنان سرپرستی ۷,۱ از کل خانوارهای ایران (۶۸۵۵۱۱ خانوار) را بر عهده داشته‌اند ولی در سال ۱۳۹۵ این میزان به ۱۲,۷ درصد (۳۰۶۱۷۵۳ خانوار) افزایش یافته است. همچنین در استان چهارمحال و بختیاری نیز این رقم از ۵,۷ درصد (۶۵۰۲) به ۱۱,۲۹ درصد (۳۰۵۳۵ خانوار) در سال ۱۳۹۵ رسیده است و در مقایسه با وضع کشوری در سطح پایین تری قرار دارد. میزان خانوارهای که سرپرست آنها زن می‌باشند به تفکیک شهرستان‌های ۹ گانه استان چهارمحال و بختیاری در جدول شماره (۴) آمده است.

جدول شماره (۴) تعداد خانوارهای زن سرپرست به تفکیک شهرستان

شهرستان	شهرکرد	بروجن	فارسان	سامان	اردل	لردگان	کیار	کوهرنگ	بن	جمع کل
تعداد خانوار زن سرپرست	۱۰۸۳۰	۳۹۷۶	۳۰۲۰	۱۲۳۸	۱۵۴۶	۵۷۸۹	۱۸۶۶	۱۲۵۴	۱۰۱۶	۳۰۵۳۵
درصد نسبت به زنان سرپرست خانوار استان	۳۵	۱۳	۱۰	۴	۵	۱۹	۶	۴	۳	۱۰۰
درصد به کل خانوارهای شهرستان	۱۱,۶۳	۱۰,۹۷	۱۱,۲۲	۱۱,۱۷	۱۱,۸۳	۱۱,۰۵۵	۱۲	۱۱,۵۴	۱۱,۵۴	۱۱,۲۹

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

زنان و خانواده های تحت حمایت نهادهای حمایتی

یکی دیگر از شاخص های مهم در شناسایی وضعیت زنان و خانواده تعداد زنان و خانواده های تحت پوشش نهادهای حمایتی است. اهم نهادهای حمایتی متولی امور زنان و خانواده عبارتند:

الف - کمیته امداد امام خمینی

کمیته امداد امام خمینی از طریق مدد جویی (حمایت مستمر یا موردی)، ارائه خدمات بهداشتی و بیمه درمانی، برنامه های خودکفایی و اشتغال زایی (آموزش فنی و حرفه ای، کاریابی، پرداخت وام، کمک در بازاریابی فروش محصولات و ...)، خدمات فرهنگی و آموزشی برای زنان و فرزندان آنها، نوسازی مسکن در روستاها، خدمات جهیزیه و هزینه ازدواج، خدمات حقوقی و قضایی، خدمات مددکاری و مشاوره، طرح حمایت ایتم، پرداخت وام قرض الحسنه و ... زنان سرپرست خانوار و خانواده ها را مورد حمایت قرار می دهد. تعداد زنان و خانوارهای تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان در جدول شماره (۵) ارائه شده است.

جدول شماره (۵) تعداد زنان و خانوارهای تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی استان چهارمحال و

بختیاری به تفکیک شهرستان

شهرستان	تعداد زنان تحت حمایت کمیته امداد	تعداد خانوارهای تحت حمایت کمیته امداد
شهرکرد	۵۶۱۰	۴۵۶۷
بروجن	۲۳۰۱	۱۸۹۰
فارسان	۲۶۴۷	۲۱۹۳
سامان	۸۳۰	۷۴۹
اردل	۴۶۱۹	۳۶۵۶
لردگان	۸۵۶۷	۶۵۴۷
کیار	۱۲۶۸	۱۱۴۱
کوهرنگ	۲۳۵۸	۲۴۸۷
بن	۱۳۲۸	۱۱۴۳
جمع کل	۳۰۷۶۷	۲۴۳۷۳

منبع: آمار کمیته امداد امام خمینی استان چهارمحال و بختیاری ۱۳۹۷

ب- سازمان بهزیستی

سازمان بهزیستی از طریق طرح توانمندسازی زنان سرپرست خانوار (پرداخت مستمری و کمک هزینه موردی، خدمات اجتماعی مانند خدمات بیمه‌ای، مددکاری و مشاوره، آموزش مهارت‌های زندگی، امکان اسکان موقت، امکان نگهداری رایگان کودک در مورد مادران شاغل و آموزش بزرگسالان و نیز خدمات فرهنگی نظیر ارتقای آگاهی عمومی، برخورد یا اعمال خشونت علیه زنان سرپرست، کاهش رفتارهای تبعیض آمیز کارفرمایان و ارائه خدمات توانبخشی رایگان در موارد لازم)، طرح گره‌های همیار برای توانمندسازی از طریق مدیریت اجتماعی سه وجهی دولت، فرد و گروه، طرح کمک به اشتغال و وام خود اشتغالی، و خدمات حمایتی دیگر نظیر کمک هزینه تهیه جهیزیه، ازدواج، مسکن، لوازم زندگی، سواد آموزی و ... خانوارهای زن سرپرست را پشتیبانی می‌کند. تعداد زنان سرپرست خانوار تحت حمایت بهزیستی و افراد تحت تکفل آن‌ها به تفکیک شهرستانی در جدول شماره (۶) بازتاب یافته است.

جدول شماره (۶) تعداد زنان سرپرست خانوار تحت حمایت بهزیستی و افراد تحت تکفل آن‌ها به تفکیک

شهرستان

شهرستان	تعداد خانوارهای زن سرپرست تحت حمایت بهزیستی استان	تعداد افراد تحت تکفل
شهرکرد	۵۸۲	۱۵۹۲
بروجن	۳۱۴	۱۰۰۰
فارسان	۳۳۵	۱۰۰۸
سامان	۹۰	۳۸۲
اردل	۱۱۹	۳۶۸
لردگان	۹۷۲	۳۱۹۵
کیار	۱۲۷	۵۳۲
کوه‌رنگ	۱۶۴	۴۳۵
بن	۱۰۳	۴۱۰
جمع کل	۲۰۸۶	۸۹۲۲

منبع: آمار بهزیستی استان چهارمحال و بختیاری سال ۱۳۹۷

فصل سوم:

توصیف، تبیین و تحلیل بعد اقتصادی و رفاهی و آرایه راهکارها و برنامه‌ها

یکی از ابعاد مهم در شناخت وضعیت زنان و مقایسه آن‌ها با مردان بنا به چارچوب مفهومی سند و شاخص شکاف جنسیتی بعد اقتصادی و رفاهی است. طبق آمار سازمان ملل (۱۹۸۵) زنان نیمی از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند، اما نزدیک به دو سوم کار جهان را انجام می‌دهند، ۱۰ درصد از درآمد جهان را به دست می‌آورند و مالک کمتر از ۱ درصد دارایی‌های آن هستند (مؤمنی و دیگران ۱۳۹۳: ۲). این نابرابری برای زنان دارای فرزند، بیشتر مشهود بوده و این زنان به نسبت تعداد فرزندان و استفاده از مرخصی‌های زمان زایمان از حقوق و مزایای کمتری برخوردار بوده‌اند. بنا به گزارش مجمع جهانی اقتصاد ایران بین ۱۴۴ کشور جهان، ایران به لحاظ زیر شاخص فرصت‌های اقتصادی رتبه ۱۴۰ جای گرفته است. نرخ مشارکت زنان در ایران ۲۳ درصد و دستمزد زنان ۴۱ درصد کمتر از مردان است که این رقم با احتساب برابری قدرت خرید به ۱۷ درصد کاهش می‌یابد. این در حالی است که بر اساس این گزارش، زنان ۴۶ درصد نیروی کار حرفه‌ای و تخصصی را به خود اختصاص داده‌اند.

علیرغم بهبود نسبی وضعیت زنان، بررسی روند شاخص‌های توسعه انسانی HDI و توسعه انسانی جنسیتی GDI بیانگر وجود نابرابری‌های جنسیتی در ایران است (مؤمنی و دیگران ۱۳۹۳: ۱۹).

توصیف وضعیت موجود

بعد اقتصادی و رفاهی، در این سند، بر اساس چهارچوب مفهومی به وسیله شاخص‌های نرخ مشارکت اقتصادی، نرخ اشتغال، نرخ اشتغال جوانان، نرخ بیکاری، نرخ بیکاری جوانان، نرخ زنان خانه‌دار از کل جمعیت غیرفعال، نرخ زنان جوان خانه‌دار از کل جمعیت جوان غیرفعال، جایگاه مدیریتی و مقامات ارشد، مشاغل تخصصی و فنی سنجیده می‌شود. با تکیه بر آمارهای سرشماری نفوس و مسکن و سایر آمارهای موجود وضعیت زنان استان در بعد اقتصادی و رفاهی در جدول شماره (۷) منعکس شده است.

جدول شماره (۷) وضعیت زنان استان چهارمحال و بختیاری در مقایسه با مردان و میانگین کشوری در

بعد اقتصادی و رفاهی

وضعیت زنان استان نسبت به میانگین کشوری	میانگین کشوری	روند از ۱۳۶۵ تا کنون	شاخص شکاف جنسیتی	وضعیت مردان	وضعیت زنان	شاخص‌ها و مؤلفه‌ها
پایینتر	۱۳,۳	افزایشی غیرخطی	۰,۱۷۴	۶۵,۹	۱۱,۵	نرخ مشارکت اقتصادی
پایینتر	۷۷,۴	کاهشی غیرخطی	۰,۸۵۵	۸۰,۷	۶۹	نرخ اشتغال
پایینتر	۵۷,۸	کاهشی غیرخطی	۰,۶۸۶	۵۹,۷	۴۱	نرخ اشتغال جوانان
بالا تر	۲۲,۶	افزایشی غیرخطی	۰,۶۲۲	۱۹,۳	۳۱	نرخ بیکاری
بالا تر	۴۲,۲	افزایشی غیرخطی	۰,۶۸۳	۴۰,۳	۵۹	نرخ بیکاری جوانان
بالا تر	۶۲,۲	کاهشی خطی	-	-	۶۳,۲	نرخ زنان خانه دار از کل جمعیت غیرفعال
بالا تر	۴۹,۶	کاهشی غیرخطی	-	-	۵۰,۹	نرخ زنان جوان خانه دار از کل جمعیت جوان غیرفعال
پایینتر	۳,۶	-	-	-	۲,۹	جایگاه مدیریتی و مقامات ارشد،
پایینتر	۸,۸	-	-	-	۸,۶	مشاغل تخصصی و فنی

بعد رفاهی
و اقتصادی

نرخ مشارکت اقتصادی

بحث مشارکت اقتصادی نیروی کار در اقتصاد کشور چه در سطح ملی و چه در سطح استانی دارای اهمیت فراوانی است.

از سال ۱۳۶۵ تاکنون نرخ مشارکت اقتصادی زنان استان چهارمحال و بختیاری روند غیر خطی افزایشی داشته است. در این استان نرخ مشارکت اقتصادی زنان از ۴,۸ درصد در سال ۱۳۶۵ به ۱۱,۵ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. نرخ مذکور در کشور از ۸,۲ درصد در سال ۱۳۶۵ به ۱۳,۲ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. به عبارت دیگر در سال ۱۳۹۵ از هر ۱۰۰ زن واقع در سن فعالیت (زنان ۱۰ سال و بالاتر) کشور ۱۳,۲ زن شاغل یا جویای کار بوده‌اند. در استان چهارمحال و بختیاری در تمام سال‌های مذکور (به‌استثنای سال ۱۳۷۵) نرخ مشارکت اقتصادی زنان مناطق شهری بالاتر از مناطق روستایی است. همچنین نرخ مشارکت اقتصادی زنان استان هم در مناطق شهری و هم مناطق روستایی روند غیر خطی افزایشی داشته است.

در مقایسه با نرخ مشارکت اقتصادی مردان (۶۵,۹) نرخ مشارکت اقتصادی زنان (۱۱,۵) و با توجه به نسبت جنسی ۱۷,۴ وضعیت مشارکت اقتصادی زنان بسیار پایین‌تر است. در مقایسه با میانگین کشوری (۱۳,۲) مشاهده می‌شود. که سطح مشارکت اقتصادی زنان استان چهارمحال و بختیاری نسبتاً از میانگین کشوری پایین‌تر است.

نرخ اشتغال

در سال ۱۳۶۵ از کل جمعیت فعال زن در استان چهارمحال و بختیاری، ۶۹,۲ درصد شاغل بوده‌اند. شاخص یاد شده در سال ۱۳۷۵ به ۹۴,۷ درصد افزایش یافته و در سال‌های بعد با روند غیر خطی کاهشی به ۶۹ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است. در تمامی سال‌های بررسی شده (به‌استثنای سال ۱۳۷۵) نرخ اشتغال زنان پایین‌تر از نرخ اشتغال مردان استان است. در مقایسه نرخ اشتغال زنان ساکن در مناطق شهری و روستایی استان گفت که در سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۹۰ نرخ اشتغال زنان مناطق شهری پایین‌تر از مناطق روستایی و در بقیه سال‌های بررسی شده نرخ اشتغال زنان مناطق شهری بالاتر از مناطق روستایی است. در مقایسه با میانگین کشوری (۷۷,۴) نیز نرخ اشتغال زنان استان بسیار پایین‌تر است.

نرخ اشتغال زنان جوان

نرخ اشتغال زنان جوان استان در سال ۱۳۶۵ برابر با ۷۰,۶ بوده است. شاخص مذکور در سال ۱۳۷۵ به ۹۲,۹ افزایش یافته و در سال‌های بعد به صورت غیر خطی کاهش داشته و با روند کاهشی به ۴۱ در سال ۱۳۹۵ رسیده است. نرخ اشتغال زنان جوان (۴۱) استان در مقایسه با نرخ مردان جوان استان (۵۹,۷) بسیار پایین‌تر است. همچنین این نرخ، نسبت به میانگین کشوری (۵۷,۸) خیلی کمتر می‌باشد. بررسی نرخ اشتغال زنان جوان در مناطق شهری و روستایی استان نیز نشان می‌دهد نرخ اشتغال زنان جوان مناطق شهری پایین‌تر از مناطق روستایی بوده است.

در سال ۱۳۹۵ سهم زنان از کل شاغلین دارای مدرک دیپلم و پیش‌دانشگاهی در استان، ۷,۸ درصد و سهم زنان از کل شاغلین دارای تحصیلات عالی ۲۸,۲ درصد و پایین‌تر از سهم زنان کشور (۲۹,۷) درصد بوده است. شکاف قابل توجهی بین زنان و مردان شاغل دارای تحصیلات عالی به نفع مردان مشاهده می‌شود.

نرخ بیکاری

در سال ۱۳۶۵ از کل جمعیت فعال زن در استان چهارم‌حال و بختیاری ۳۰,۸ درصد بیکار بوده‌اند. نرخ بیکاری زنان استان چهارم‌حال و بختیاری، به صورت غیرخطی افزایش یافته و در سال ۱۳۹۵ به ۳۱ درصد رسیده که بالاتر از میانگین نرخ بیکاری زنان کشور (۲۲,۶) درصد است. مقایسه نرخ بیکاری زنان و مردان استان چهارم‌حال و بختیاری نشان می‌دهد که نرخ بیکاری زنان بالاتر از نرخ بیکاری مردان (۱۹,۳) بوده است.

نرخ بیکاری در میان کل زنان جوان استان در سال ۱۳۶۵ برابر با ۲۹,۴ درصد بوده است. در سال ۱۳۹۵ نرخ بیکاری زنان جوان استان برابر با ۵۹ و بالاتر از میانگین نرخ کشوری (۴۲,۲) است. در سال ۱۳۹۵ استان چهارم‌حال و بختیاری با کسب رتبه دوم بعد از استان کرمانشاه بالاترین نرخ بیکاری زنان جوان در کشور را داشته است. در مقایسه بیکاری زنان و مردان جوان نرخ بیکاری زنان جوان استان (۵۹) بسیار بیشتر از نرخ بیکاری مردان جوان استان (۴۰,۳) است. بررسی نرخ بیکاری زنان جوان به لحاظ وضع سکونت نشان می‌دهد نرخ بیکاری زنان جوان مناطق شهری بالاتر از مناطق روستایی است.

در سال ۱۳۹۵ از کل زنان بیکار در استان، ۱۸,۸ درصد دارای مدرک دیپلم و پیش دانشگاهی و ۵۹,۱ درصد دارای تحصیلات عالی بوده‌اند. این امر حاکی از آن است که بیشتر زنان جویای کار استان، دارای تحصیلات عالی هستند. این در حالی است که تنها ۱۸,۴ درصد مردان بیکار استان دارای تحصیلات عالی می‌باشند. همچنین درصد بیکاران زن دارای تحصیلات عالی در استان چهارمحال و بختیاری بالاتر از میانگین نرخ کشور ۵۸,۷ درصد است.

نرخ زنان خانه دار از کل جمعیت غیرفعال

در سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ نرخ زنان خانه‌دار روند غیر خطی کاهشی داشته است. در سال ۱۳۶۵ از کل جمعیت زنان غیرفعال ساکن در استان ۷۱,۲ درصد خانه‌دار بوده‌اند. براساس نتایج سرشماری ۱۳۹۵ نرخ زنان خانه‌دار از کل جمعیت غیرفعال زنان استان به ۶۳,۲ کاهش یافته که بالاتر از میانگین کشور (۶۲,۲) است. همچنین بر اساس آمار نرخ زنان خانه‌دار زنان روستایی بیش از زنان شهری استان می‌باشد.

جایگاه مدیریتی و مقامات ارشد

درصد جایگاه مدیریتی زنان در استان چهارمحال و بختیاری ۲,۹ درصد و میانگین کشوری برابر با ۳,۶ درصد بوده است که گویای نرخ پایین تصدی زنان کشور بطور کلی و زنان استان چهارمحال و بختیاری به طور خاص در جایگاه‌های مدیریتی است و همچنین بیانگر این است که نرخ تصدی پست‌های مدیریتی توسط زنان استان چهارمحال و بختیاری کمتر از میانگین کشوری است.

مشاغل تخصصی و فنی

اشتغال زنان استان در مشاغل تخصصی و فنی ۸,۶ درصد و میانگین کشوری برابر با ۸,۸ درصد بوده است. این درصد نشان از اشتغال بسیار پایین زنان بطور کلی در مشاغل تخصصی و فنی دارد و همچنین بیانگر این است که نسبتاً نرخ اشتغال زنان استان چهارمحال و بختیاری در مشاغل تخصصی و فنی نسبتاً پایین‌تر از میانگین کشور است.

مقایسه شهرستانی

با توجه به اینکه وضعیت شهرستان‌های مختلف استان چهارمحال و بختیاری از لحاظ اقتصادی و رفاهی متفاوت است، در جدول شماره (۸) شاخص‌های اقتصادی و رفاهی زنان در استان چهارمحال

و بختیاری به تفکیک شهرستانی ارائه شده است و در پی شاخص‌های مورد نظر با یکدیگر مقایسه خواهند شد.

جدول شماره (۸) وضعیت زنان اقتصادی و رفاهی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری (بر اساس

آمار ۱۳۹۶ سازمان برنامه بودجه استان چهارمحال و بختیاری)

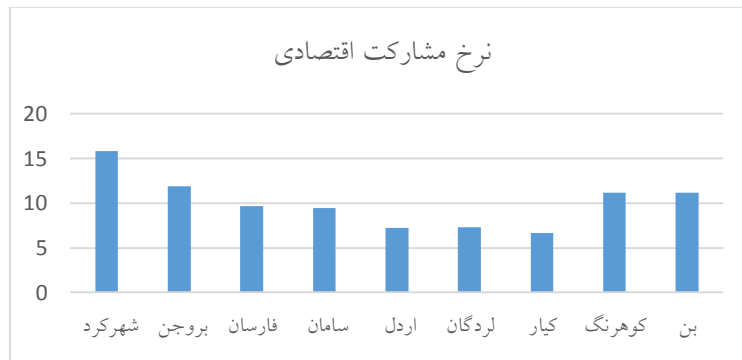
شهرستان	شهرکرد	بروجن	فارسان	سامان	اردل	لردگان	کیار	کوهرنگ	بن
شاخصها و مؤلفه ها									
نرخ مشارکت اقتصادی زنان	۱۵,۸۷	۱۱,۹۲	۹,۶۶	۹,۴۶	۷,۲۱	۷,۲۸	۶,۶۷	۱۱,۲۱	۱۱,۱۹
نرخ اشتغال زنان	۷۱,۱۲	۶۸,۴۷	۶۷,۱۶	۷۷,۷۲	۷۲,۳۰	۶۴,۲۰	۷۴,۷۰	۵۹,۶۰	۵۵,۹۰
نرخ بیکاری	۲۸,۸۷	۳۱,۵۲	۳۲,۸۳	۲۲,۲۷	۲۷,۶۹	۳۵,۷۹	۲۵,۲۵	۴۰,۳۹	۴۴,۰۹
نرخ زنان خانه‌دار از کل جمعیت غیرفعال	۶۵,۳۲	۷۲,۴۱	۷۰,۶۱	۷۴,۷۹	۷۷,۳۱	۷۶,۰۷	۷۷,۰۷	۷۳,۵۳	۷۵,۲۲
جایگاه مدیریتی و مقامات ارشد زنان	-	-	-	-	-	-	-	-	-
مشاغل تخصصی و فنی زنان	-	-	-	-	-	-	-	-	-

بعد رفاهی و اقتصادی

نرخ مشارکت اقتصادی

در مقایسه شهرستانی، بر اساس آمار موجود به ترتیب از بیشترین به کمترین وضعیت نرخ مشارکت اقتصادی زنان در شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری عبارتست از: شهرکرد، بروجن، کوهرنگ، بن، فارسان، سامان، لردگان، اردل و کیار (نمودار شماره ۱ و جدول شماره ۹). همانگونه که در جدول شماره (۹) ملاحظه می‌شود شهرستان شهرکرد با نرخ مشارکت اقتصادی ۱۵,۸۷ دارای بیشترین مشارکت اقتصادی و شهرستان کیار با نرخ مشارکت اقتصادی ۶,۶۷ دارای کمترین میزان مشارکت است. میزان مشارکت اقتصادی زنان در شهرکرد بیش از دو برابر میزان مشارکت اقتصادی در کیار است و فاصله نرخ مشارکت اقتصادی شهرستان‌های دیگر با شهرستان شهرکرد به عنوان مرکز استان و سایر شهرستان‌ها با همدیگر تفاوت نسبتاً معناداری دارد و لازم است در برنامه‌ریزی‌ها لحاظ شود.

نمودار شماره (۱) نرخ مشارکت زنان استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان

جدول شماره (۹) نرخ مشارکت اقتصادی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری به ترتیب از

بیشترین به کمترین

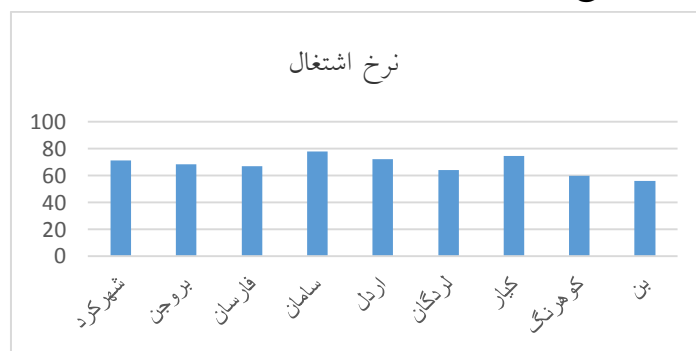
شهرستان	نرخ مشارکت اقتصادی
شهرکرد	۱۵٫۸۷
بروجن	۱۱٫۹۲
کوهرنگ	۱۱٫۲۱
بن	۱۱٫۱۹
فارسان	۹٫۶۶
سامان	۹٫۴۶
لردگان	۷٫۲۸
اردل	۷٫۲۱
کیار	۶٫۶۷

نرخ اشتغال

نرخ اشتغال زنان استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان در نمودار شماره (۲) و به ترتیب از بیشترین میزان تا کمترین در جدول شماره (۱۱) آمده است. بنا به جدول شماره (۱۰) شهرستان‌های استان از لحاظ نرخ اشتغال زنان به ترتیب از بیشترین به کمترین عبارتند از: سامان، کیار، اردل، شهرکرد، بروجن، فارسان، لردگان، کوه‌رنگ و بن.

همچنین، براساس جدول شماره (۱۰) بیشترین میزان اشتغال با نرخ اشتغال ۷۷,۷۲ به شهرستان سامان و کمترین میزان اشتغال با نرخ ۵۵,۹ به شهرستان بن تعلق دارد. فاصله بین بیشترین تا کمترین میزان اشتغال نسبتاً زیاد و قابل تأملی است و میزان اشتغال شهرستان‌ها با همدیگر دارای تفاوت نسبتاً معناداری است هر چند که هر رتبه نسبت به رتبه قبل از خود، تفاوت نسبتاً اندکی دارد.

نمودار شماره (۲) نرخ اشتغال زنان استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان

جدول شماره (۱۰) نرخ اشتغال زنان شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری

به ترتیب از بیشترین به کمترین

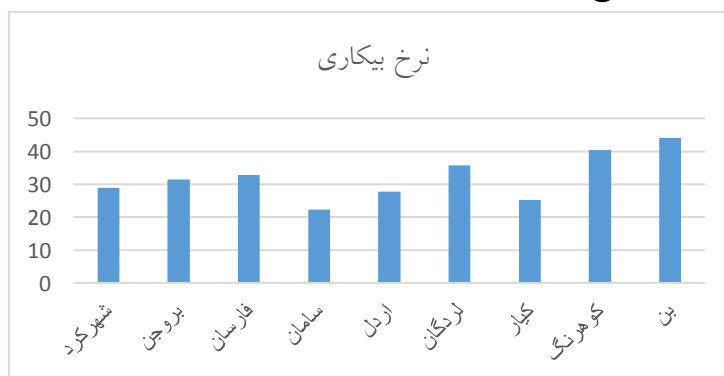
شهرستان	نرخ اشتغال
سامان	۷۷,۷۲
کیار	۷۴,۷
اردل	۷۲,۳
شهرکرد	۷۱,۱۲
بروجن	۶۸,۴۷
فارسان	۶۷,۱۶
لردگان	۶۴,۲
کوهرنگ	۵۹,۶
بن	۵۵,۹

نرخ بیکاری

نرخ بیکاری زنان استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستانی در نمودار شماره (۳) و بر اساس ترتیب از بیشترین میزان بیکاری تا کمترین در جدول شماره (۱۱) آمده است. بر اساس جدول شماره (۱۱) از بیشترین به کمترین از لحاظ نرخ بیکاری شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از: بن، کوهرنگ، لردگان، فارسان، بروجن، شهرکرد، اردل، کیار و سامان.

همچنین، بر اساس جدول شماره (۱۱) بیشترین نرخ بیکاری با میزان ۴۴,۰۹ به شهرستان بن و کمترین میزان بیکاری با نرخ ۲۲,۲۷ به شهرستان سامان تعلق دارد که فاصله بین کمترین و بیشترین میزان بیکاری حدود ۲ برابر است.

نمودار شماره (۳) نرخ بیکاری زنان استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان

جدول شماره (۱۱) نرخ بیکاری شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری به ترتیب از بیشترین به کمترین

شهرستان‌ها	نرخ بیکاری
بن	۴۴,۰۹
کوهرنگ	۴۰,۳۹
لردگان	۳۵,۷۹
فارسان	۳۲,۸۳
بروجن	۳۱,۵۲
شهرکرد	۲۸,۸۷
اردل	۲۷,۶۹
کیار	۲۵,۲۵
سامان	۲۲,۲۷

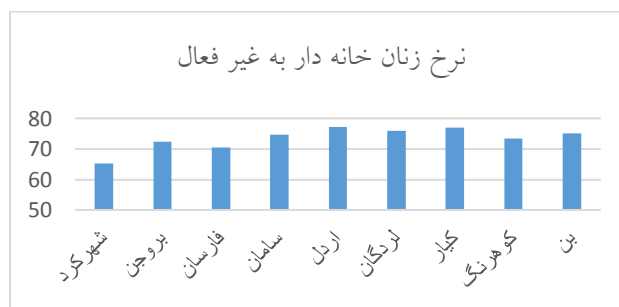
نرخ زنان خانه‌دار به زنان غیر فعال

نرخ زنان خانه‌دار به زنان غیر فعال شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان در نمودار شماره (۴) و به ترتیب از بیشترین به کمترین در جدول شماره (۱۲) بازتاب یافته است.

بر اساس جدول شماره (۱۲) نرخ زنان خانه‌دار به زنان غیرفعال به ترتیب از بیشترین میزان به کمترین عبارتند از: اردل، کیار، لردگان، بن، سامان، کوهرنگ، بروجن، فارسان و شهرکرد.

همچنین بر اساس جدول شماره (۱۲) بیشترین میزان زنان خانه‌دار به زنان غیرفعال در استان با نرخ ۷۲,۳۱ به شهرستان اردل و کمترین میزان با نرخ ۶۵,۳۵ به شهرستان شهرکرد اختصاص دارد. با مشاهده ارقام جدول شماره (۱۳) استنباط می‌شود که تفاوت شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری در این شاخص چندان زیاد نیست.

نمودار شماره (۴) نرخ زنان خانه‌دار استان چهارمحال و بختیاری به زنان غیر فعال به تفکیک شهرستان

جدول شماره (۱۲) نرخ زنان خانه‌دار به غیر فعال شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین

شهرستان	نرخ زنان خانه دار به غیر فعال
اردل	۷۷,۳۱
کیار	۷۷,۰۷
لردگان	۷۶,۰۷
بن	۷۵,۲۲
سامان	۷۴,۷۹
کوهرنگ	۷۳,۵۳
بروجن	۷۲,۴۱
فارسان	۷۰,۶۱
شهرکرد	۶۵,۳۵

جمع‌بندی وضعیت اقتصادی و رفاهی زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری

با تأمل بر روی وضع موجود زنان استان چهارمحال و بختیاری می‌توان وضعیت این زنان را در مقایسه با مردان، مقایسه با میانگین کشوری و مقایسه شهرستانی به طور خلاصه به صورت ذیل بیان نمود:

- نرخ مشارکت اقتصادی زنان استان (۱۱,۵) از نرخ مشارکت اقتصادی مردان (۶۵,۹) بسیار پایین‌تر است.
- نرخ مشارکت اقتصادی زنان استان (۱۱,۵) از میانگین نرخ مشارکت اقتصادی زنان کشور (۱۳,۳) پایین‌تر است.
- از سال‌های ۱۳۶۵ تا کنون نرخ مشارکت اقتصادی زنان استان به صورت غیر خطی افزایشی بوده است.

- نرخ اشتغال زنان استان (۶۹) از نرخ اشتغال مردان استان (۸۰,۷) بسیار پایین تر است.
- نرخ اشتغال زنان استان (۶۹) از میانگین نرخ اشتغال زنان کشور (۷۷,۴) پایین تر است.
- نرخ اشتغال زنان استان از سال ۱۳۶۵ تا کنون بصورت غیر خطی حالت کاهشی داشته است.
- نرخ اشتغال زنان جوان استان (۴۱) از نرخ اشتغال مردان جوان استان (۵۹,۷) پایین تر است.
- نرخ اشتغال زنان جوان استان (۴۱) از میانگین نرخ اشتغال زنان کشوری (۵۷,۸) بسیار پایین تر است
- نرخ اشتغال زنان جوان استان از سال ۱۳۶۵ تاکنون روند کاهشی به صورت غیر خطی داشته است.
- نرخ بیکاری زنان استان (۳۱) از نرخ بیکاری مردان استان (۱۹,۳) بسیار بیشتر است.
- نرخ بیکاری زنان استان (۳۱) از میانگین نرخ بیکاری زنان کشور (۲۲,۶) بیشتر است.
- نرخ بیکاری زنان استان از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ به صورت غیر خطی روند افزایشی داشته است.
- نرخ بیکاری زنان جوان استان (۵۹) از نرخ بیکاری مردان جوان استان (۴۰,۳) بسیار بیشتر است.
- نرخ بیکاری زنان جوان استان (۵۹) از میانگین نرخ بیکاری زنان کشور (۴۲,۲) بسیار بیشتر است.
- نرخ بیکاری زنان جوان استان از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ به صورت غیر خطی روند افزایشی داشته است.
- نرخ زنان خانه‌دار از کل جمعیت غیر فعال استان (۶۳,۲) از میانگین نرخ زنان خانه‌دار نسبت به کل جمعیت غیر فعال کشوری (۶۲,۲) اندکی بیشتر است.
- نرخ زنان خانه‌دار از کل جمعیت غیر فعال استان از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ به صورت خطی روند کاهشی داشته است.
- جایگاه مدیریتی زنان استان با نرخ (۲,۹) از میانگین کشوری (۳,۶) اندکی پایین تر است.
- تصدی مشاغل تخصصی و فنی در استان (۸,۶) از میانگین کشوری (۸,۸) نسبتاً پایین تر است.

- نرخ تصدی جایگاه مدیریتی و مشاغل تخصصی زنان در کشور نسبت به مردان خیلی پایین تر و در استان چهارمحال و بختیاری نسبت به میانگین کشوری کمتر است.
- سهم زنان در گروه صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط کاهش یافته و بالاترین سهم در اشتغال زنان استان مربوط به گروه کارگران ساده است.
- گروه شغلی قانونگذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران سهم پایینی در اشتغال زنان استان و کشور دارند.
- سهم قابل توجهی از زنان بیکار دارای تحصیلات عالی دانشگاهی می باشند.
- میزان زنان بیکار تحصیل کرده خیلی بیشتر از میزان مردان بیکار تحصیل کرده است.
- در مقایسه شهرستانی، بر اساس آمار موجود به ترتیب از بیشترین به کمترین وضعیت نرخ مشارکت اقتصادی زنان در شهرستانهای چهارمحال و بختیاری عبارتست از: شهرکرد، بروجن، کوهرنگ، بن، فارسان، سامان، لردگان، اردل و کیار
- شهرستان شهرکرد با نرخ مشارکت اقتصادی ۱۵,۸۷ دارای بیشترین مشارکت اقتصادی و شهرستان کیار با نرخ مشارکت اقتصادی ۶,۶۷ دارای کمترین میزان مشارکت است. میزان مشارکت اقتصادی زنان در شهرکرد بیش از دو برابر میزان مشارکت اقتصادی در کیار است و فاصله نرخ مشارکت اقتصادی شهرستانهای دیگر با شهرستان شهرکرد به عنوان مرکز استان و سایر شهرستانها با همدیگر تفاوت نسبتاً معناداری دارد و لازم است در برنامه‌ریزی‌ها لحاظ شود.
- شهرستانهای استان از لحاظ نرخ اشتغال زنان به ترتیب از بیشترین به کمترین عبارتند از: سامان، کیار، اردل، شهرکرد، بروجن، فارسان، لردگان، کوهرنگ و بن.
- بیشترین میزان اشتغال با نرخ اشتغال ۷۷,۷۲ به شهرستان سامان و کمترین میزان اشتغال با نرخ ۵۵,۹ به شهرستان بن تعلق دارد.
- از بیشترین به کمترین از لحاظ نرخ بیکاری شهرستانهای استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از: بن، کوهرنگ، لردگان، فارسان، بروجن، شهرکرد، اردل، کیار و سامان.
- بیشترین نرخ بیکاری با میزان ۴۴,۰۹ به شهرستان بن و کمترین میزان بیکاری با نرخ ۲۲,۲۷ به شهرستان سامان تعلق دارد که فاصله بین کمترین و بیشترین میزان بیکاری حدود ۲ برابر است.
- نرخ زنان خانه‌دار به زنان غیرفعال به ترتیب از بیشترین میزان به کمترین عبارتند از: اردل، کیار، لردگان، بن، سامان، کوهرنگ، بروجن، فارسان و شهرکرد.

- بیشترین میزان نسبت زنان خانه‌دار به زنان غیرفعال در استان با نرخ ۷۲,۳۱ به شهرستان اردل و کمترین میزان با نرخ ۶۵,۳۵ به شهرستان شهرکرد اختصاص دارد.

اهم مسایل و مشکلات

با توجه به آمار مستند و پایه، مصاحبه‌ها، نشست‌های و بحث‌های گروهی اهم مسایل و مشکلات استان در بعد رفاهی و اقتصادی بر اساس اولویت بشرح زیر می‌باشد (لازم به ذکر است این اولویت بندی در خصوص تمام شهرستان‌های استان صدق می‌کند و رتبه‌بندی شهرستان‌ها در خصوص هر مشکل در مقایسه شهرستانی در توصیف وضعیت موجود آمده است و بخاطر جلوگیری از نگارش مباحث تکراری از ذکر آن‌ها خودداری می‌شود لذا به بحث مقایسه شهرستانی رجوع گردد):

- مشارکت پایین اقتصادی زنان؛
- بالا بودن نرخ بیکاری زنان؛
- افزایش نرخ بیکاری زنان؛
- فقر و محرومیت؛
- پایین بودن میزان برخورداری از امکانات رفاهی؛
- پایین بودن نرخ اشتغال زنان در مشاغل تخصصی و فنی و رده‌های بالای شغلی؛

علت کاوی

وضعیت اقتصادی و رفاهی، زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری علاوه بر متغیرهای محلی متأثر از متغیرهای متعدد ملی است. ولی به دلیل شرایط و وضعیت جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی خاص استان، اولویت متغیرها و وزن هر کدام در اثرگذاری بر وضعیت رفاهی و اقتصادی زنان و خانواده متفاوت است. با لحاظ نمودن جوانب مختلف موضوع و با استناد به پژوهش‌های انجام شده، مصاحبه‌ها، نشست‌ها و تحلیل‌های علمی اهم عوامل تأثیرگذار بر وضعیت رفاهی و اقتصادی زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از:

- فرهنگ سنتی و نگاه سنت‌گرایانه و منفی نسبت به آموزش، مهارت‌آموزی، اشتغال و کار زنان
- فرهنگ مردسالارانه و نگاه درجه ۲ به جنسیت زن
- نبود اعتماد به نفس کافی و خودباوری در بین زنان
- کمبود فرصت‌های شغلی در استان

- نابرابری جنسیتی در برنامه‌ریزی‌ها بگونه‌ای که در برنامه‌ریزی‌ها، سیاست‌های اتخاذ شده، تخصیص منابع و بودجه، و اقداماتی از این قبیل، سهم کمتری از رفاه و مطلوبیت و سهم بیشتری از محرومیت و نابسامانی نصیب زنان می‌شود.
- ضعف مدیریت محلی
- ضعف در مهارت آموزی و آموزش
- اجرایی نشدن قوانین و مقررات مربوط به حقوق زنان
- کار زیاد زنان در خانه
- عدم همکاری در خانه
- ناسالم بودن محیط کار
- نبود بازار مناسب برای فروش محصولات خانگی و صنایع دستی و سوء استفاده دلالتان
- بی‌عدالتی مبادله‌ای، بی‌عدالتی رویه‌ای، آسیب‌های تعاملی، بی‌عدالتی تعاملی و نابرابری در توزیع منابع و تصدی پست‌های مدیریتی
- سرمایه گذاری اندک در استان

فرصت‌ها و چالش‌ها

به منظور برنامه‌ریزی بهینه یکی از ضروریات، توجه به فرصت‌ها و چالش‌های موجود در راه دسترسی به اهداف است. ویژگی‌های جغرافیایی، جمعیتی، انسانی و فردی همیشه واجد فرصت‌هایی برای پیشرفت هستند که با شناسایی و استفاده بهینه از آن‌ها بهتر و راحت‌تر می‌توان به اهداف برنامه دست یافت. همچنین، همیشه برنامه‌ریز و سیاستگذار جهت دستیابی به اهداف خود متناسب با شرایط و ویژگی‌های جغرافیایی، انسانی و تکنولوژیکی با چالش‌هایی است که شناسایی و رفع آن‌ها می‌تواند در حصول به اهداف برنامه تسهیل کننده باشد. اهم فرصت‌ها و چالش‌ها در استان چهارمحال و بختیاری جهت ارتقا وضعیت زنان و خانواده در بعد رفاهی و اقتصاد عبارتند از:

الف: فرصت‌ها

- محیط آب و هوایی و جغرافیایی مناسب و طبیعت زیبا جهت گردشگری، ورزش‌های زمستانی، پرورش آبزیان سردابی، تولید گیاهان دارویی و ...
- موقعیت جغرافیایی استراتژیک و محل اتصال جنوب، مرکز و شمال کشور؛
- انگیزه بالای زنان برای کار و فعالیت؛

- همجواری با دو استان خوزستان و اصفهان؛
- منابع آبی نسبتاً خوب؛
- دامداری؛
- کشاورزی^۱؛
- منابع گوشتی و گیاهی؛

ب- چالش‌ها

چالش‌ها به سه سطح سیستمی، نهادی و فردی تقسیم و در جدول شماره (۱۳) ارائه شده است.

جدول شماره (۱۳) چالش‌های بعد اقتصادی رفاهی

سطح	موانع	راه‌های عملی
سطح سیستمی	- باورهای رایج و رویکردهای فرهنگی و سنتی موجود در بین مردان و زنان - کمبود منابع مالی	- فرهنگ سازی - تأمین منابع مالی و مشارکت دادن بخش خصوصی
سطح نهادی	- ضعف در دانش و توان سازمان‌های متولی امر - محدودیت‌های قانونی و اداری - محدودیت‌های خانوادگی	- بالابردن دانش و توانایی سازمان‌ها و نهادهای مسئول - شناسایی و رفع محدودیت‌های قانونی و اداری - آموزش خانواده‌ها
سطح فردی	- نگاه زنان به خودشان - شناخت ناکافی زنان از خودشان - اعتماد به نفس پایین - عدم مهارت و دانش کافی	- آموزش و توانمندسازی زنان

^۱ استان چهار محال و بختیاری در زمینه گردشگری، کشاورزی، باغداری و دامداری در سطح کشور مطرح است و همچنین از لحاظ صنعتی کارخانه‌های زیر در استان فعالیت دارند:

فولادشهرکرد، مالت‌سازی هفشجان، قند هفشجان، خمیر مایه ناغان، گچ فارسان، آرد چلیچه، فولاد فرخ شهر، فولاد بروجن، ورق خودرو چهارمحال، بروجن خودرو، لوازم خانگی برفاب شهرکرد، سیمان شهر کرد، سیمان لردگان، گچ لردگان (سردشت)، پتروشیمی لردگان، گاز کربنیک شهرکرد، نساجی حجاب شهرکرد، ریسندگی بروجن، صنایع شیر و لبنی شهرکرد، نهان گل بروجن، ظریف مصور بروجن، مجتمع کشت و صنعت شهرکرد، شرکت شیر خشک نوزاد پگاه، کارخانه سیمان شهرکرد این واحد تولیدی با دسترسی به معادن بسیار غنی، شرایط منحصر بفردی را در بین تولیدکنندگان داخلی به خود اختصاص داده در سال ۱۳۹۲، کارخانه سیمان شهرکرد برای دومین سال متوالی مقام نخست تولید سیمان کشور را کسب کرد.

کارخانه به مالت هفشجان با عنوان اولین و تنها کارخانه مالت‌سازی ایران و خاورمیانه در شهرک صنعتی هفشجان قرار دارد. به مالت، بزرگترین و پیشرفته‌ترین واحد تولیدکننده جو جوانه زده (مالت)، گندم جوانه زده، فرآورده‌های آن و آرد جو در خاورمیانه است. «به مالت» به صورت تخصصی بر روی این دانه‌های جوانه زده ارزشمند کار کرده و نتیجه این تحقیقات گسترده و ارزشمند، معرفی شدن «به مالت» به عنوان شرکت دانش بنیان و کسب مقام اول بومی سازی صنعت مالت‌سازی بوده است.

^۱ ۲۱ درصد از کل گوشت سفید (مرغ) کشور ایران در استان چهارمحال و بختیاری تولید می‌شود. مطابق آمار سال ۱۳۹۰، ۲۰ درصد ماهی سردآبی کشور در استان چهارمحال و بختیاری تولید شده است. استان چهار محال و بختیاری برای پنج سال متوالی به عنوان قطب تولید ماهیان سردآبی ایران شناخته می‌شود. همچنین ۳۵ هزار تن در سال، ۲۰۵ درصد از مجموع تولیدات گوشت قرمز کشور ایران را به خود اختصاص داده است. در خصوص منابع گیاهی می توان به بادام اشاره کرد با تولید بیش از ۲۰ درصد از مجموع محصول بادام کشور، رتبه اول تولید بادام در ایران را به خود اختصاص داده است. بیشتر باغ‌های بادام این استان در شهرستان سامان قرار دارند.

راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر

راهکارهای ارتقای وضعیت زنان متأثر از شرایط ملی، محلی، فرصت‌ها، منابع و امکانات است. با توجه به وضعیت موجود زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری، علل این وضعیت، شرایط، منابع و فرصت‌ها و با توجه به نظر کارشناسان، تحقیقات علمی مهم راهکارهای این سند جهت ارتقا وضعیت اقتصادی و رفاهی و بالا بردن نرخ مشارکت اقتصادی، نرخ اشتغال، تصدی مشاغل مهارتی و فنی و مدیریتی و کاهش بیکاری زنان در استان چهارمحال و بختیاری بگونه‌ای که خود را به حد مردان و میانگین کشوری برسانند، به شرح زیر است:

این راهکارها با توجه به شرایط استانی به ۵ دسته کلی تقسیم می‌شوند: فرهنگی، مدیریتی و سیاستگذاری، حقوقی، فرصتی و موقعیتی و فردی-آموزشی.

• فرهنگی

فرهنگ سازی از طریق رسانه‌ها، مدارس، دانشگاه‌ها و .... جهت:

- ایجاد نگاه جدید به زنان و پذیرش آن‌ها؛
- خلق نگاه مثبت به اشتغال و فعالیت زنان و ایجاد باور به توانمندی آن‌ها؛
- خلق باور به ضرورت آموزش و مهارت آموزی زنان؛
- ایجاد باور به ضرورت مشارکت اجتماعی و اقتصادی زنان؛
- ایجاد باور به برابری حقوق مردان و زنان؛
- خلق باور به ضرورت تقسیم مناسب کار در خانه و حمایت خانواده از مشارکت و فعالیت اقتصادی زنان؛
- ایجاد باور به ضرورت نگاه برابر، حمایت و خلق فرصت‌های برابر برای پسران و دختران؛
- تولید ویژه برنامه‌های ی در خصوص و برای زنان و دختران در صدا و سیما؛

• حقوقی

- انجام مطالعات حقوقی و تدوین قوانین ضروری جهت حمایت‌های قانونی از اشتغال و مشارکت اقتصادی زنان؛

- شناسایی، دسته‌بندی، آموزش و اجرای کامل قوانین موجود در خصوص حقوق زنان؛

- نظارت بر اجرای قوانین؛

- حمایت حقوقی و مشاوره‌ای از زنان از طریق مشخص نمودن وکلای زنان و خانواده و پرداخت هزینه وکلا توسط دولت؛

- متناسب سازی قوانین نهادهای دولتی با شرایط و ویژگی‌های زنان؛

- تدوین و اجرای طرح بیمه وکالت برای زنان؛

• مدیریت و سیاستگذاری

- ایجاد نگرش مثبت در مدیران و سیاستگذاران نسبت به حضور گسترده زنان در حوزه فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی؛

- رفع تبعیض و ایجاد فرصت‌های شغلی برابر؛

- واگذاری مشاغل بر اساس تخصص به زنان؛

- واگذاری کار متناسب با شرایط روحی و جسمی زنان؛

- محیط مناسب و امن شغلی؛

- استفاده از مدیران و برنامه‌ریزان موفق زن در سیاستگذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های استان؛

- باز تعریف مجدد جایگاه زنان خانه‌دار و محاسبه ارزش کارخانه و خارج نمودن زنان خانه‌دار از لیست زنان غیرفعال و حمایت‌های مالی، حقوقی و اداری و بیمه‌ای از زنان خانه‌دار؛

• ساختاری و موقعیتی

خلق فرصت و ایجاد بستر مناسب برای مشارکت اقتصادی، اشتغال زنان، کاهش بیکاری و افزایش درآمد آن‌ها از طریق:

- شناسایی و جذب سرمایه گذاران خارج از استان و خارجی جهت فعالیت در حوزه بانوان و کارآفرینی جهت بانوان با واگذاری زمین مناسب و تخفیف-های مالیاتی و سایر حمایت‌های قانونی؛
- افزایش توان بخش خصوصی و تشویق کارفرما به جذب نیروی کار تحصیل کرده و متخصص از میان زنان؛
- برپایی نمایشگاه‌ها و بازارچه‌ها برای ارائه و فروش محصولات تولیدی زنان در شهرهای بزرگ استان و استان‌هایی نظیر اصفهان و تهران و در نتیجه آن حذف دلالت سودجو؛
- حمایت و گسترش صنایع دستی چون قالی‌بافی، گلیم‌بافی، منبت کاری، سرمه دوزی، نم‌بافی و ... تنوع صنایع دستی؛
- ایجاد استارت‌آپ‌ها و اپلیکیشن‌هایی برای فروش برخط محصولات و صنایع دستی استان توسط بانوان تحصیل کرده؛
- راه‌اندازی صفحه در شبکه‌های مجازی؛
- بسترسازی برای تجارت الکترونیک و درآمدزایی از طریق کامپیوتر و اینترنت؛
- بسترسازی اینترنتی جهت بازاریابی برای محصولات زنان و راه‌اندازی تجارت الکترونیک از طریق طراحی سایت و ایجاد صفحه در بانک برند ایران ویژه بانوان استان؛
- حمایت از مشاغل خانگی و درآمدزایی در خانه: پخت کیک و شیرینی خانگی، نان خانگی، قلاب بافی، خیاطی، منجوق دوزی و شماره دوزی، بافت لباس و ...
- تأسیس و گسترش مهد کودک‌ها در محل کار؛
- راه‌اندازی کانون هم‌هنگی کارآفرینی زنان؛
- ایجاد بانک اطلاعات جامع زنان کارآفرین؛
- ترویج، توسعه و هدایت شغلی زنان؛
- حمایت از اشتغال زنان سرپرست خانوار؛

- اجرای برنامه دورکاری زنان و فراهم آوردن بسترهای حقوقی، اجتماعی و اداری آن^۱؛
- ایجاد هماهنگی بین کار و وظایف خانوادگی؛
- ساعات کاری منعطف برای زنان؛
- ایجاد اشتغال با سرمایه گذاری دولتی یا خصوصی در بخش گردشگری استان و ایجاد فرصت‌های شغلی ویژه بانوان؛
- توجه به مسایل مرتبط با فرصت‌های شغلی زنان و حمایت از کارآفرینان و توسعه خود اشتغالی؛
- تمرکز بیشتر بر گسترش و ایجاد تعاونی‌ها و تشکل‌های صنفی و صنعتی زنان در بخش‌های مختلف اقتصادی؛
- پرداخت حقوق و مزایای یکسان به زنان و مردان در مشاغل مدیریتی، کلیدی و عادی در همه سطوح و تأمین فرصت‌های شغلی برابر؛
- تلاش در جهت کاهش مشکلات اقتصادی زنان سرپرست خانوار از طریق حمایت و تقویت فعالیت‌های اقتصادی و اشتغال زایی؛
- توسعه اشتغال زنان روستایی با افزایش سرمایه‌گذاری در این بخش؛

---

^۱ اشتغال نباید مانعی برای انجام وظایف خانگی و نقش مادری زنان باشد. بر همین اساس برنامه‌ریزی‌هایی برای حضور مادران در کنار فرزندان خردسالشان اندیشیده شد. در تیرماه ۱۳۸۹ معاونت توسعه‌ی مدیریت و سرمایه‌ی انسانی ریاست جمهوری با استناد به اصل ۱۳۷ قانون اساسی کشور با هدف افزایش بهره‌وری و انعطاف پذیری آیین نامه دور کاری را ارائه کرد که زنان شاغل سرپرست خانوار یا دارای فرزند به موجب آن در اولویت دورکاری یا همان کار در منزل قرار می‌گیرند. زنان کار خود را در زمان معینی در منزل انجام داده و به کارفرما تحویل می‌دهند. با توجه به اهداف این شیوه باید گفت که نحوه دقیق تفهیم وظایف و شیوه نظارت در بازخورد و میزان مقبولیت این روش شغلی بسیار حائز اهمیت است. دورکاری برای بسیاری از زنان موقعیت و فرصت مناسبی برای رسیدگی دقیق‌تر به خانواده، شغل و خودشان است اما نحوه بازتاب و اجرایی سازی آن و از همه مهمتر شیوه پرداخت دستمزدها در رواج یا مسدود شدن طرح نقش بسزایی دارد. در بخش زیرساخت‌های فناوری و ارتباطات، دورکاری نیازمند اینترنت پرسرعت و توانایی بالا در استفاده از فناوری‌های جدید است. پس هم نیروی انسانی ماهر و متخصص نیاز دارد و هم فناوری مدرن. اگرچه ممکن است تصور شود دورکاری زنان شاغل به معنی دورسازی زنان از فضای اجتماع و محدود شدن آنان در خانه، نوعی طرد کردن عامدانه زنان از اجتماع تلقی شود اما از دیدگاه منطقی برای دوره‌های کوتاه مدت و برای رفع موانعی می‌توان از این شیوه استفاده نمود و زنان در خانه کار سازمان را انجام داده و در عین حال امور خانه را نیز بهتر مدیریت کنند. همانگونه که مطرح شد این طرح در صورتی می‌تواند موفقیت آمیز باشد در میزان حقوق و مزایا تغییر خاصی صورت نگیرد، امنیت شغلی به لحاظ بازگشت به کار وجود داشته باشد و از طرفی زیرساخت‌های آن در منزل فراهم باشد و احساس مسئولیت را در کارمند کاهش ندهد. طبق محاسبات انجام شده هزینه‌ی ایجاد هر فرصت شغلی در دورکاری حدود ۳۷ درصد مبلغی است که برای ایجاد فرصت‌های شغلی دیگر لازم است. از طرفی زنان با این کار حس استقلال شغلی بیشتری دارند و مخارج رفت و آمد را کاهش داده و وقت آزاد بیشتری در اختیار دارند و در نتیجه ارتباطات خانوادگی عمق بیشتری می‌یابد.

- توجه به ترکیبی جنسیتی روی کار و تعادل جنسیتی در بازار کار؛
- اختصاص اعتبار لازم برای رفع محرومیت‌ها؛
- بالا بردن دسترسی زنان به منابع مالی مورد نیاز؛
- تخصیص اعتبار ویژه به کارآفرینان زن؛
- شناسایی دختران و زنان نیازمند و تحت پوشش قرار دادن آن‌ها توسط نهادهای حمایتی؛
- توانمندسازی تدریجی خانوارها و زنان تحت سرپرست توسط نهادهای حمایتی؛
- ساخت هتل و ترویج هتل داری؛
- حمایت از کشت گیاهان دارویی؛
- تخصیص فضا و امکانات برای اشتغال زنان؛
- تأمین حداقل معیشت برای زنان سرپرست خانوار؛
- ایجاد مراکز کارآفرینی ویژه بانوان؛
- **فردی، آموزشی و مهارتی**
- توانمندسازی زنان با ایجاد کارگاه‌های آموزشی و تخصصی؛ طرح توانمندسازی بانوان روستایی
- آموزش‌های مدرن و ویژه به دختران و بانوان جهت آمادگی برای مشارکت اقتصادی، اجتماعی و تصدی پست‌های مدیریتی؛
- رشد خودباوری و اعتماد به نفس در زنان؛
- شناسایی آموزش‌های رسمی و غیررسمی برای زنان بویژه مهارت آموزی؛
- حمایت و پشتیبانی همه جانبه از آموزش زنان؛
- دسترسی به فرصت‌های برابر آموزشی؛

- برگزاری کلاس‌های آموزشی مهارتی و حمایت از آموزش رسمی دختران بی سرپرست،
بدسرپرست و فقیر؛
  - آموزش حقوقی به زنان برای دفاع از حقوق خود و جلوگیری از سوء استفاده احتمالی از
آن‌ها؛
  - حمایت از ورزش بانوان؛
  - گسترش تیم‌های ورزشی؛
  - احداث سالن‌های ورزشی؛
- با توجه به راهکارهای ارائه شده که برگرفته از شرایط استان و مبنی بر مطالعات و تحقیقات علمی بود، برنامه‌های عملی این سند جهت عملی شدن راهکارهای مطرح شده در جدول شماره ۱۴ (در قالب ۵ دسته راهکار مطرح شده) بازتاب یافته است.

جدول شماره (۱۴) برنامه‌های عملی ارتقا وضعیت اقتصادی و رفاهی زنان

ردیف	نتیجه یا هدف	درون داد	فعالیت	خروجی	دستاورد	تأثیر
۱	فرهنگ سازی جهت ایجاد نگاه مثبت به فعالیت و اشتغال زنان (مطابق با راهکارهای ارائه شده در بعد فرهنگی)	- محتوا - نیروی انسانی - وسیله ارتباطی - مکان - منابع مالی	تشکیل کارگروه فرهنگ سازی اقتصادی	کار گروه فرهنگ سازی اقتصادی	فراهم آوردن زمینه فرهنگی مناسب برای مشارکت اقتصادی و اشتغال زنان	ارتقا وضعیت اقتصادی و رفاهی زنان
			شناسایی و تولید برنامه رادیویی	برنامه های رادیویی تولید شده		
			شناسایی و تولید برنامه تلویزیونی	برنامه های تلویزیونی تولید شده		
			شناسایی و تألیف کتاب و انجام کار تحقیقی	کتابهای تألیف شده و کار های تحقیقی انجام شده		
			برگزاری کارگاه‌های آموزشی	تعداد کارگاه‌های برگزار شده و افراد آموزش دیده شده		
			برگزاری همایش	مقاله‌ها و محتوای خروجی همایش		
			نشست‌های علمی	محتواها و مطالب ارائه شده در نشست‌ها		
			برگزاری سخنرانی	متن سخنرانی و بالارفتن اطلاعات مخاطبین		
			تولید فیلم و سریال	فیلم و سریال های تولید شده		
زیرنویس تلویزیونی	تعداد و حجم زیرنویس های تلویزیونی					
۲	ایجاد بستر حقوقی و حمایت	- فضا و مکان	تشکیل کارگروه حقوقی	کارگروه حقوقی تشکیل شده	فراهم آمدن بستر	ارتقای وضعیت

ردیف	نتیجه یا هدف	درون داد	فعالیت	خروجی	دستاورد	تأثیر
	حقوقی (مطابق با راهکارهای حقوقی)	- منابع مالی - نیروی انسانی - متون حقوقی	تعیین وکلا و مشاورین خانواده و زنان	تعداد وکلای و مشاورین خانواده و زنان که گمارده شده‌اند	حقوقی مشارکت اقتصادی و	زنان
			بیمه وکالت برای بانوان	-تعداد زنانی که بیمه وکالت شده‌اند		
			شناسایی خلأهای قانونی	تعداد خلأهای قانونی که شناسایی شده است		
			شناسایی قوانینی که متناسب با حقوق زنان نیست و پیشنهاد برای اصلاح آنها	تعداد قوانینی که برای اصلاح به مراجع زیر ربط پیشنهاد شده است		
	سیاستگذاری و مدیریت مناسب (مطابق با راهکارهای سیاستی و مدیریتی)	-نیروی انسانی -منابع مالی	آموزش مدیران	مدیران آموزش دیده	ارتقا جایگاه زنان در دستگاه‌های اجرایی و متناسب شدن محیط‌های کاری برای زنان و ایجاد نگاه مثبت به زنان	ارتقای وضعیت اقتصادی و رفاهی زنان
			انتصاب مدیران شایسته از میان زنان	مدیران زنی که منصوب شده‌اند		
			تدوین آیین نامه	آیین نامه‌هایی که جهت ارتقا وضعیت اقتصادی زنان تدوین و وضع شده‌اند		

ایجاد اشتغال و فرصت برای اشتغال و کارآفرینی زنان استان	کارگروه اشتغال زایی تشکیل شده	تشکیل کارگروه اشتغالزایی زنان	-فضا و مکان -منابع مالی - سرمایه گذار -نیروی انسانی -آب -زمین (متناسب با هر فعالیت)	خلق فرصت و فراهم آوردن شرایط ساختاری (طبق راهکارها)	۴
	تعداد سرمایه گذاران شناسایی شده	شناسایی سرمایه گذاران			
	سرمایه‌هایی که در استان جذب شده‌اند	سرمایه گذاری در استان؛			
	تعداد، نوع و میزانی که برای سرمایه گذاران مشوق لحاظ شده است	در نظر گرفتن مشوق‌هایی برای سرمایه گذاران (تسهیلات ارزان قیمت، زمین، تخفیف های مالیاتی و ...)			
	بخش خصوصی تقویت شده و تعداد زنانی که جذب این بخش شده اند	تقویت بخش خصوصی و تشویق این بخش به جذب نیرو از میان زنان			
	بازارچه هایی که تشکیل شده اند	برپایی بازارچه‌های دائمی در شهرهایی بزرگ استان و مراکز استان‌های بزرگ در دسترس جهت فروش محصولات تولید شده توسط زنان استان			
	نمایشگاه‌هایی که بر پا شده‌اند	برپایی نمایشگاه‌های فصلی و سالانه از محصولات زنان استان در شهرهای بزرگ استان و مراکز استان‌های در دسترس			
	استارت آپهای راه اندازی شده	راه اندازی استارت آپهای مناسب و کارآمد			
	میزان، حجم و نوع حمایتی که از صنایع دستی تولید شده توسط زنان انجام شده است	حمایت گسترده از محصولات و صنایع دستی تولید شده توسط زنان؛			
	تعاونی های تازه ایجاد شد و فعال شده	گسترش تعاونی‌های زنان و فعال کردن تعاونی های موجود			
وب سایت‌های راه اندازی شده برای فروش محصولات زنان	راه اندازی وب سایت و فروشگاه اینترنتی برای فروش محصولات زنان استان؛				

آموزش تجارت الکترونیک به زنان	زنان و دختران آموزش تجارت الکترونیک دیده			
بسط و گسترش مشاغل خانگی، آموزش آنها به بانوان و خرید محصولات آنها و بازار یابی	مشاغل خانوادگی ایجاد شده، تعداد زنان آموزش دیده و میزان محصولات خریداری شده			
ایجاد مهد کودک در محل کار زنان جهت نگهداری بچه ها	مهد کودک های راه اندازی شده			
راه اندازی کانون هماهنگی کارآفرینی زنان	کانون هماهنگی کارآفرینی زنان			
شناسایی زنان کارآفرینی حمایت از آنها	زنان کارآفرین شناسایی شده و حمایت شده			
اجرای طرح هدایت شغلی زنان	زنان هدایت شده و مشغول به کار شده			
تشکیل بانک جامع اطلاعاتی زنان کارآفرین	بانک جامع اطلاعات زنان کارآفرین			
تدوین و اجرای طرح دورکاری زنان و تشویق کارفرمایان به اجرای آن	زنانی که مشغول دورکاری هستند و کارفرمایانی که این طرح را اجرا کرده اند			
توسعه زیر ساخت های گردشگری استان و بکار گرفتن زنان در این بخش	مکان های گردشگری که زیر ساخت آنها مهیا شده و زنانی که در این بخش جذب شده اند			
اختصاص اعتبار لازم برای کارآفرینی زنان و اشتغال آنها	اعتباری که برای کارآفرینی و اشتغال زنان اختصاص یافته است			

تسهیلات در اختیار زنان گذاشته شده برای امور مطروحه	در اختیار گذاشتن تسهیلات ارزان قیمت برای خود اشتغالی زنان، زنان کارآفرین، مشاغل خانگی و مشاغل اینترنتی			
دختران نیازمند شناسایی شده و تحت حمایت قرار داده شده	شناسایی و تحت پوشش قرار دادن دختران نیازمند توسط نهادهای حمایتی			
زنان توانمند شده تحت حمایت و زنان نیازمند تازه شناسایی شده	توانمندسازی زنان تحت حمایت نهادهای حمایتی و جایگزینی آنها توسط نیازمند تازه شناسایی شده			
مراکز کارآفرینی راه اندازی شده	تأسیس مرکز کارآفرینی زنان در مراکز شهرستانها			
هتل های ایجاد شده	گسترش هتل داری در استان			
حمایتهای انجام شده از کشت گیاهان دارویی	حمایت از کشت گیاهان دارویی؛			
فضاهای اختصاص یافته برای اشتغال زنان	تخصیص فضا و امکانات برای اشتغال زنان			
زنان سرپرست خانواری که حداقل معیشت آنها تأمین شده است	تأمین حداقل معیشت برای زنان سرپرست خانوار			

ارتقای وضعیت اقتصادی و رفاهی زنان	افزایش دانش و مهارت و اعتماد به نفس و خودباوری زنان	زنان آموزش دیده	آموزش زنان	- نیروی انسانی - فضا - منابع مالی - محتوا - تجهیزات آموزشی و ورزشی - زمین و سالن	توانمندسازی زنان	۵
		زنان آموزش دیده و محتواهای فراهم شده	تولید و شناسایی محتواهای لازم جهت توانمندسازی زنان در زمینه مشاغل مطرح شده در بعد ساختاری			
		تجهیزات و وسایل آموزشی فراهم شده	تهیه تجهیزات و وسایل آموزش مورد نیاز			
		سالن‌های ورزشی ایجاد شده و تجهیز شده	تجهیز و گسترش سالن‌های ورزشی ویژه بانوان			
		حمایت‌های مختلف انجام شده از ورزش بانوان	حمایت از ورزش			
		زمین‌های تخصیص یافته برای ورزش بانوان	اختصاص زمین برای ورزش بانوان			

فصل چهارم:

توصیف، تبیین و تحلیل بعد ازدواج و طلاق و آرایه راهکارها و برنامه‌ها

ازدواج از مهمترین وقایع در زندگی فردی از حوزه‌های مهم مطالعات اجتماعی محسوب می‌شود که مبنای شکل‌گیری نهاد خانواده در کشور ما است. الگوی ازدواج هر جامعه متأثر از ساختار سنی جمعیت، عادات سنتی، اعتقادی و فرهنگی و میزان توسعه یافتگی قوانین و عرف آن جامعه می‌باشد. در ایران نیز همگام با تحولات اجتماعی و اقتصادی در دهه‌های اخیر الگوی ازدواج دستخوش تحولاتی شده است. در سال ۱۳۹۵ در مجموع ۷۰۴۷۱۶ واقعه ازدواج در کل کشور به ثبت رسیده که ۹۸۸۶ مورد آن در استان چهارمحال و بختیاری ثبت شده است. این رقم با توجه به ساختار سنی جمعیت کشور و استان در مقایسه با تعداد ازدواج‌های ثبت شده سال ۱۳۹۰ حکایت از کاهش قابل توجه آمار ازدواج دارد. طلاق رویدادی است که همواره در کنار ازدواج مطرح شده است. هر چه از جامعه سنتی به مدرن نزدیک می‌شویم، امکان و فراوانی طلاق افزایش می‌یابد. کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نبوده است به طوریکه براساس آمار رسمی سازمان ثبت احوال، تعداد طلاق‌های ثبت شده در استان‌های کشور در سال‌های اخیر در حال افزایش بوده و نرخ طلاق روند صعودی را طی کرده است. ۱۳۱۳ طلاق در استان چهارمحال و بختیاری در سال ۱۳۹۵ به وقوع پیوسته است؛ یعنی به طور متوسط روزانه حدود ۴ زوج از یکدیگر جدا شده‌اند.

توصیف وضعیت موجود

وضعیت بعد ازدواج و طلاق در این سند، به وسیله شاخص‌های میزان خالص ازدواج، عمومیت ازدواج، میانگین سن در اولین ازدواج، میزان خالص طلاق، رشد سالانه طلاق، نسبت طلاق به ازدواج، وضع زناشویی جمعیت ده ساله و بالاتر و نسبت جنسی جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر به تفکیک وضع زناشویی سنجیده می‌شود. با تکیه بر آمار سال‌های بین ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ وضعیت زنان استان در این بعد در جدول شماره (۱۵) منعکس شده است.

جدول شماره (۱۵) وضعیت زنان استان چهارمحال و بختیاری در مقایسه با مردان و میانگین کشوری در

بعد ازدواج و طلاق

مقایسه با میانگین کشوری	میانگین کشوری	روند از ۱۳۶۵ تا کنون	وضعیت زنان	شاخص‌ها و مؤلفه‌ها	ازدواج و طلاق	
بالاتر	۱۰/۶	افزایشی غیرخطی	۱۲/۸	میزان خالص ازدواج		وضع ازدواج
بالاتر	۹۴/۳	کاهشی غیرخطی	۹۵/۴	عمومیت ازدواج		
بالاتر	۲۳,۲	افزایشی غیر خطی	۲۳/۷	میانگین سن در اولین ازدواج		
پایین تر	۴/۳	افزایش غیرخطی	۲,۷	میزان خالص طلاق		وضع طلاق
بالاتر	۴/۹	افزایشی غیرخطی	۵	رشد سالانه طلاق		
پایین تر	۲۵/۷	افزایشی غیرخطی	۱۳/۳	نسبت طلاق به ازدواج		
پایین تر	۱۰۰/۶	افزایشی غیر خطی	۹۹/۴	نسبت جنسی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر به تفکیک وضع زناشویی		

میزان خالص ازدواج^۱

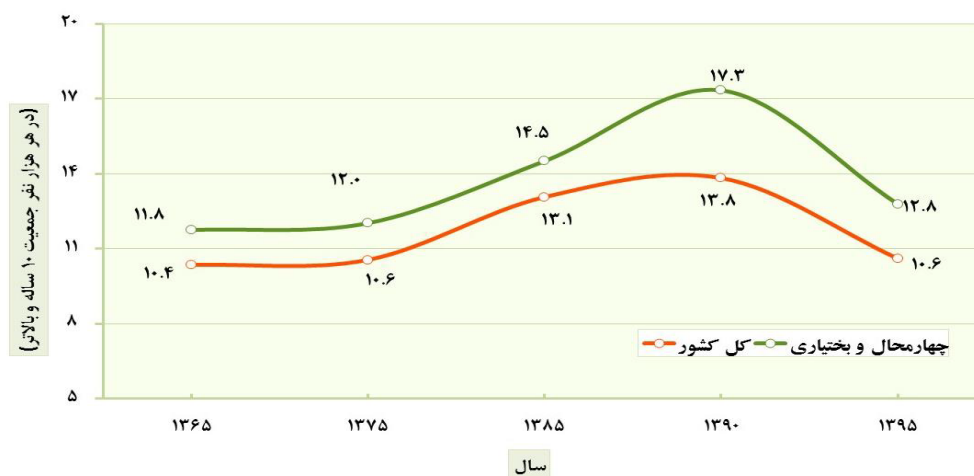
در سال ۱۳۶۵ میزان ازدواج استان چهارمحال و بختیاری در میان هر هزار نفر جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر برابر با ۱۱/۸ واقع شده است و در سال ۱۳۹۵ در میان هر هزار نفر جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر ۸/۱۲ واقع رخ داده است. با توجه به ارقام جدول می‌توان گفت که این شاخص در سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۶۵ به صورت غیر خطی روند افزایشی داشته است.

همچنین میزان محاسبه شده برای وقایع مربوط به ازدواج کشور نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ در میان هر هزار نفر جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر کشور در حدود ۱۱ واقعه ازدواج رخ داده است. بنابراین در مقایسه‌ی وضعیت ازدواج‌های رخ داده در استان چهارمحال و بختیاری با کشور باید اذعان داشت که میزان واقعه‌ی ازدواج در استان از میانگین کل کشور بالاتر می‌باشد.

^۱ همچون دیگر شاخص‌های عمومی، این شاخص نیز به شدت متأثر از ساختمان سنی جمعیت می‌باشد. میزان خالص ازدواج، از طریق تقسیم شمار ازدواج‌ها و نه افراد ازدواج کرده بر جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر میانه سال به دست می‌آید. این شاخص هم ازدواج‌های بار اول و هم ازدواج‌های مجدد را شامل می‌شود.

نمودار شماره (۵) میزان خالص ازدواج در استان چهارمحال و بختیاری و کل کشور از سال ۱۳۶۵ تا

۱۳۹۵

عمومیت ازدواج^۱

در سال ۱۳۶۵ عمومیت ازدواج استان چهارمحال و بختیاری، برای مردان برابر با ۷/۹۸ درصد و برای زنان برابر با ۳/۹۸ درصد بوده است. این رقم در سال ۱۳۹۵ برای مردان ۹۸،۷ و برای زنان ۹۵،۴ است. این شاخص برای زنان در طول سال‌های مذکور روند کاهشی غیر خطی داشته است و در مقایسه با مردان در سال ۱۳۹۵ میزانی (۳،۳) کمتر است. مقایسه‌ی عمومیت ازدواج زنان در استان چهارمحال و بختیاری طی ۳۰ ساله‌ی ۱۳۶۵-۱۳۹۵ با شاخص مذکور در میان زنان و مردان استان و کشور در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که عمومیت ازدواج در میان مردان و زنان استان از میانگین عمومیت ازدواج در میان مردان و زنان کشور بیشتر می‌باشد.

جدول شماره (۱۶) میزان عمومیت ازدواج در استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک جنسیت

استان چهارمحال و بختیاری		کل کشور		سال
زن	مرد	زن	مرد	
۹۸/۳	۹۸/۷	۹۸/۳	۹۸/۴	۱۳۶۵
۹۹	۹۹/۵	۹۸/۳	۹۸/۹	۱۳۷۵
۹۷/۹	۹۹/۴	۹۷/۱	۹۸/۶	۱۳۸۵
۹۶/۶	۹۹/۱	۹۵/۱	۹۸/۱	۱۳۹۰
۹۵/۴	۹۸/۷	۹۴/۳	۹۷/۷	۱۳۹۵

^۱ برابر است با جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر حداقل یکبار ازدواج کرده تقسیم بر جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر ضربدر ۱۰۰.

میانگین سن در اولین ازدواج

یکی از مهم‌ترین شاخص‌های تحلیل وضعیت ازدواج که نشان‌دهنده سیمای کلی وضع ازدواج در جامعه است، میانگین سن در نخستین ازدواج است. در جوامع مختلف و در سطح بین‌المللی هم‌زمان با توسعه جامعه میانگین سن در نخستین ازدواج نیز افزایش می‌یابد و هم‌زمان با این افزایش فاصله سنی میانگین سن در نخستین ازدواج بین مردان و زنان نیز کاهش می‌یابد میانگین سن در نخستین ازدواج متأثر از سطح توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه است. در این شاخص بررسی می‌شود که یک فرد به طور متوسط تا چه سنی مجرد است که در واقع این سن همان میانگین سن در اولین ازدواج است. در نمودار شماره (۶) متوسط سن در اولین ازدواج زنان و مردان ساکن در استان چهارمحال و بختیاری نمایش داده شده است. ارقام بیانگر این مطلب هستند که متوسط سن در اولین ازدواج برای مردان در سال ۱۳۶۵ برابر با ۲۲/۵ سال بوده است که طی ۳۰ سال بعد یعنی سال ۱۳۹۵ به ۲۸/۱ سال افزایش یافته است. همچنین شاخص مذکور برای زنان از ۱۹ سال به ۲۳/۲ سال افزایش یافته است. به عبارتی متوسط سن در اولین ازدواج هم در مردان و هم در زنان افزایش یافته است و این افزایش در سن ازدواج، در زنان کمتر از مردان بوده است. در مقایسه با میانگین کشوری، در سال ۱۳۹۵ میانگین سن در اولین ازدواج، برای مردان و زنان کشور به ترتیب برابر با ۲۷/۵ و ۲۳/۲ سال می‌باشد که متوسط سن در اولین ازدواج مردان و زنان استان چهارمحال و بختیاری از کشور بالاتر می‌باشد.

نمودار شماره (۶) میانگین سن در اولین ازدواج در استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک جنسیت

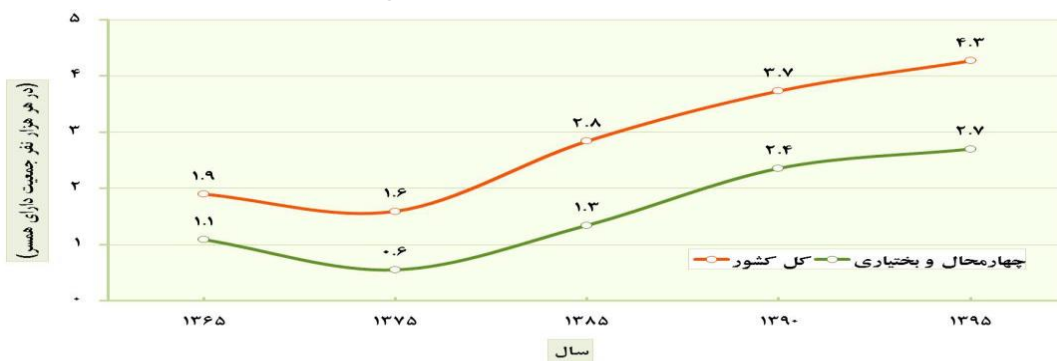

میزان خالص طلاق^۱

تعداد طلاق‌های رخ داده در استان چهارمحال و بختیاری، از سال ۱۳۶۵ از ۲۴۴ طلاق به ۱۳۱۳ طلاق طی ۳۰ سال (در سال ۱۳۹۵) افزایش یافته است. میزان واقعه‌ی طلاق نیز از ۱/۱ واقعه در هر هزار نفر جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر دارای همسر دارای همسر به ۷/۲ واقعه در هر هزار نفر جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر دارای همسر افزایش یافته است.

بررسی مقایسه‌ای شاخص تعداد طلاق‌های رخ داده در میان هر هزار نفر جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر دارای همسر در استان چهارمحال و بختیاری و کشور نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ میانگین میزان طلاق‌های ثبت شده برای کل کشور از میزان طلاق‌های ثبت شده در استان بیشتر می‌باشد. بنابراین کاملاً مشهود است که وضعیت استان به لحاظ این شاخص از کشور مطلوب‌تر می‌باشد.

نمودار شماره (۷) میزان خالص طلاق در سطح کشوری و استانی

تغییرات سالانه طلاق

مقایسه درصد تغییرات سالانه تعداد طلاق در استان چهارمحال و بختیاری طی سال‌های ۹۵-۱۳۶۵ در نمودار شماره (۸) نمایش داده شده است. ارقام نمودار به خوبی بیانگر این است که درصد رشد سالانه تعداد طلاق‌های ثبت شده در همه دوره‌های ذکر شده روند یکسانی نداشته است. تغییرات سالانه تعداد طلاق در استان چهارمحال و بختیاری طی سال‌های ۱۳۶۵ تا ۹۵ بصورت غیر خطی روند افزایشی داشته است و در سال ۱۳۹۵ به ۵ رسیده است.

^۱ میزان خالص طلاق از تقسیم تعداد طلاق‌های صورت گرفته طی یکسال معین بر جمعیت افراد دارای همسر در وسط همان سال به دست می‌آید. میزان خالص طلاق با سه روش محاسبه می‌شود: ۱. تعداد طلاق تقسیم بر کل جمعیت ۲. تعداد طلاق تقسیم بر جمعیت واقع در سن زناشویی (جمعیت ۱۰ سال و بالاتر) ۳. تعداد طلاق تقسیم بر جمعیت دارای همسر که در این گزارش نیز از همین روش سوم استفاده شده است.

بررسی مقایسه‌ای وضعیت استان چهارمحال و بختیاری با کل کشور به لحاظ درصد رشد سالانه تعداد طلاق‌ها نشان می‌دهد که طی دهه ۷۵-۱۳۶۵ درصد رشد سالانه تعداد طلاق‌های استان از میانگین کل کشور پایین‌تر می‌باشد. اما طی سال‌های ۸۵-۱۳۷۵ و همچنین ۹۰-۱۳۸۵ درصد رشد سالانه تعداد طلاق‌های استان از کشور بالاتر می‌باشد. طی سال‌های ۹۵-۱۳۹۰ درصد رشد سالانه تعداد طلاق‌های استان با کشور نسبتاً یکسان می‌باشد.

نمودار شماره (۸) رشد سالانه طلاق در سطح کشوری و استانی

نسبت طلاق به ازدواج^۱

در سال ۱۳۶۵ نسبت طلاق به ازدواج در استان چهارمحال و بختیاری برابر با ۵/۲ درصد بوده است. به عبارت دیگر در این سال به ازای هر صد ازدواج، حدود ۵ طلاق رخ داده است، در همین سال نسبت طلاق به ازدواج کشور ۱۰/۳ درصد بوده است که در مقایسه با کل کشور وضعیت استان چهارمحال و بختیاری به لحاظ این شاخص مطلوب‌تر بوده است.

نسبت طلاق به ازدواج استان چهارمحال و بختیاری در سال‌های بعد یعنی در سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ در مقایسه با سال ۱۳۶۵ نسبتاً کاهش داشته اما در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با ده ساله‌ی قبل از خود افزایش چشمگیری داشته و این روند افزایشی با سرعتی شتابان در سال ۱۳۹۵ همچنان ادامه داشته است.

در ارتباط با کل کشور می‌توان اینگونه بیان کرد که نسبت طلاق به ازدواج کشور در سال ۱۳۷۵ در مقایسه با سال ۱۳۶۵ کاهش داشته، اما در سال‌های بعد به خصوص در سال ۱۳۹۵ با افزایش شدید

^۱ برای محاسبه نسبت طلاق به ازدواج، تعداد کل طلاق‌های رخ داده در یک سال مشخص را به تعداد کل ازدواج‌های همان سال تقسیم و سپس در عدد ۱۰۰ ضرب می‌کنیم

به ۷/۲۵ درصد رسیده است، چنانکه ملاحظه می‌شود استان چهارمحال و بختیاری نیز روندی مشابه با روند کشور داشته است.

نمودار شماره (۹) نسبت طلاق به ازدواج در سطح استان چهارمحال و بختیاری و کل کشور

نسبت جنسی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر به تفکیک وضع زناشویی^۱

نسبت جنسی جمعیت دارای همسر ده ساله و بالاتر استان چهارمحال و بختیاری در سال ۱۳۶۵ برابر با ۹۸,۷ درصد بوده است. به عبارتی در برابر هر ۱۰۰ نفر زن دارای همسر، حدود ۹۹ نفر مرد دارای همسر وجود داشته است. نسبت جنسی افراد دارای همسر در سال‌های بعد با نوسان همراه بوده است. در سرشماری سال ۱۳۹۵ نسبت جنسی جمعیت ده ساله و بالاتر دارای همسر برابر با ۹۹/۴ درصد می‌باشد. به عبارتی در برابر هر ۱۰۰ نفر زن دارای همسر ۹۹/۴ مرد دارای همسر در استان زندگی می‌کنند. ملاحظه می‌شود که همواره در نتایج سرشماری‌ها، تعداد زنان دارای همسر اندکی بیش از تعداد مردان دارای همسر بوده که این اختلاف عمدتاً ناشی از وجود مواردی از چند همسری در میان مردان ایرانی است. نسبت جنسی افراد بی‌همسر در اثر فوت همسر در جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر استان چهارمحال و بختیاری در سال‌های ۱۳۶۵ و ۱۳۹۵ به ترتیب برابر با ۹/۹ و ۱۰ بوده است. در طول زمان فاصله‌ی میان مردان و زنان بی‌همسر بیشتر شده است و بر تعداد زنان بی‌همسر بر اثر

^۱ نسبت جنسی با جمعیت مردان تقسیم بر جمعیت زنان ضرب در عدد ۱۰۰ محاسبه می‌شود، بیانگر تعداد جمعیت مردان در برابر هر یکصد نفر از جمعیت زنان می‌باشد.

فوت همسر افزوده شده است. به عبارتی می توان گفت که عمده افراد بی همسر بر اثر فوت همسر استان را زنان تشکیل داده اند. همچنین در مورد افراد بی همسر به علت طلاق وضعیت به نفع مردان می باشد. در همه سال های مورد بررسی، زنان بی همسر بر اثر طلاق بیش از مردان بی همسر بر اثر طلاق می باشند. براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ در برابر هر ۱۰۰ نفر از زنان بی همسر به علت طلاق استان چهارمحال و بختیاری، حدود ۵۴ مرد بی همسر بر اثر طلاق وجود دارد.

نسبت جنسی افراد هرگز ازدواج نکرده بیانگر این امر می باشد که در تمام دوره های ذکر شده تعداد زنان هرگز ازدواج نکرده کمتر از تعداد مردان هرگز ازدواج نکرده بوده است و براساس نتایج آخرین سرشماری مرکز آمار ایران، تعداد مردان هرگز ازدواج نکرده افزایش یافته است و در برابر هر صد زن هرگز ازدواج نکرده، حدود ۱۳۶ مرد هرگز ازدواج نکرده در استان چهارمحال و بختیاری وجود دارد.

جدول شماره (۱۷) نسبت جنسی جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر استان چهارمحال و بختیاری و کشور به

تفکیک وضع زناشویی در سالهای ۹۵ - ۱۳۶۵

نسبت جنسی		سال	شرح
استان چهارمحال و بختیاری	کل کشور		
۹۸/۷	۹۸	۱۳۶۵	افراد دارای همسر
۹۹/۴	۱۰۰/۶	۱۳۹۵	
۱۳/۹	۱۹/۴	۱۳۶۵	افراد بی همسر بر اثر فوت همسر
۱۰	۱۳/۷	۱۳۹۵	
۴۴/۴	۵۹/۸	۱۳۶۵	افراد بی همسر بر اثر طلاق
۵۴	۵۶	۱۳۹۵	
۱۳۸/۶	۱۳۶/۷	۱۳۶۵	افراد هرگز ازدواج نکرده
۱۳۶/۳	۱۳۴/۴	۱۳۹۵	

مقایسه شهرستانی

با توجه به تفاوت شرایط و وضعیت در شهرستان‌های ۹ گانه استان و برای شناخت این تفاوت در راستای تصمیم‌گیری بهتر، در دنباله این بخش سند، وضعیت شهرستان‌های نه گانه استان در شاخص‌های ازدواج و طلاق، در مقایسه با یکدیگر مورد بررسی قرار می‌گیرد. نمای کلی وضعیت شهرستان نه گانه استان در شاخص‌های ازدواج و طلاق در جدول شماره (۱۸) بازتاب یافته است.

جدول شماره (۱۸) نمای کلی وضعیت شهرستان نه گانه استان در شاخص های ازدواج و طلاق

شهرستان	شهرکرد	بروجن	فارسان	سامان	اردل	لردگان	کیار	کوهرنگ	بن
میزان خالص ازدواج	۲۴۶۶	۹۲۸	۱۰۵۱	۲۳۹	۵۷۲	۲۵۴۵	۳۷۳	۱۵۵	۱۵۱
عمومیت ازدواج (در هر هزار نفر جمعیت)	۷,۶	۷,۵	۱۱,۰	۷,۰	۱۱,۹	۱۲,۰	۷,۳	۲,۶	۵,۲
میانگین سن در اولین ازدواج (زوجه)	۲۴,۶۹	۲۵,۰۸	۲۲,۸۲	۲۲,۴۶	۲۳,۵۹	۲۲,۰۷	۲۴,۱۲	۲۲,۱۳	۲۳,۰۲
میزان خالص طلاق	۶۲۰	۱۴۰	۱۱۰	۶۵	۵۱	۲۷۰	۱۱۴	۱	۳۵
میزان تغییرات طلاق نسبت به سال قبل	-۲/۷	---	+۳/۸	---	---	-۲۰,۵	-۴۶/۲	---	---
نسبت طلاق به ازدواج	۲۵/۱	۱۵/۱	۱۰/۵	۲۷/۲	۸/۹	۱۰/۶	۳۰/۶	۰/۶	۲۳/۲

منبع: اداره کل ثبت احوال استان چهارمحال و بختیاری (۱۳۹۶)

میزان خالص ازدواج

همانگونه اطلاعات موجود در جدول شماره (۱۹) نشان می دهد که از لحاظ میزان خالص ازدواج، بیشترین این میزان مربوط به شهرستان لردگان با ۲۵۵۰ مورد و همچنین کمترین میزان مربوط به شهرستان بن با ۱۵۱ مورد می باشد. همانگونه که در جدول شماره (۱۹) ملاحظه می شود به ترتیب از بیشترین به کمترین از لحاظ میزان خالص ازدواج شهرستانها استان عبارتند از: لردگان، شهرکرد، فارسان، بروجن، اردل، سامان، کیار، کوهرنگ، و بن.

جدول شماره (۱۹) تعداد ازدواج‌های واقع شده به تفکیک شهرستان از سال ۱۳۹۶

از بیشترین به کمترین

۱۳۹۶	سال وقوع ازدواج
	شهرستان
۲۵۴۵	لردگان
۲۴۶۶	شهرکرد
۱۰۵۱	فارسان
۹۲۸	بروجن
۵۷۲	اردل
۲۳۹	سامان
۳۷۳	کیار
۱۵۵	کوهرنگ
۱۵۱	بن

عمومیت ازدواج (در هر هزار نفر)

اطلاعات موجود در جدول شماره (۲۰) نشان می‌دهد که از لحاظ میزان عمومیت ازدواج، بیشترین این میزان مربوط به شهرستان لردگان (۱۲) و همچنین کمترین میزان مربوط به شهرستان کوهرنگ با میزان ۲,۶ می‌باشد. بر اساس جدول شماره (۲۰) به ترتیب از بیشترین به کمترین از لحاظ میزان عمومیت ازدواج، شهرستان‌های استان عبارتند از: لردگان، اردل، فارسان، شهرکرد، بروجن، کیار، سامان، کوهرنگ و بن.

جدول شماره (۲۰) میزان عمومیت ازدواج شهرستان‌ها از بیشترین به کمترین

شهرستان	وقوع ازدواج در هر هزار نفر سال ۱۳۹۶
لردگان	۱۲,۰
اردل	۱۱,۹
فارسان	۱۱,۰
شهرکرد	۷,۶
بروجن	۷,۵
کیار	۷,۳
سامان	۷,۰
کوه‌رنگ	۲,۶
بن	۰,۲

میانگین سن در اولین ازدواج

اطلاعات موجود در جدول شماره (۲۱) نشان می‌دهد که از لحاظ میانگین سن در اولین ازدواج، بالاترین این میزان مربوط به شهرستان بروجن (۲۵,۰۸) و همچنین پایین‌ترین میزان مربوط به شهرستان لردگان با ۲۲,۰۷ می‌باشد. بر اساس جدول شماره (۲۱) به ترتیب از بیشترین به کمترین از لحاظ میانگین سن در اولین ازدواج شهرستان‌های استان عبارتند از: بروجن، شهرکرد، کیار، اردل، بن، فارسان، سامان، کوه‌رنگ و لردگان.

جدول شماره (۲۱) میانگین سن ازدواج اولین ازدواج زنان شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین

شهرستان	میانگین سن ازدواج سال ۱۳۹۶
بروجن	۲۵,۰۸
شهرکرد	۲۴,۶۹
کیار	۲۴,۱۲
اردل	۲۳,۵۹
بن	۲۳,۰۲
فارسان	۲۲,۸۲
سامان	۲۲,۴۶
کوه‌رنگ	۲۲,۱۳
لردگان	۲۲,۰۷

میزان خالص طلاق

اطلاعات موجود در جدول شماره (۲۲) نشان می‌دهد که از لحاظ میزان خالص طلاق، بیشترین این میزان مربوط به شهرستان شهرکرد با ۶۲۰ مورد و همچنین کمترین میزان مربوط به شهرستان کوهرنگ با فقط ۱ مورد می‌باشد. مطابق جدول شماره (۲۲) شهرستان‌های استان بر اساس تعداد طلاق‌های واقع شده به ترتیب از بیشترین به کمترین عبارتند از: شهرکرد، لردگان، بروجن، کیار، فارسان، اردل، سامان، بن و کوهرنگ.

جدول شماره (۲۲) تعداد طلاق‌های واقع شده به تفکیک شهرستان از بیشترین به کمترین

۱۳۹۶	سال وقوع
	شهرستان
۶۲۰	شهرکرد
۲۷۰	لردگان
۱۴۰	بروجن
۱۱۴	کیار
۱۱۰	فارسان
۶۵	سامان
۵۱	اردل
۳۵	بن
۱	کوهرنگ

میزان تغییرات سالانه طلاق

اطلاعات موجود در جدول شماره (۲۳) نشان می‌دهد که از لحاظ میزان تغییرات سالانه طلاق، بیشترین این میزان مربوط به شهرستان کیار با ۶۷/۲- درصد و همچنین کمترین میزان مربوط به شهرستان شهرکرد با ۲/۵- می‌باشد.

جدول شماره (۲۳) تغییرات سال ۱۳۹۶ طلاق شهرستانی نسبت به سال ۱۳۹۵

۱۳۹۶	سال وقوع طلاق شهرستان
-	اردل
-	بروجن
-	بن
-	سامان
۲/۷ درصد کاهش	شهرکرد
۳/۸ درصد افزایش	فارسان
-	کوهرنگ
۴۶/۲ درصد کاهش	کیار
۲۰,۵ درصد کاهش	لردگان

نسبت طلاق به ازدواج

اطلاعات موجود در جدول شماره (۲۴) نشان می‌دهد که از لحاظ میزان نسبت طلاق به ازدواج، بیشترین این میزان مربوط به شهرستان کیار (۳۰,۶) و کمترین میزان مربوط به شهرستان کوهرنگ (۰,۶) می‌باشد. بر اساس نسبت طلاق به ازدواج شهرستان‌های استان به ترتیب از بیشترین به کمترین عبارتند از: کیار، سامان، شهرکرد، بن، بروجن، لردگان، فارسان، اردل و کوهرنگ.

جدول شماره (۲۴) نسبت طلاق به ازدواج شهرستانی به ترتیب از بیشترین به کمترین

نسبت طلاق به ازدواج سال ۱۳۹۶ به ترتیب از بیشترین به کمترین	شهرستان
۳۰/۶	کیار
۲۷,۲	سامان
۲۵,۱	شهرکرد
۲۳/۲	بن
۱۵/۱	بروجن
۱۰/۶	لردگان
۱۰,۵	فارسان
۸,۹	اردل
۰,۶	کوهرنگ

جمع بندی وضعیت ازدواج و طلاق در استان

- در استان چهارمحال و بختیاری در سال ۱۳۹۵ در میان هر هزار نفر جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر ۸/۱۲ واقعه رخ داده است. با توجه به ارقام جدول می‌توان گفت که این شاخص در سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۶۵ به صورت غیر خطی روند افزایشی داشته است.
- در مقایسه‌ی وضعیت ازدواج‌های رخ داده در استان چهارمحال و بختیاری با کشور باید اذعان داشت که میزان واقعه‌ی ازدواج در استان چهارمحال و بختیاری از میانگین کل کشور بالاتر می‌باشد.
- عمومیت ازدواج در سال ۱۳۹۵ برای مردان ۹۸,۷ و برای زنان ۹۵,۴ است. این شاخص برای زنان در طول سال‌های مذکور روند کاهشی غیر خطی داشته است و در مقایسه با مردان در سال ۱۳۹۵ میزانی (۳,۳) کمتر است.
- عمومیت ازدواج در میان مردان و زنان استان از میانگین عمومیت ازدواج در میان مردان و زنان کشور بیشتر می‌باشد.
- متوسط سن ازدواج زنان استان سال ۱۳۹۵ برابر با ۷/۲۳ است.
- متوسط سن ازدواج زنان استان از سال ۱۳۶۵ تا سال ۱۳۹۵ به صورت خطی روند افزایش داشته است.
- در مقایسه با میانگین کشوری، در سال ۱۳۹۵ میانگین سن در اولین ازدواج، برای مردان و زنان کشور به ترتیب برابر با ۲۷/۵ و ۲۳/۲ سال می‌باشد که متوسط سن در اولین ازدواج مردان و زنان استان چهارمحال و بختیاری از کشور بالاتر می‌باشد.
- تعداد طلاق‌های رخ داده در استان چهارمحال و بختیاری، از سال ۱۳۶۵ از ۲۴۴ طلاق به ۱۳۱۳ طلاق طی ۳۰ سال (در سال ۱۳۹۵) افزایش یافته است.
- میزان واقعه‌ی طلاق نیز از ۱/۱ واقعه در هر هزار نفر جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر دارای همسر به ۷/۲ واقعه در هر هزار نفر جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر دارای همسر افزایش یافته است.

- درصد رشد سالانه تعداد طلاق در استان چهارمحال و بختیاری طی سال‌های ۱۳۶۵ تا ۹۵ بصورت غیر خطی روند افزایشی داشته است و در سال ۱۳۹۵ به ۵ رسیده است.
- بررسی مقایسه‌ای وضعیت استان چهارمحال و بختیاری با کل کشور به لحاظ درصد رشد سالانه تعداد طلاق‌ها نشان می‌دهد که طی دهه ۷۵-۱۳۶۵ درصد رشد سالانه تعداد طلاق‌های استان از میانگین کل کشور پایین‌تر می‌باشد. اما طی سال‌های ۸۵-۱۳۷۵ و همچنین ۹۰-۱۳۸۵ درصد رشد سالانه تعداد طلاق‌های استان از کشور بالاتر می‌باشد. طی سال‌های ۹۵-۱۳۹۰ درصد رشد سالانه تعداد طلاق‌های استان با کشور نسبتاً یکسان می‌باشد.
- نسبت طلاق به ازدواج استان در طی سال‌های بین ۱۳۶۵ تا ۹۵ افزایش یافته است.
- نسبت طلاق به ازدواج استان چهارمحال و بختیاری روندی مشابه با روند کشور داشته است.
- در سرشماری سال ۱۳۹۵ نسبت جنسی جمعیت ده ساله و بالاتر دارای همسر برابر با ۹۹/۴ درصد می‌باشد. به عبارتی در برابر هر ۱۰۰ نفر زن دارای همسر ۹۹/۴ مرد دارای همسر در استان زندگی می‌کنند.
- همواره در نتایج سرشماری‌ها، تعداد زنان دارای همسر اندکی بیش از تعداد مردان دارای همسر بوده که این اختلاف عمدتاً ناشی از وجود مواردی از چند همسری در میان مردان ایرانی است.
- نسبت جنسی افراد بی‌همسر در اثر فوت همسر در جمعیت ۱۰ ساله و بالاتر استان چهارمحال و بختیاری در سال‌های ۱۳۶۵ و ۱۳۹۵ به ترتیب برابر با ۹/ و ۱۰ بوده است. در طول زمان فاصله‌ی میان مردان و زنان بی‌همسر بیشتر شده است و بر تعداد زنان بی‌همسر بر اثر فوت همسر افزوده شده است.
- بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ در برابر هر ۱۰۰ نفر از زنان بی‌همسر به علت طلاق استان چهارمحال و بختیاری، حدود ۵۴ مرد بی‌همسر بر اثر طلاق وجود دارد.
- براساس نتایج آخرین سرشماری مرکز آمار ایران، تعداد مردان هرگز ازدواج نکرده افزایش یافته است و در برابر هر صد زن هرگز ازدواج نکرده، حدود ۱۳۶ مرد هرگز ازدواج نکرده در استان چهارمحال و بختیاری وجود دارد.

- از لحاظ میزان خالص ازدواج، بیشترین میزان مربوط به شهرستان لردگان با ۲۵۵۰ مورد و همچنین کمترین میزان مربوط به شهرستان بن با ۱۵۱ مورد می-باشد.
- به ترتیب از بیشترین به کمترین از لحاظ میزان خالص ازدواج شهرستان‌های استان عبارتند از: لردگان، شهرکرد، فارسان، بروجن، اردل، سامان، کیار، کوهرنگ، و بن
- از لحاظ میزان عمومیت ازدواج، بیشترین این میزان مربوط به شهرستان لردگان (۱۲) و همچنین کمترین میزان مربوط به شهرستان کوهرنگ با میزان ۲,۶ می-باشد.
- به ترتیب از بیشترین به کمترین از لحاظ میزان عمومیت ازدواج شهرستان‌های استان عبارتند از: لردگان، اردل، فارسان، شهرکرد، بروجن، کیار، سامان، کوهرنگ و بن.
- از لحاظ میانگین سن در اولین ازدواج، بالاترین این میزان مربوط به شهرستان بروجن (۲۵,۰۸) و همچنین پایین‌ترین میزان مربوط به شهرستان لردگان با ۲۲,۰۷ می‌باشد.
- به ترتیب از بیشترین به کمترین از لحاظ میانگین سن در اولین ازدواج شهرستان‌های استان عبارتند از: بروجن، شهرکرد، کیار، اردل، بن، فارسان، سامان، کوهرنگ و لردگان.
- از لحاظ میزان خالص طلاق، بیشترین این میزان مربوط به شهرستان شهرکرد با ۶۲۰ مورد و همچنین کمترین میزان مربوط به شهرستان کوهرنگ با فقط ۱ مورد می‌باشد.
- بر اساس تعداد طلاق‌های واقع شده شهرستان‌های استان به ترتیب از بیشترین به کمترین عبارتند از: شهرکرد، لردگان، بروجن، کیار، فارسان، اردل، سامان، بن و کوهرنگ.
- از لحاظ میزان تغییرات سالانه طلاق، بیشترین این میزان مربوط به شهرستان کیار با ۴۶/۲- درصد و همچنین کمترین میزان مربوط به شهرستان شهرکرد با ۲/۵- می‌باشد.
- از لحاظ میزان نسبت طلاق به ازدواج، بیشترین این میزان مربوط به شهرستان کیار (۳۰,۶) و کمترین میزان مربوط به شهرستان کوهرنگ (۰,۶) می‌باشد.
- بر اساس نسبت طلاق به ازدواج شهرستان‌های استان به ترتیب از بیشترین به کمترین عبارتند از: کیار، سامان، شهرکرد، بن، بروجن، لردگان، فارسان، اردل و کوهرنگ.

اهم مسایل و مشکلات ازدواج و طلاق

با توجه به آمار مستند و پایه، مصاحبه‌ها، نشست‌های و بحث‌های گروهی اهم مسایل و مشکلات استان در بعد ازدواج و طلاق بر اساس اولویت بشرح زیر می‌باشد (لازم به ذکر است این اولویت بندی در خصوص تمام شهرستان‌های استان صدق می‌کند و رتبه‌بندی شهرستان‌ها در خصوص هر مشکل در مقایسه شهرستانی در توصیف وضعیت موجود آمده است و بخاطر جلوگیری از نگرارش مباحث تکراری از ذکر آن‌ها خودداری می‌شود لذا به بحث مقایسه شهرستانی رجوع گردد):

- بالا رفتن میانگین سن ازدواج؛
- کاهش ازدواج؛
- افزایش طلاق؛
- افزایش مسائل و مشکلات و اختلافات خانوادگی؛

علت کاوی

با استناد به تحقیقات انجام شده، تئوری‌ها، نشست‌ها، مصاحبه‌ها و ... دلایل متعددی برای رغبت کمتر به ازدواج، بالا رفتن سن ازدواج و افزایش نرخ طلاق در استان وجود دارد که این دلایل بدون شک فاصله چندانی با علل و دلایل در مقیاس کشوری ندارد. اهم دلایل و علل در خصوص رغبت کمتر به ازدواج و بالا رفتن نرخ طلاق در استان عبارتند از:

الف - دلایل و علل کاهش ازدواج و بالا رفتن سن ازدواج

- تغییر سبک و زندگی و تعریف جوانان (دختر و پسر) از زندگی مشترک و افزایش توقع و انتظارات آن‌ها؛
- وجود پیش شرط‌های نسبتاً سنگین برای ازدواج مثل شغل دائم، اتمام تحصیلات، مسکن، جهیزیه سنگین و بعضاً خودرو و ...
- هزینه بالای ازدواج و رسوم پرهزینه در ازدواج؛
- تأثیرپذیری از رسانه‌ها و تغییر سبک زندگی؛
- فاصله بین نسلی عدم توافق بین پدر و مادر و فرزندان در خصوص ازدواج؛
- وجود ترس و نگرانی در جوانان به خاطر هزینه بالای ازدواج و مشکلات خانوادگی و ...
- تغییر در روابط بین دختر و پسر؛

- مشکلات اقتصادی و فقر؛
  - بیکاری؛
  - گرانی مسکن و اجاره‌بها به میزان زیاد در چند سال گذشته؛
  - پاسخگو نبودن همسریابی به شیوه سنتی؛
  - اعتیاد؛
- ب- دلایل و علل افزایش طلاق**
- عدم آموزش کافی و درست برای زندگی زناشویی؛
  - مشکلات مالی و فقر
  - بیکاری؛
  - نداشتن شناخت کامل از همدیگر و عدم تفاهم؛
  - دخالت خانواده‌ها؛
  - اعتیاد؛
  - انتظارات بیش از حد طرفین و تأثیرپذیری از رسانه‌های مختلف؛
  - تفکر مردسالارانه و سنتی؛
  - نداشتن تجانس فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی؛
  - خشم و پرخاشگری و کتک زدن؛
  - اختلالات جنسی و سردمزاجی؛
  - مهریه‌های سنگین؛
  - روابط اجتماعی ناسالم و مشکلات اخلاقی؛
  - مشکلات جسمی و فیزیکی مانند نازا بودن، مریض بودن؛
  - تشریفات و چشم وهم چشمی و رفاه‌زدگی؛
  - عدم رضایت والدین از ازدواج فرزندان؛
  - بزهکاری و زندانی شدن؛
  - مشکلات شخصیتی و عدم تعادل روانی؛
  - ازدواج‌های تحمیلی؛
  - سلب اعتماد نسبت به یکدیگر و سوءظن (عدم امنیت خانوادگی)؛

- تعصب و غیرت بی جا؛
- شکسته شدن قبح طلاق در جامعه؛

فرصت‌ها و چالش‌ها

الف- فرصت‌ها

مهمترین فرصت‌هایی که در استان می‌توان در راستای تقویت ازدواج و کاهش طلاق از آن‌ها بهره جست عبارتند از:

- روابط اجتماعی و سرمایه اجتماعی غیر رسمی بالا؛
- سطح بالای تحصیلات دانشگاهی دختران و زنان؛
- رسانه‌ها و شبکه‌های محلی؛

ب- چالش‌ها

در کنار فرصت‌ها، مهمترین چالش‌های استان در زمینه ازدواج و طلاق در سه سطح سیستمی، نهادی و فردی در جدول شماره (۲۵) بازتاب یافته‌اند.

جدول شماره (۲۵) چالش‌های دستیابی به اهداف بعد ازدواج و طلاق

سطح	موانع	راهکارهای عملی
سیستمی	تضاد بین ارزش‌های سنتی و مدرن تضاد بین نسلی ضعف سیستم اقتصادی	فرهنگسازی از طریق عوامل فرهنگ سازی و رسانه‌های توسعه اقتصادی
نهادی	موازی کاری نهادها محدودیت‌های قانونی ناتوانی نهادها	شفاف سازی مسئولیت نهادها؛ حذف موازی کاری؛ آموزش و تقویت نهادهای متولی؛
فردی	مشکلات روحی و روانی ضعف شناخت و دانش کافی زوجین	مشاوره قبل، حین و بعد از ازدواج آموزش مهارت‌های زندگی؛

راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر

با توجه به وضعیت موجود، علل و دلایل، فرصت‌ها و چالش‌ها و با تکیه بر یافته‌های علمی و پژوهشی راهکارها و برنامه‌های عملی سند جهت ارتقا ازدواج و مقابله با طلاق در استان چهارمحال و بختیاری در پنج بعد فرهنگی، مدیریتی و سیاستگذاری، حقوقی، فرصتی و موقعیتی و فردی-آموزشی به شرح ذیل است:

• فرهنگی

- استفاده از ظرفیت نهادهای فرهنگی، رسانهای و تبلیغاتی برای فرهنگ سازی جهت:
- ترویج سبک زندگی اصیل و مناسب در راستای افزایش و تسهیل ازدواج و استحکام خانواده و جلوگیری از طلاق؛
- تشویق جوانان به ازدواج؛
- منطقی سازی هزینه‌های ازدواج؛
- حمایت خانواده‌ها و جامعه از ازدواج جوانان؛
- گسترش فرهنگ قناعت و ساده زیستی و دوری از تجملات و ولخرجی؛
- گسترش فرهنگ اشتغال و تلاش جهت کسب روزی حلال؛
- از بین بردن تفکر عدم همخوانی تحصیلات با ازدواج؛
- تشویق به تعیین مهریه‌های سبک و منطقی و تبیین پیامدهای منفی مهریه‌های سنگین؛
- تبیین ضرورت ازدواج و پیامدهای مثبت آن؛
- تبیین زیان‌های تجرد و پیامدهای منفی اجتماعی، فرهنگی و فردی طلاق؛
- تبیین حقوق زنان و برابری مرد و زن؛
- تبیین اصول و هنجارهای تعاملات اجتماعی سالم؛

• مدیریتی و سیاستگذاری

- موظف نمودن سازمان‌ها و نهادها که در برنامه‌ریزی‌ها و سیاستگذاری‌ها بر حسب ضرورت؛ موضوع گسترش ازدواج و تحکیم خانواده را لحاظ نمایند؛
- واگذاری مشاغل مدیریتی به افراد متأهل؛
- حمایت‌های اداری و قانونی از ازدواج؛
- انجام کامل مسئولیت نهادهای متولی در خصوص امر ازدواج و خانواده؛
- نظارت بر اجرای وظایف نهادهای متولی امر ازدواج و خانواده؛
- انتصاب مدیران مرتبط، شایسته و توانمند در نهادهایی که مسئولیت آن‌ها مرتبط با خانواده و زنان است؛

• حقوقی

- اجرای کامل قوانین موجود در راستای افزایش ازدواج و کاهش طلاق و حفظ حرمت خانواده؛
- شناسایی خلأهای قانونی و وضع قوانین مناسب جهت تحکیم خانواده و افزایش ازدواج متناسب با شرایط روز؛
- نظارت بر حسن اجرای قوانین؛

• ساختاری و موقعیتی

- تلاش برای توسعه اقتصادی استان و رفع مشکلات اقتصادی و فقر (مطابق با راهکارهای ارائه شده در بعد اقتصادی و رفاهی)؛
- افزایش اشتغال و ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان به تناسب جنسی (مطابق با راهکارهای ارائه شده در بعد اقتصادی و رفاهی)؛
- کمک به ساخت مسکن برای جوانان با دادن تسهیلات، اقساط و ...؛
- پرداخت کمک هزینه اجاره مسکن به کسانی که به جوانان متأهل نیازمند؛

- پرداخت کمک هزینه ازدواج و تجهیزیه به جوانان نیازمند؛
- در اختیار گذاشتن سالن‌های دولتی برای ازدواج جوانان نیازمند؛
- بسترسازی، شناسایی، سازماندهی و ترغیب خیرین برای کمک به ازدواج جوانان؛
- گسترش و افزایش تسهیلات قرض الحسنه متناسب با هزینه برای جوانان؛
- دادن امتیازات ویژه به جوانان در شرف ازدواج و متأهل جهت اشتغال؛
- بسیج و بکارگیری منابع و امکانات تمامی دستگاه‌های ذیربط فرهنگی و اقتصادی در جهت فراهم نمودن؛ زمینه‌های مساعد برای تشویق جوانان به ازدواج؛

• فردی - آموزشی

آموزش مهارت‌های اجتماعی و زندگی زناشویی و شیوه تعامل از طریق نهادهای آموزش، تبلیغاتی و رسانهای جهت:

- شناخت اهمیت و ضرورت ازدواج؛
- شیوه و شرایط همسرگزینی؛
- تعامل اجتماعی با همسر، خانواده همسر و ...؛
- لزوم مشورت و اصول مشورت با خانواده و متخصصین جهت گزینش همسر؛
- اداره و مدیریت خانواده؛
- انتظارات از همسر و دیگران؛

• کمک به سلامت روحی و روانی زوجین با

- ایجاد تسهیلات ویژه برای مشاوره‌های روانشناختی و اجتماعی خانواده و زوجین؛
- گسترش مراکز مشاوره‌ای و حمایت‌های بیمه‌ای؛
- بالابردن سلامت جسمی خانواده با ایجاد زیر ساختهای سلامت و آموزش بهداشت و سلامت (مطابق با راهکارهای ارائه شده در مبحث سلامت همین سند)؛

برنامه های عملی

با توجه به آنچه مطرح شده برنامه‌های عملی این سند متناسب با راهکارهای ارائه شده در جدول شماره (۲۶) تنظیم و آورده شده است.

جدول شماره (۲۶) برنامه عملی ارتقا ازدواج و کاهش طلاق

تأثیر	دستاورد	خروجی	فعالیت	درون داد	نتیجه یا هدف	ردیف
-افزایش ازدواج -تحکیم خانواده	-بسترسازی فرهنگی برای ازدواج آسان؛ -حمایت فرهنگی از ازدواج؛ -تسهیل ازدواج؛ -کاهش هزینه های ازدواج؛ -مقابله فرهنگی با طلاق؛	کارگروه تشکیل شده	تشکیل کارگروه ازدواج و طلاق	نیروی انسانی متخصص -وسایل ارتباطی -مکان -منابع مالی	فرهنگ سازی جهت افزایش ازدواج و کاهش طلاق (مطابق با راهکارهای ارائه شده در بعد فرهنگی)	۱
		برنامه‌های رادیویی شناسایی شده و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه رادیویی			
		برنامه‌های تلویزیونی شناسایی و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه تلویزیونی			
		کتابهای شناسایی شده و تألیف شده	شناسایی و تألیف کتاب			
		کارهای تحقیقی انجام شده	انجام کار تحقیقی			
		افراد آموزش دیده و محتواهای ارائه شده در کارگاهها	برگزاری کارگاههای آموزشی			
		مقاله‌ها و محتوای همایش‌ها	برگزاری همایش			
		محتوای ارائه شده در نشست‌ها	نشست های علمی			
		متون سخنرانی‌ها	برگزاری سخنرانی			
		فیلم و سریالهای ساخته شده	تولید فیلم و سریال			
		افراد متخصص بکارگرفته شده در این حوزه	شناسایی و بکارگیری نیروی انسانی متخصص			
		حمایتهای انجام شده از افراد متأهل	حمایت اداری و کاری از افراد متأهل			
مدیران متأهل منصوب شده	انتصاب افراد متأهل پستهای مدیریتی					
مدیران و کارمندان آموزش دیده	آموزش مدیران و کارمندان در خصوص موضوع					

افزایش ازدواج - تحکیم خانواده	حمایت حقوق از ازدواج و کاهش طلاق	قوانین شناسایی شده و دسته‌بندی شده در خصوص موضوع	شناسایی و اجرای کامل قوانین موجود در راستای افزایش ازدواج و کاهش طلاق و حفظ حریم خانواده؛	نیروی انسانی - متخصص - منابع مالی	ایجاد بستر حقوقی و حمایت حقوقی (مطابق با راهکارهای حقوقی)	۳
		خلاهای قانونی شناسایی شده و قوانین جدید وضع شده	شناسایی خلأهایی قانونی و وضع قوانین مناسب جهت تحکیم خانواده و افزایش ازدواج متناسب با شرایط؛ روز؛			
		نیروهای متخصص حقوق خانواده که بکار گرفته شده‌اند	شناسایی و بکارگیری نیروی انسانی متخصص			
افزایش ازدواج - تحکیم خانواده	آماده شدن شرایط اقتصادی و اجتماعی و برای ازدواج و کاهش طلاق	مسکن‌های ساخته شده	کمک به ساخت مسکن برای جوانان با دادن تسهیلات، اقساط و ...؛	نیروی انسانی - منابع مالی - امکانات و تجهیزات - فضا و مکان	بسترسازی و فراهم آوردن شرایط ساختاری (طبق راهکارها)	۴
		مسکن‌های اجاره شده	پرداخت کمک هزینه اجاره مسکن به کسانی که به جوانان متأهل نیازمند؛			
		کمک هزینه‌ها و جهیزیه‌های داده شده	پرداخت کمک هزینه ازدواج و جهیزیه به جوانان نیازمند؛			
		سالن‌های که در اختیار گذاشته شده‌است	در اختیار گذاشتن سالن‌های دولتی برای برگزاری مراسم ازدواج جوانان نیازمند			
		خیرینی که کمک نموده‌اند	بسترسازی، شناسایی، سازماندهی و ترغیب خیرین برای کمک به ازدواج جوانان			
		تسهیلات قرض‌الحسنه داده شده	گسترش و افزایش تسهیلات قرض‌الحسنه متناسب با هزینه ازدواج برای جوانان؛			
		جوانان تازه ازدواج نموده‌ای که شاغل شده‌اند	دادن امتیازات ویژه به جوانان در شرف ازدواج و متأهل جهت اشتغال؛			

افزایش ازدواج - تحکیم خانواده	توانمند شدن جوانان در زمینه مهارت های زندگی - همسرگزینی مناسب - فراهم شدن بستر سلامت روحی و جسمی جوانان	افراد آموزش دیده در خصوص موضوع	شناسایی و ارائه آموزش های ضروری	- نیروی انسانی - منابع مالی - رسانه های ارتباطی - تجهیزات آموزشی - مکان آموزشی	توانمندسازی و ترغیب جوانان جهت ازدواج، مدیریت منزل و حفظ خانوادگی و جلوگیری از طلاق	۵
		افراد آموزش دیده و مقاله ها و متون ارایه شده	برگزاری کارگاه و همایش			
		مراکز مشاوره تأسیس شده و خدمات ارایه شده	تأسیس مرکز مشاوره ای و ارائه خدمات رایگان و ارزان			
		خدمات بهداشت ارایه شده به زوجین	ارائه و بسط خدمات بهداشتی و			
			سلامت رایگان و ارزان (مطابق با بعد سلامت)			

فصل پنجم: توصیف، تبیین و تحلیل بعد آموزش و آرایه راهکارها و برنامه ها

چهارمین بعد جهت شناخت و ارتقای وضعیت زنان، بعد آموزش است. آموزش یکی از متغیرهای بسیار مهم و تأثیرگذار در وضعیت افراد و جامعه و عاملی اساسی جهت توانمندسازی اقشار و گروه‌های اجتماعی مختلف است. با کمک آموزش‌های لازم و ضروری و به روز می‌توان افراد را برای تصدی مشاغل متعدد و ورود به بازار کار و کسب جایگاه‌های مناسب آماده نمود. با آموزش مناسب می‌توان نسبت به زمینه‌سازی برای ارتقا وضعیت زنان، بهبود وضعیتی معیشتی، اقتصادی و ... اقدام نمود.

توصیف وضع موجود

مهمترین شاخص‌های بعد آموزشی مورد استفاده در این سند بر اساس شاخص شکاف جنسیتی و مورد استفاده در سطح بین‌المللی و جهانی عبارتند از: نرخ باسوادی، تحصیلات ابتدایی، تحصیلات راهنمایی، متوسطه و تحصیلات دانشگاهی. با توجه به این شاخص‌ها وضعیت کلی آموزش زنان استان چهارمحال و بختیاری در مقایسه با مردان، میانگین کشوری و روند ۳۰ ساله (۱۳۶۵-۱۳۹۵) در جدول شماره (۲۷) منعکس شده است.

جدول (۲۷) وضعیت زنان استان چهارمحال و بختیاری در مقایسه با مردان و میانگین کشوری در بعد

آموزشی

مقایسه با میانگین کشوری	درصد میانگین کشوری	روند تاکنون	شاخص شکاف جنسیتی	وضعیت مردان	وضعیت زنان	شاخص‌ها و مؤلفه‌ها	آموزش
بالاتر	۸۴,۲	افزایشی خطی	۰,۸۹	۸۹,۸	۷۹,۷	نرخ باسوادی جمعیت ۶ ساله و بیشتر برحسب سطح سواد	
بالاتر	۳۱	افزایشی خطی	۰,۹۸	۲۹,۱	۳۳,۱	تحصیلات ابتدایی و سواد بزرگسالان	
تقریباً برابر	۱۶,۶	افزایشی خطی	۰,۶۹	۲۰,۵	۱۶,۵	تحصیلات راهنمایی و متوسطه اول	
اندکی پایین‌تر	۷,۹	افزایشی خطی	۰,۶۶	۱۰	۷,۷	متوسطه دوره دوم و فاقد دیپلم	
پایین‌تر	۲۲,۴	افزایشی خطی	۰,۸۷	۲۰,۲	۲۰,۳	دیپلم و پیش دانشگاهی	
بالاتر	۲۱,۷	افزایشی خطی	۰,۹۹۲	۱۹,۹	۲۲,۱	دارای مدرک دانشگاهی	

نرخ باسوادی

همانگونه که در جدول شماره (۲۷) ملاحظه می‌شود نرخ باسوادی زنان در سال ۱۳۹۵ برابر با ۷۹,۹ درصد و نرخ باسوادی مردان برابر با ۸۹,۵ بوده است و براساس درصد نرخ باسوادی زنان و مردان و شاخص شکاف جنسیتی (۰,۸۹) نرخ باسوادی زنان استان پایین‌تر از مردان استان است. اما در مقایسه با میانگین نرخ باسوادی کشور (۸۴,۲) بالاتر است و به عبارت دیگر وضعیت باسوادی زنان استان چهارمحال و بختیاری از میانگین زنان کشور بهتر است. همچنین بر اساس آمار نرخ باسوادی زنان در این استان از ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ به صورت خطی و مستمر رو به افزایش بوده است.

در این استان، وضعیت باسوادی زنان شهری در طول دوره مورد نظر همیشه بهتر از زنان روستایی بوده است

از لحاظ فراوانی در سال ۱۳۹۵ جمعیت باسواد ۶ ساله و بالاتر استان چهارمحال و بختیاری برابر با ۷۰۹۰۷۵ نفر است که از این تعداد ۳۸۰۶۲۳ نفر مرد و ۳۲۸۴۵۲ نفر زن هستند.

تحصیلات ابتدایی

بر اساس آمار سرشماری سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۱۹۴۱۵ در استان دارای سواد ابتدایی و سواد بزرگسالان هستند که از این تعداد ۱۱۰۸۰۴ نفر مرد و ۱۰۸۶۱۱ نفر زن هستند. این تعداد در کل ۳۰,۹ درصد باسوادان استان هستند که درصد زنان دارای سواد ابتدایی و سواد بزرگسالان برابر با ۳۳,۱ درصد مردان برابر با ۲۹,۱ و میانگین کشوری برابر با ۳۱ درصد است. در تحصیلات ابتدایی شکاف جنسیتی در استان چهارمحال و بختیاری برابر با ۰,۹۸ است.

تحصیلات راهنمایی و متوسطه و پیش‌دانشگاهی و دیپلم

کل افراد دارای تحصیلات راهنمایی و متوسطه و پیش‌دانشگاهی و دیپلم در استان ۳۳۸۸۵۵ نفر است که از این تعداد ۱۹۲۷۱۶ نفر مرد و ۱۴۶۱۳۹ زن هستند. از مجموع این تعداد ۱۳۲۰۳۹ نفر دارای مدرک راهنمایی و متوسط اول هستند که ۷۷۸۷۶ نفرشان مرد و ۵۴۱۶۳ نفرشان زن هستند. ۶۳۲۵۷ نفر جمعاً دارای متوسطه دوره دوم و فاقد دیپلم هستند که از این تعداد ۳۸۱۰۹ مرد و تعداد ۲۵۱۴۸ نفر زن می‌باشند. افراد دارای مدرک دیپلم و پیش‌دانشگاهی ۱۴۳۵۵۹ نفر هستند از این گروه ۷۶۷۳۱ نفر مرد و ۶۶۸۲۸ نفر زن می‌باشند.

بر اساس درصد، ۱۸,۶ درصد راهنمایی و متوسطه اول می‌باشند که ۲۰,۵ درصد آن‌ها مرد و ۱۶,۵ درصد زن می‌باشند و میانگین درصد کشوری برابر با ۱۶,۶ درصد است. درصد استانی زنان با میانگین درصدی کشور تقریباً برابر است و شکاف جنسیتی در استان برابر با ۰,۶۹ است که بیانگر بهتر بودن وضعیت مردان از زنان استان می‌باشد.

درصد کل افرادی که دارای تحصیلات متوسطه دوم و فاقد دیپلم می‌باشند برابر با ۸,۹ است که ۱۰ درصد مرد و ۷,۷ زن می‌باشند و میانگین درصد کشوری برابر با ۷,۹ است. میانگین زنان استان تقریباً برابر با میانگین درصد کشوری است. شکاف جنسیتی در این شاخص برابر با ۰,۶۶ است که نشانگر وضعیت بهتر مردان است.

درصد کل افرادی که دارای مدرک دیپلم و پیش‌دانشگاهی هستند در استان برابر با ۲۰,۲ است که ۲۰,۲ درصد مرد و ۲۰,۳ درصد زن می‌باشند. میانگین درصد کشوری زنان در این شاخص برابر با ۲۲,۴ است که اندکی بالاتر از درصد استانی می‌باشد. شکاف جنسیتی برابر با ۰,۸۷ است که بیانگر بیشتری مردان در این شاخص است.

دانش‌آموختگان دانشگاهی و آموزش عالی

بر اساس آمار سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵ از کل جمعیت باسوادان استان ۲۰,۹ دارای مدرک دانشگاهی هستند که ۱۹,۹ درصد مرد ۲۲,۱ درصد زن می‌باشند. میانگین درصدی کشور در این شاخص برابر با ۲۱,۷ درصد است و بیانگر این است که وضعیت استان چهارمحال و بختیاری در این شاخص نسبت به میانگین کشوری نسبتاً بهتر است. شاخص شکاف جنسیتی در این شاخص تقریباً برابر با ۱ است و دلالت بر برابری زنان و مردان استان در این شاخص دارد.

آمار بیانگر این است که طی ۳۰ سال گذشته به صورت خطی تعداد دانش‌آموختگان دانشگاهی افزایش یافته است اما این روند صعودی به یکسان در میان زنان و مردان و در نقاط شهری و روستایی رخ نداده است، میزان دان-آموختگان زن ساکن در نقاط شهری بسیار بالاتر از میزان دانش‌آموختگان زن ساکن در نقاط روستایی بوده است.

وضعیت تحصیلات عالی زنان استان به تفکیک مقطع تحصیلی در قالب فراوانی و درصد در مقایسه با مردان استان در جدول شماره (۲۸) به نمایش گذاشته شده است.

جدول شماره (۲۸) وضعیت تحصیلات عالی زنان استان در مقایسه با مردان

به تفکیک مقطع تحصیلی

درصد			فراوانی			مقطع تحصیلی	
زن	مرد	کل	زن	مرد	کل		
۲۲,۸	۲۸,۰	۲۵,۴	۱۱۵۴۱	۱۳۶۴۱۳۴	۲۵۸۶۵	کاردانی	استان چهارمحال و بختیاری
۶۶,۴	۵۷,۵	۶۲,۰	۳۳۶۲۸	۲۷۹۷۷۳۸	۶۳۰۰۸	کارشناسی	
۱۰,۳	۱۳,۳	۱۱,۸	۵۲۰۹	۷۳۸۲۶۷	۱۲۰۰۱	کارشناسی ارشد و دکترای حرفه‌ای	
۰,۵	۱,۱	۰,۸	۲۴۷	۵۷۴	۸۲۱	دکترای تخصصی و فوق دکتری	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۵۰۶۲۵	۵۱۰۷۰	۱۰۱۶۹۵	کل	

مقایسه شهرستانی

بنا به اینکه وضعیت شهرستان‌های مختلف استان چهارمحال و بختیاری از لحاظ آموزش متفاوت است. در جدول شماره (۲۹) شاخص‌های زنان در استان چهارمحال و بختیاری براساس آخرین آمار قابل استناد ارائه شده است.

جدول (۲۹) مقایسه وضعیت زنان در شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری

(بر اساس آمار ۱۳۹۶ سازمان برنامه بودجه استان چهارمحال و بختیاری)

شهرستان	شهرکرد	بروجن	فارسان	سامان	اردل	لردگان	کیار	کوهرنگ	بن	شاخص‌ها و مولفه‌ها	
										نرخ باسوادی	تحصیلات ابتدایی
	۸۶,۵	۸۳,۲	۸۰,۹	۷۹,۷	۷۰,۷	۷۲	۷۵,۵	۶۷,۴	۷۸,۲	نرخ باسوادی	بعد آموزش
	۴۷,۷	۵۵	۵۵,۱	۵۸,۴	۶۰,۹	۶۱,۷	۵۸,۲	۶۷,۱	۰,۵۹۴	تحصیلات ابتدایی	
	۴۱,۲	۴۱,۳	۴۰,۵	۴۰,۷	۳۸,۳	۳۷,۵	۴۰,۸	۳۲,۸	۰,۴۰۴	تحصیلات متوسطه (اول و دوم و پیش‌دانشگاهی)	
	۱۰,۹	۰,۳۵	۳,۸	۰,۷	۰,۶	۰,۸	۰,۸	۰	۰	دانش‌آموختگان دانشگاهی	
	۲,۴	۰,۴	۱,۲	۱	۰	۰,۱	۰,۰۶	۰	۰	کاردانی	
	۷,۱	۲,۹	۲,۹	۰,۶	۰,۶	۰,۶	۰,۷	۰	۰	کارشناسی	
	۱	۱	۰,۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	کارشناسی ارشد	
	۰,۰۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	دکتری تخصصی	
	۰,۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	دکتری حرفه‌ای	
										دانش‌آموختگان دانشگاهی برحسب آخرین مدرک تحصیلی	

نرخ باسوادی

بر اساس جدول شماره (۳۰) موجود به ترتیب از بیشترین به کمترین وضعیت نرخ باسوادی زنان در شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری عبارتست از: شهرکرد، بروجن، فارسان، سامان، بن، کیار، لردگان، اردل و کوهرنگ.

همانگونه که ملاحظه می‌شود شهرستان شهرکرد با نرخ باسوادی ۸۶,۵ دارای بیشترین نرخ باسوادی و شهرستان کوهرنگ با نرخ باسوادی ۶۷,۴ دارای کمترین نرخ باسوادی است.

جدول شماره (۳۰) نرخ با سوادی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری به ترتیب از بیشترین به کمترین

شهرستان	نرخ با سوادی
شهرکرد	۸۶,۵
بروجن	۸۳,۵
فارسان	۸۰,۹
سامان	۷۹,۷
بن	۷۸,۲
کیار	۷۵,۵
لردگان	۷۲
اردل	۷۰,۷
کوهرنگ	۶۷,۴

تحصیلات ابتدایی

سطح تحصیلات ابتدایی زنان استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستانی و بر اساس ترتیب از بیشترین میزان تحصیلات ابتدایی تا کمترین در جدول شماره (۳۱) آمده است. بر اساس این جدول از بیشترین به کمترین از لحاظ سطح تحصیلات ابتدایی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از: کوهرنگ، لردگان، اردل، بن، سامان، کیار، فارسان، بروجن و شهرکرد.

همچنین، بر اساس جدول شماره (۳۱) بیشترین میزان تحصیلات ابتدایی با عدد ۶۷,۱ درصد به شهرستان کوهرنگ و کمترین میزان تحصیلات ابتدایی با ۴۷,۷ درصد به شهرستان شهرکرد تعلق دارد.

جدول (۳۱) تحصیلات ابتدایی شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری

به ترتیب از بیشترین به کمترین

شهرستان‌ها	تحصیلات ابتدایی
کوه‌رنگ	۶۷,۱
لردگان	۶۱,۷
اردل	۶۰,۹
بن	۵۹,۴
سامان	۵۸,۴
کیار	۵۸,۲
فارسان	۵۵,۱
بروجن	۵۵
شهرکرد	۴۷,۷

تحصیلات متوسطه

نرخ تحصیلات متوسطه زنان شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستان و به ترتیب از بیشترین به کمترین در جدول شماره (۳۲) آورده شده است.

بر اساس جدول شماره (۳۲) نرخ تحصیلات متوسطه به ترتیب از بیشترین میزان به کمترین عبارتند از: بروجن، شهرکرد، کیار، سامان، فارسان، بن، اردل، لردگان و کوه‌رنگ.

همچنین بر اساس جدول شماره (۳۲) بیشترین میزان تحصیلات متوسطه در استان با نرخ ۴۱,۳ درصد به شهرستان بروجن و کمترین میزان با نرخ ۳۲,۸ درصد به شهرستان کوه‌رنگ اختصاص دارد.

جدول شماره (۳۲) تحصیلات متوسطه زنان شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین

شهرستان	تحصیلات متوسطه زنان
بروجن	۴۱,۳
شهرکرد	۴۱,۲
کیار	۴۰,۸
سامان	۴۰,۷
فارسان	۴۰,۵
بن	۴۰,۴
اردل	۳۸,۳
لردگان	۳۷,۵
کوه‌رنگ	۳۲,۸

دانش آموختگان دانشگاهی

دانش آموختگان دانشگاهی زن در استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستانی و بر اساس ترتیب از بیشترین دانش آموختگان دانشگاهی زن تا کمترین در جدول شماره (۳۳) آمده است. بر اساس این جدول از بیشترین به کمترین دانش آموختگان دانشگاهی زن شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از: شهرکرد، فارسان، بروجن، لردگان، کیار، سامان و اردل و کوه‌رنگ و بن با رقم صفر.

همچنین، بر اساس جدول شماره (۳۳) بیشترین میزان دانش آموختگان دانشگاهی زن با عدد ۱۰,۹ درصد به شهرستان شهرکرد و کمترین میزان دانش آموختگان دانشگاهی زن با ۰,۶ درصد به شهرستان اردل تعلق دارد.

جدول شماره (۳۳) دانش آموختگان دانشگاهی زن شهرستان‌ها به ترتیب از بیشترین به کمترین

شهرستان	دانش آموختگان دانشگاهی زن
شهرکرد	۰۱۰,۹
فارسان	۳,۸
بروجن	۳,۵
لردگان و کیار	۰,۰۰۸
سامان	۰,۷
اردل	۰,۶
کوه‌رنگ	۰
بن	۰

دانش آموختگان دانشگاهی برحسب آخرین مدرک تحصیلی

بر اساس جداول شماره‌های (۳۴، ۳۵ و ۳۶) به تفکیک شهرستان و از بیشترین به کمترین دانش آموختگان دانشگاهی زن برحسب آخرین مدرک تحصیلی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از:

کاردانی: شهرکرد، فارسان، بروجن، سامان، لردگان و کیار (اردل، کوه‌رنگ و بن مشترکاً صفر می‌باشند).

کارشناسی: شهرکرد، بروجن، فارسان، کیار، سامان، اردل و لردگان (کوه‌رنگ و بن مشترکاً صفر می‌باشند).

کارشناسی ارشد: شهرکرد، بروجن و فارسان (شهرستان‌های دیگر صفر می‌باشد).

دکترای تخصصی و دکترای حرفه‌ای: شهرکرد

همچنین، بر اساس جدول شماره (۳۴) بیشترین میزان دانش آموختگان دانشگاهی زن برحسب آخرین مدرک تحصیلی در مقطع کاردانی با عدد ۲,۴ درصد به شهرستان شهرکرد و با رقم صفر به شهرستان‌های کوه‌رنگ، اردل و بن تعلق دارد.

بنابر جدول شماره (۳۵) بیشترین میزان دانش آموختگان برحسب مقطع تحصیلی در مقطع کارشناسی با عدد ۷,۱ درصد به شهرستان شهرکرد و کمترین میزان با عدد صفر به شهرستان‌های کوه‌رنگ و بن تعلق دارد.

بنابر جدول شماره (۳۶) بیشترین میزان دانشجویان زن برحسب مقطع تحصیلی در مقطع کارشناسی ارشد با عدد ۱ درصد به شهرستان شهرکرد و کمترین رقم به میزان صفر به بقیه شهرستان‌ها به جز فارسان تعلق دارد.

دکترای تخصصی فقط در شهرستان شهرکرد با ۰,۰۶ درصد و دکترای حرفه‌ای در شهرستان شهرکرد با ۰,۱ درصد وجود دارد.

جدول شماره (۳۴) دانش آموختگان برحسب آخرین مدرک تحصیلی (کاردانی) شهرستان‌ها به ترتیب از

بیشترین به کمترین

شهرستان	دانش آموختگان زن دانشگاهی برحسب آخرین مدرک تحصیلی (کاردانی)
شهرکرد	۲,۴
فارسان	۱,۲
بروجن	۰,۴
سامان	۰,۱
لردگان	۰,۱
کیار	۰,۰۶
اردل	۰
کوه‌رنگ	۰
بن	۰

جدول شماره (۳۵) دانش آموختگان برحسب آخرین مدرک تحصیلی (کارشناسی) شهرستان‌ها به ترتیب

از بیشترین به کمترین

شهرستان	دانش آموختگان زن دانشگاهی برحسب آخرین مدرک تحصیلی (کارشناسی)
شهرکرد	۰,۰۷۱
بروجن	۰,۰۲۹
فارسان	۰,۰۲۹
کیار	۰,۰۰۷
سامان	۰,۰۰۶
اردل	۰,۰۰۶
لردگان	۰,۰۰۶
بن	۰
کوهرنگ	۰

جدول شماره (۳۶) دانش آموختگان برحسب آخرین مدرک تحصیلی (کارشناسی ارشد) شهرستان‌ها به

ترتیب از بیشترین به کمترین

شهرستان	دانش آموختگان زن دانشگاهی برحسب آخرین مدرک تحصیلی (کارشناسی ارشد)
شهرکرد	۰,۰۱۰
فارسان	۰,۰۰۱
بروجن	۰,۰۰۰۴
کیار	۰
سامان	۰
اردل	۰
لردگان	۰
بن	۰
کوهرنگ	۰

جمع‌بندی وضعیت زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری

با تأمل بر روی وضع موجود زنان استان چهارمحال و بختیاری می‌توان وضعیت این زنان را در مقایسه با مردان، مقایسه با میانگین کشوری و مقایسه شهرستانی به طور خلاصه به صورت ذیل بیان نمود:

- نرخ با سواد جمعیت ۶ ساله و بیشتر زنان استان (۷۲,۷) و از نرخ با سواد مردان (۸۹,۵) در این استان پایین‌تر است.

- نرخ با سواد جمعیت ۶ ساله و بیشتر زنان استان (۷۲,۷) و از میانگین نرخ با سواد جمعیت ۶ ساله و بیشتر زنان کشور (۸۴,۲) پایین‌تر است.

- نرخ با سواد جمعیت ۶ ساله و بیشتر زنان استان در طول این سال‌ها به صورت خطی افزایش یافته است.

- میزان تحصیلات ابتدایی زنان استان (۸۸,۷) از میزان تحصیلات ابتدایی مردان استان (۸۹,۷) با اندکی تفاوت پایین‌تر است.

- میزان تحصیلات ابتدایی زنان استان (۸۸,۷) از میانگین تحصیلات ابتدایی زنان کشوری (۸۷,۳) بالاتر است.

- میزان تحصیلات ابتدایی زنان استان در طول این سال‌ها با روندی خطی افزایش یافته است.

- میزان تحصیلات متوسطه زنان استان (۹۰,۲) از میزان تحصیلات متوسطه مردان استان پایین‌تر است.

- میزان تحصیلات متوسطه زنان استان (۹۰,۲) از میانگین تحصیلات متوسطه زنان کشور (۸۹,۵) بالاتر است

- میزان تحصیلات متوسطه زنان استان در طول این سال‌ها با روندی خطی افزایش یافته است.

- از کل جمعیت باسوادان استان ۲۰,۹ دارای مدرک دانشگاهی هستند که ۱۹,۹ درصد آن‌ها مرد ۲۲,۱ درصد زن می‌باشند. میانگین درصدی کشور در این شاخص برابر با ۲۱,۷ درصد است که بیانگر این

است که وضعیت استان چهارمحال و بختیاری در این شاخص نسبت به میانگین کشوری نسبتاً بهتر است.

- شاخص شکاف جنسیتی در این شاخص تقریباً برابر با ۱ است و دلالت بر برابری زنان و مردان استان در این شاخص دارد.

- طی سی سال گذشته به صورت خطی تعداد دانش‌آموختگان دانشگاهی افزایش یافته است

- میزان دانش‌آموختگان زن ساکن در نقاط شهری بسیار بالاتر از میزان دانش‌آموختگان زن ساکن در نقاط روستایی بوده است.

- بر اساس آمار موجود به ترتیب از بیشترین به کمترین وضعیت نرخ با سواد زنان در شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری عبارتست از: شهرکرد، بروجن، فارسان، سامان، بن، کیار، لردگان، اردل و کوهرنگ

- شهرستان شهرکرد با نرخ با سواد ۸۶,۵ دارای بیشترین نرخ با سواد و شهرستان کوهرنگ با نرخ با سواد ۶۷,۴ دارای کمترین نرخ با سواد است.

- از بیشترین به کمترین از لحاظ سطح تحصیلات ابتدایی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از: کوهرنگ، لردگان، اردل، بن، سامان، کیار، فارسان، بروجن و شهرکرد

- بیشترین میزان تحصیلات ابتدایی با عدد ۶۷,۱ درصد به شهرستان کوهرنگ و کمترین میزان تحصیلات ابتدایی با ۴۷,۷۷ درصد به شهرستان شهرکرد تعلق دارد.

- نرخ تحصیلات متوسطه به ترتیب از بیشترین میزان به کمترین عبارتند از: بروجن، شهرکرد، کیار، سامان، فارسان، بن، اردل، لردگان و کوهرنگ

- بیشترین میزان تحصیلات متوسطه در استان با نرخ ۴۱,۳ درصد به شهرستان بروجن و کمترین میزان با نرخ ۳۲,۸ درصد به شهرستان کوهرنگ اختصاص دارد.

- دانش‌آموختگان دانشگاهی زن در استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک شهرستانی و بر اساس ترتیب از بیشترین دانش‌آموختگان دانشگاهی زن تا کمترین در جدول شماره (۳۳) آمده است. بر

- اساس جدول شماره (۳۳) از بیشترین به کمترین دانش‌آموختگان دانشگاهی زن شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از: شهرکرد، فارسان، بروجن، لردگان، کیار، سامان و اردل
- بیشترین میزان دانش‌آموختگان دانشگاهی زن با عدد ۱۰,۹ درصد به شهرستان شهرکرد و کمترین میزان دانش‌آموختگان دانشگاهی زن با ۰,۶ درصد به شهرستان اردل تعلق دارد
  - به تفکیک شهرستان و از بیشترین به کمترین دانش‌آموختگان دانشگاهی زن برحسب آخرین مدرک تحصیلی شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از:
    - کاردانی: شهرکرد، فارسان، بروجن، سامان، لردگان و کیار (اردل، کوه‌رنگ و بن مشترکاً صفر می‌باشند).
    - کارشناسی: شهرکرد، بروجن، فارسان، کیار، سامان، اردل و لردگان (کوه‌رنگ و بن مشترکاً صفر می‌باشند).
    - کارشناسی ارشد: شهرکرد، بروجن و فارسان (شهرستان‌های دیگر صفر می‌باشند).
  - دکترای تخصصی و دکترای حرفه‌ای: شهرکرد
  - بیشترین میزان دانش‌آموختگان دانشگاهی زن برحسب آخرین مدرک تحصیلی در مقطع کاردانی با عدد ۲,۴ درصد به شهرستان شهرکرد و با رقم صفر به شهرستان‌های کوه‌رنگ، اردل و بن تعلق دارد.
  - بیشترین میزان دانش‌آموختگان برحسب مقطع تحصیلی در مقطع کارشناسی با عدد ۷,۱ درصد به شهرستان شهرکرد و کمترین میزان با عدد صفر به شهرستان‌های کوه‌رنگ و بن تعلق دارد.
  - بیشترین میزان دانشجویان زن برحسب مقطع تحصیلی در مقطع کارشناسی ارشد با عدد ۱ درصد به شهرستان شهرکرد و کمترین دقت به میزان صفر به بقیه شهرستان‌ها به جز فارسان تعلق دارد.
  - دکترای تخصصی فقط در شهرستان شهرکرد با ۰,۰۶ درصد و دکترای حرفه‌ای در شهرستان شهرکرد با ۰,۱ درصد وجود دارد.

اهم مسایل و مشکلات بعد آموزش

با توجه به آمار مستند و پایه، مصاحبه‌ها، نشست‌ها و بحث‌های گروهی اهم مسایل و مشکلات استان در بعد آموزش بر اساس اولویت بشرح زیر می‌باشد (لازم به ذکر است این اولویت بندی در خصوص تمام شهرستان‌های استان صدق می‌کند و در موارد لازم رتبه‌بندی شهرستان‌ها در خصوص هر مشکل در مقایسه شهرستانی در توصیف وضعیت موجود آمده است و بخاطر جلوگیری از نگارش مباحث تکراری از ذکر آن‌ها خودداری می‌شود لذا به بحث مقایسه شهرستانی رجوع گردد):

- ضعف تناسب آموزش‌ها متناسب با بازار کار؛
- پایین بودن درصد دختران مناطق محروم و روستایی در تحصیلات عالی؛
- ضعف در مهارت‌آموزی و دانش مورد نیاز؛
- حضور کم‌رنگ زنان در مدیریت‌های بالای آموزشی استانی؛

علت کاوی

وضعیت آموزش زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری علاوه بر متغیرهای محلی متأثر از متغیرهای متعدد ملی است. ولی به دلیل شرایط و وضعیت سیاسی، فرهنگی و اجتماعی خاص خود استان، اولویت متغیرهای و وزن هر کدام در اثرگذاری بر وضعیت آموزش زنان و خانواده متفاوت است. با لحاظ نمودن جوانب مختلف موضوع و با استناد به پژوهش‌های انجام شده، مصاحبه‌ها، نشست‌ها و تحلیل‌های علمی اهم عوامل تأثیرگذار بر وضعیت آموزش زنان خانواده در استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از:

- فرهنگ سنتی و نگاه نه چندان مثبت به ضرورت آموزش دختران در برخی مناطق استان؛
- فقر و محرومیت؛
- ضعف نهادهای سیاستگذار در حوزه امور زنان در سیاستگذاری و هماهنگی با دستگاه‌های اجرایی مرتبط؛
- نبود الزام برای دستگاه‌های اجرایی مرتبط جهت ارائه گزارش عملکرد به نهادهای سیاستگذار در زمینه اقدامات انجام شده در خصوص آموزش زنان و خانواده؛

- ضعف امور پژوهشی و تحقیقاتی در زمینه آموزش زنان و خانواده؛
- وجود موانع حقوقی فردی و خانوادگی برای زنان در حوزه آموزش؛
- کم توجهی به مشکلات آموزشی زنان در استان؛
- فقدان روش‌های قانونی و متداول به منظور حمایت از زنان نخبه، هنرمند، محقق، نویسنده، مترجم و ...؛
- استفاده نکردن از منابع مالی موجود جهت حمایت آموزشی از زنان؛
- ازدواج زودهنگام در مناطق محروم و ترک تحصیل دختران؛
- عدم وجود بسترهای لازم جهت انتخاب رشته‌های فنی حرفه‌ای؛
- نبود و یا کمبود امکانات آموزشی متناسب با جنسیت؛
- نبود هنرستان‌های فنی حرفه‌ای و کار و دانش در برخی از مناطق محروم؛

فرصت‌ها و چالش‌ها

جهت برنامه‌ریزی بهینه یکی از ضروریات توجه به فرصت‌های و چالش‌های موجود در راه دسترسی به اهداف است. ویژگی‌های جغرافیایی، جمعیتی، انسانی و فردی همیشه واجد فرصت‌هایی برای پیشرفت هستند که با شناسایی و استفاده بهینه از آن‌ها بهتر و راحت‌تر می‌توان به اهداف برنامه دست یافت. بر عکس، همیشه برنامه‌ریز و سیاستگذار جهت دستیابی به اهداف خود متناسب با شرایط و ویژگی‌های جغرافیایی، انسانی و تکنولوژیکی با چالش‌هایی است که شناسایی و رفع آن‌ها می‌تواند در حصول به اهداف برنامه تسهیل کننده باشد. اهم فرصت‌ها و چالش‌ها در استان چهارمحال و بختیاری جهت ارتقا وضعیت زنان و خانواده در بعد آموزش عبارتند از:

الف: فرصت‌ها

- وجود مراکز آموزشی، مدارس و دانشگاه‌های متعدد در برخی مناطق استان؛
- وجود نیروی انسانی جوان و پرانرژی؛

ب- چالش ها

چالش ها به سه سطح سیستمی، نهادی و فردی تقسیم و در جدول زیر ارائه شده است:

جدول شماره (۳۷) چالش های دستیابی به اهداف بعد ازدواج

سطح	موانع	راه کارهای عملی
سیستمی	<ul style="list-style-type: none"> - نگاه جنسیتی و سستی به زنان - فقر و محرومیت - ناکارآمدی سیستم آموزشی - بروز نبودن سیستم آموزشی - عدم تناسب سیستم آموزش با شرایط اجتماعی 	<ul style="list-style-type: none"> - فرهنگ سازی برای اصلاح نگاه جنسیتی به زنان - کمک و حمایت مالی از آموزش زنان نیازمند کارآمد نمودن سیستم آموزشی - بروز نمودن سیستم آموزشی متناسب سازی سیستم آموزشی با شرایط و نیازهای اجتماعی - سپردن مدیریت آموزشی به زنان - مشارکت زنان در مسئولیت های آموزشی
نهادی	<ul style="list-style-type: none"> - موازی کاری کانون های متعدد تصمیم گیری آموزشی - ابهام در مسئولیت های آموزشی نهادهای مختلف - همکاری ضعیف نهاد خانواده و ضعف فرصت سازی برای زنان بی سواد و کم سواد 	<ul style="list-style-type: none"> - بازتعریف شرح وظایف نهادهای آموزشی متناسب با شرایط - شفاف سازی تقسیم وظایف آموزشی نهادها - وحدت رویه آموزشی نهادها - تجمیع نهادهای آموزشی که وظایف یکسان دارند و تجمیع باعث تقویت آن ها و خدمت رسانی بیشتر می گردد - ترغیب خانواده ها به خلق فرصت و همکاری با زنان و دختران
فردی	<ul style="list-style-type: none"> - ضعف انگیزه و اعتماد به نفس در زنان بی سواد و کم سواد جهت شرکت در کلاسهای سواد آموزی - عدم احساس نیاز به ضرورت مهارت آموزی در بین زنان؛ - فقر و عدم توان مالی برخی زنان برای آموزش و مهارت آموزی - کمبود نیروی متخصص برای آموزش؛ 	<ul style="list-style-type: none"> - خلق باور به خود و اعتماد به نفس در زنان - ایجاد باور به ضرورت آموزش و مهارت آموزی - شناسایی زنان و دختران نیازمند و حمایت مالی از آنها برای آموزش و مهارت آموزی - تأمین و تربیت نیروی متخصص از میان زنان برای مهارت آموزی، آموزش و ... در زمینه های آموزشی

راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر

راهکارهای ارتقای وضعیت زنان متأثر از شرایط ملی، محلی، فرصت‌ها، منابع و امکانات است. با توجه به وضعیت موجود زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری، علل این وضعیت، شرایط، منابع و فرصت‌ها و با توجه به نظر کارشناسان، تحقیقات علمی اهم راهکارهای پیشنهادی این سند جهت ارتقا وضعیت آموزشی در استان چهارمحال و بختیاری بگونه‌ای که خود را به حد مردان و میانگین کشوری برسانند، به شرح زیر است:

این راهکارها با توجه به شرایط استانی به ۵ دسته کلی تقسیم می‌شوند: فرهنگی، حقوقی، مدیریتی و سیاستگذاری، ساختاری و موقعیتی و فردی-آموزشی.

• فرهنگی

- بهره‌گیری از تمام ظرفیت نهادهای فرهنگی، تبلیغاتی و رسانه‌های جهت:
- ایجاد باور اجتماعی به توان زنان و ضرورت ارتقای وضعیت آموزشی زنان؛
- ایجاد باور به ضرورت مهارت‌آموزی زنان و دختران در زمینه‌های مختلف؛
- اعتقاد و باور به ضرورت مشارکت حداکثری زنان در امر آموزش؛
- ایجاد باور به برابری حقوق مردان و زنان در عرصه‌های آموزشی؛
- تولید ویژه برنامه‌هایی جهت ترغیب و تشویق زنان و دختران برای حضور در عرصه‌های مختلف آموزشی؛

• مدیریتی و سیاستگذاری

- پذیرش حق زنان بمنظور مشارکت در سیاستگذاری، قانونگذاری، اجرا و نظارت در امور فرهنگی و آموزشی بویژه در خصوص مسائل زنان؛
- مشارکت زنان و تحقق برابری جنسیتی در سطوح عالی مدیریت آموزش؛
- به رسمیت شناختن نقش‌های چندگانه زنان (مادری، همسری و...) در تدوین قانون، سیاست‌ها و برنامه‌های آموزشی؛

- اختصاص منابع متمرکز کشوری و استانی بیشتر به حوزه آموزش بانوان؛
- مشارکت دادن در تمامی امور و برنامه‌های آموزشی استان؛
- برنامه‌ریزی جهت افزایش پوشش تحصیلی و کیفیت آموزشی دانش‌آموزان دختر با حمایت از مدارس شبانه‌روزی دخترانه در مناطق کمتر توسعه یافته استان؛
- تدوین و اجرای آئین‌نامه‌ای مجزا، متناسب با منافع و شرایط زنان در سازمان‌های ذیربط؛
- تلاش برای زدودن تبعیض از محیط آموزشی؛
- اقدام یکپارچه نهادهای دولتی با محوریت آموزش و پرورش در راستای حمایت‌های مالی و ... از دانش‌آموزان؛
- ایجاد نگرش مثبت در مدیران و سیاستگذاران نسبت به حضور گسترده زنان در حوزه‌ی فعالیت‌های آموزشی
- واگذاری مشاغل آموزشی بر اساس تخصص و نیاز به زنان؛
- واگذاری امور آموزشی متناسب با شرایط روحی و جسمی زنان ؛
- ایجاد محیط مناسب و امن شغلی؛
- استفاده از مدیران و برنامه‌ریزان موفق زن در سیاستگذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های استان؛
- **حقوقی**
- انجام مطالعات حقوقی و تدوین قوانین ضروری جهت حمایت‌های قانونی از فعالیت‌های آموزشی زنان
- به رسمیت شناختن قوانین موجود حقوقی زنان در امر آموزش
- نظارت بر حسن اجرای قوانین آموزشی
- حمایت حقوقی از زنان از طریق مشخص نمودن وکلای زنان و خانواده و پرداخت هزینه وکلا توسط دولت

- متناسب سازی قوانین نهادهای دولتی با شرایط و ویژگی‌های زنان در امور آموزشی؛
- **ساختاری و موقعیتی**
  - ایجاد مکان‌های ویژه‌ای مثل سرای محله جهت مهارت‌آموزی و آموزش زنان؛
  - طراحی و ایجاد برنامه‌های مهارت‌آموزی ویژه بانوان در ادارات و نهادها متناسب با نیازهای اجتماعی؛
  - ایجاد فرصت مناسب برای مشارکت آموزشی زنان؛
  - تدوین الگوهای شایستگی حرفه‌ای زنان در امر آموزش؛
  - تخصیص منابع و امکانات کافی برای آموزش و مهارت‌آموزی زنان؛
  - حمایت مالی ویژه از آموزش و مهارت‌آموزان دختر نیازمند، زنان بدسرپرست، بی سرپرست و نیازمند؛
  - خلق دسترسی به فرصت‌های برابر آموزشی؛
  - تلاش برای زدودن تبعیض از محیط آموزشی؛
  - ایجاد و توسعه مرکز مهارت‌آموزی در مناطق محروم استان؛
- **فردی، آموزشی و مهارتی**
  - تقویت برنامه‌های آموزشی برای زنان؛
  - برنامه‌ریزی برای پوشش ۱۰۰ درصدی آموزش ابتدایی و سوادآموزی برای زنان؛
  - حمایت از آثار علمی - پژوهشی زنان و گسترش مراکز تحقیقاتی با مدیریت زنان؛
  - برگزاری کلاس‌های آموزش خانواده برای مدارس دخترانه با هدف آموزش جهت برطرف نمودن موانع فرهنگی در خانواده‌ها و تسهیل ادامه تحصیل دختران؛
  - تولید مواد آموزشی مناسب برای مسئله جنسیت و ریشه کن کردن تعصبات منفی نسبت به ترقی زنان؛

- توانمندسازی زنان با ایجاد کارگاه‌های آموزشی و تخصصی؛
  - آموزش‌های مدرن و ویژه به دختران و بانوان جهت آمادگی برای مشارکت آموزشی و تصدی پست‌های مدیریتی؛
  - آموزش حقوقی به زنان برای دفاع از حقوق خود و جلوگیری از سوء استفاده احتمالی از آن‌ها؛
  - رشد خودباوری و اعتماد به نفس در زنان؛
  - ایجاد فضاهای آموزشی مناسب در کل استان و همچنین تجهیز یا به روز رسانی تجهیزات موجود فضاهای آموزشی؛
  - حمایت از زنان نخبه، محقق و پژوهشگر؛
- با توجه به راهکارهای ارائه شده که برگرفته از شرایط استان و مبنی بر مطالعات و تحقیقات علمی بود، برنامه‌های عملی این سند جهت عملی شدن راهکارهای مطرح شده در جدول شماره (۳۸) ارائه شده است:

تأثیر	دستاورد	خروجی	فعالیت	درون داد	نتیجه یا هدف	ردیف
فراهم آوردن زمینه های فرهنگی مناسب برای بالابردن سطح آموزش زنان در استان		کارگروه های آموزشی زنان تشکیل شده	تشکیل کارگروه های آموزشی زنان	<ul style="list-style-type: none"> - منابع مالی - نیروی انسانی - مکان فعالیت - وسائل ارتباطی 	فرهنگ سازی جهت ایجاد نگاه مثبت به آموزش زنان (مطابق با راهکارهای فرهنگی ارائه شده)	۱
		برنامه های رادیویی شناسایی و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه های رادیویی			
		برنامه های تلویزیونی شناسایی و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه های تلویزیونی			
		کتابهای تألیف شده	تالیف کتاب			
		پژوهش های انجام شده	انجام پژوهش های کاربردی			
		مقاله های همایش ها	برگزاری همایش			
		محتوای ارایه شده در نشست ها	برگزاری نشست های علمی			
		محتوای ارایه شده در سمینارها و سخنرانی ها	برگزاری سمینار و سخنرانی			
		کلیپ ها، تیزرها، فیلم ها و سریال های تولید شده	تولید کلیپ، تیزر، فیلم و سریال			
زیرنویس های تلویزیونی تحقق پذیرفته	ارائه محتوای فرهنگی بصورت زیرنویس تلویزیونی					
فراهم آوردن بستر و زمینه های حقوقی مناسب برای		کارگروه حقوقی زنان	تشکیل کارگروه های آموزشی، حقوقی زنان	<ul style="list-style-type: none"> - منابع مالی - نیروی انسانی - مکان آموزش و 	ایجاد بستر و حمایت حقوقی	۲
		قوانین و آئین نامه های تصویب شده	شناسایی، آموزش و نظارت بر اجرای قوانین حقوقی موجود در خصوص فعالیت های آموزشی زنان			
		خلاهای قانونی شناسایی شده	شناسایی خلاء های قانونی موجود			

	جهت فعالیت های آموزشی زنان (مطابق با راه کارهای حقوقی بیان شده)	پژوهشی مناسب -متون حقوقی	رایزنی و ارائه راه کار جهت مرتفع نمودن خلاء ها بمنظور متناسب سازی قوانین موجود که تطابقی با حقوق آموزشی زنان ندارند	خلأهای قانونی مرتفع شده و قوانین اصلاح شده	بالا بردن سطح آموزش زنان در استان
۳	سیاستگذاری و مدیریت مناسب جهت بالا بردن سطح آموزش زنان (مطابق با راه کارهای سیاستی و مدیریتی ارائه شده)	-منابع مالی -نیروی انسانی -محتوا	پذیرش حق زنان بمنظور مشارکت در سیاستگذاری، قانونگذاری، اجرا و نظارت در امور فرهنگی و آموزشی بویژه درخصوص مسائل زنان؛	زنان مشارکت داده شده در سیاستگذاری، قانونگذاری، اجرا و نظارت در امور فرهنگی	ارتقای جایگاه آموزشی زنان و ایجاد نگاه مثبت فعالان آموزش استان به فعالیت های آموزشی زنان
			مشارکت زنان و تحقق برابری جنسیتی در سطوح عالی مدیریت آموزش؛	زنان مشارکت داده شده در سطوح مدیریت عالی استان	
			به رسمیت شناختن نقشهای چندگانه زنان (مادری، همسری و...) در تدوین قانون، سیاستها و برنامههای آموزشی؛	آیین نامه ها، سیاستها و برنامههایی که نقشهای چندگانه زنان در آنها لحاظ شده است	
			اختصاص منابع متمرکز کشوری و استانی بیشتر به حوزه آموزش بانوان؛	منابع مالی تخصیص یافته به حوزه آموزش زنان	
			برنامه ریزی جهت افزایش پوشش تحصیلی و کیفیت آموزشی دانش آموزان دختر با حمایت از مدارس شبانه روزی دخترانه در مناطق کمتر توسعه یافته استان؛	مدارس شبانه روزی تأسیس شده جدید ویژه دختران و حمایتهای انجام شده از مدارس شبانه روزی موجود	
			استفاده از مدیران و برنامه ریزان موفق زن در سیاستگذاری ها و برنامه ریزی های استان؛	زنان موفق که در سیاستگذاری و برنامه ریزی ها از آنها استفاده شده است	
۴	خلق فرصت و فراهم آوردن	-منابع مالی -نیروی انسانی	ایجاد مکانهای ویژه ای مثل سرای محله جهت مهارت آموزی و آموزش زنان؛	مکانها و سراهای محله مهیا شده برای آموزش زنان	وجود آمدن فرصت

مناسب و خلق شرایط و موقعیت برای آموزش زنان	برنامه‌های آموزشی ویژه بانوان در ادارات و نهادها	طراحی و ایجاد برنامه های مهارت آموزی ویژه بانوان در ادارات و نهادها متناسب با نیازهای اجتماعی؛	فضا و مکان آموزشی و پژوهشی مناسب	شرایط ساختاری جهت آموزش زنان
	منابع و امکانات تخصیص یافته برای آموزش بانوان	تخصیص منابع و امکانات کافی برای آموزش و مهارت آموزی زنان؛		
	حمایتهای مالی انجام شده از آموزش و مهارت آموزان دختران نیازمند، زنان بدسرپرست، بی سرپرست و نیازمند؛	حمایت مالی ویژه از آموزش و مهارت آموزان دختران نیازمند، زنان بدسرپرست، بی سرپرست و نیازمند؛		
	مراکز مهارت آموزی ایجاد شده و توسعه یافته	ایجاد و توسعه مرکز مهارت آموزی در مناطق محروم استان		
	برنامه مهیا شده و آموزش صد درصد ابتدایی زنان	برنامه ریزی برای پوشش ۱۰۰ درصدی آموزش ابتدایی و سواد آموزی برای زنان؛		
	آثار علمی مورد حمایت واقع شده	حمایت از آثار علمی- پژوهشی زنان و گسترش مراکز تحقیقاتی با مدیریت زنان؛		
	کلاس‌های برگزار شده و دختران و زنان آموزش دیده	برگزاری کلاس‌های آموزش خانواده برای مدارس دخترانه با هدف آموزش جهت برطرف نمودن موانع فرهنگی در خانواده‌ها و تسهیل ادامه تحصیل دختران؛		
	کارگاه‌های برگزار شده و زنان و دختران آموزش دیده	توانمند سازی زنان با ایجاد کارگاه‌های آموزشی و تخصصی؛		
	دختران و زنان آموزش دیده و آموزشهای داده شده	آموزش‌های مدرن و ویژه به دختران و بانوان جهت آمادگی برای مشارکت آموزشی و تصدی پستهای مدیریتی؛		
	زنانی که آموزش حقوقی دیده‌اند و آموزشهای حقوقی داده شده	آموزش حقوقی به زنان برای دفاع از حقوق خود و جلوگیری از سوء استفاده احتمالی از آنها؛		

		فضاهای آموزشی مهیا شده و تجهیز شده ویژه زنان در کل استان و بطور خاص مناطق محروم	ایجاد فضاهای آموزشی مناسب در کل استان و همچنین تجهیز یا به روز رسانی تجهیزات موجود فضاهای آموزشی ویژه زنان به طور خاص در مناطق محروم			
		زنان نخبه مورد حمایت واقع شده	حمایت از زنان نخبه، محقق و پژوهشگر			

فصل ششم: توصیف، تبیین و تحلیل بعد سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی و آرایه راهکارها و برنامه‌ها

سلامت از مهمترین ابعاد حیات انسان و شرط ضروری برای ایفای نقش‌های اجتماعی است. براساس تعریف سازمان بهداشت جهانی، سلامت، حالت رفاه و آسایش کامل روانی، جسمی و اجتماعی است و فقط فقدان بیماری یا نقص عضو نیست.

توصیف وضعیت موجود سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی زنان استان

در این برنامه، سلامت زنان بر اساس چهارچوب مفهوم برنامه و شاخص‌های معتبر جهانی، شاخص‌های مورد بررسی جهت تحلیل و بررسی بعد بهداشت، سلامت و تأمین اجتماعی عبارتند از: موسسات درمانی فعال، خانه‌های بهداشت، مراکز بهداشتی و درمانی شهری و روستایی، شاخص استعمال دخانیات، شاخص آگاهی صحیح زنان درباره پیشگیری از ایدز، شاخص زایمان در سن پایین، شاخص پوشش مراقبت‌های دوران بارداری، شاخص شیوع بیماری‌های مزمن، شاخص رضایت از زندگی، بیمه شدگان اصلی سازمان تأمین اجتماعی و مقرری بگیران بیمه بیکاری سازمان تأمین اجتماعی. وضعیت بهداشت، سلامت و تأمین اجتماعی زنان استان چهارمحال و بختیاری در مقایسه با مردان این استان و میانگین کشوری زنان در جدول شماره (۳۹) منعکس شده است.

جدول شماره (۳۹) وضعیت زنان استان چهارمحال و بختیاری و کل کشور در بعد سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی به ازای یکصد هزار نفر در سال ۹۶ طبق آخرین آمارهای موجود و قابل استناد

مقایسه با میانگین کشوری	میانگین کشوری	روند تا کنون	شاخص شکاف جنسیتی	وضعیت مردان	وضعیت زنان	شاخص‌ها و مؤلفه‌ها	
پایین‌تر	۱,۱	افزایشی غیرخطی	-	-	۱	مؤسسات درمانی فعال	سلامت و بهداشت
بالا‌تر	۸۳,۲	افزایشی غیرخطی	-	-	۸۴,۹	خانه‌های بهداشت	
بالا‌تر	۵,۹	افزایشی خطی	-	-	۱۱,۹	مراکز بهداشتی و درمانی شهری و روستایی	
بالا‌تر	۶,۳	افزایشی خطی	-	-	۱۰,۳	شاخص استعمال دخانیات	
بالا‌تر	۳۱,۹	افزایشی خطی	-	-	۳۷,۵	شاخص آگاهی صحیح زنان درباره پیشگیری از ایدز	
پایین‌تر	۵,۲	-	-	-	۳,۶	شاخص زایمان در سن پایین	
بالا‌تر	۹۶,۹	افزایشی خطی	-	-	۱۰۰	شاخص پوشش مراقبت‌های دوران بارداری	
پایین‌تر	۲۰	-	-	-	۱۷,۳	شاخص شیوع بیماری‌های مزمن	
بالا‌تر	۷۸,۰۸	-	-	-	۷۹,۹۲	شاخص رضایت از زندگی	
بالا‌تر	۱۸,۸۳	-	۰,۳۰۰	۷۶,۹	۲۳,۱	بیمه شدگان اصلی سازمان تأمین اجتماعی	تأمین اجتماعی
پایین‌تر	۱,۹	-	۰,۷۳۳	۱,۵	۱,۱	مقرری بگیران بیمه بیکاری سازمان تأمین اجتماعی	

بر اساس آخرین آمار قابل استناد موجود و تحلیل جدول شماره (۳۹):

- تعداد مؤسسات درمانی فعال کل کشور طی سال‌های ۹۶-۱۳۷۵ روندی افزایشی داشته است. میزان مؤسسات در سال‌های مذکور به ازای هر صد هزار نفر جمعیت روند ثابتی را طی کرده که نشان دهنده افزایش جمعیت کل کشور است.
- میزان مؤسسات درمانی فعال استان چهارمحال و بختیاری طی سال‌های ۹۶-۱۳۷۵ به ازای هر صد هزار نفر جمعیت، علیرغم کاهش در سال ۱۳۸۵ روندی افزایشی داشته است. در سال ۱۳۷۵ این میزان ۰,۸ مؤسسه بوده که در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته و به ۱ مؤسسه رسیده است.

- میزان تخت‌های ثابت موسسات درمانی فعال استان چهارمحال و بختیاری به ازای هر صد هزار نفر جمعیت طی ۱۳۷۵-۹۶ روندی نوسانی داشته است. این میزان از ۹۹,۶ تخت ثابت در سال ۱۳۷۵ به ۱۵۳,۸ تخت در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است.
- تعداد و میزان خانه‌های بهداشت فعال روستایی در کشور طی سال‌های ۱۳۷۵-۹۶ روندی افزایشی داشته است. خانه‌های بهداشت فعال روستایی در استان چهارمحال و بختیاری به ازای هر صد هزار نفر جمعیت نیز طی سال‌های ۱۳۷۵-۹۶ علیرغم کاهش در سال ۱۳۸۵ همواره در حال افزایش بوده است.
- در تمام سال‌های مورد بررسی به غیر از سال ۱۳۸۵ میزان خانه‌های بهداشت فعال استان چهارمحال و بختیاری از میزان خانه‌های بهداشت فعال روستایی کشور بالاتر بوده است.
- در سال ۱۳۹۶ به ازای هر صد هزار نفر جمعیت روستایی استان چهارمحال و بختیاری ۸۴,۹ خانه بهداشت فعال روستایی دایر بوده که در مقایسه با میزان خانه‌های بهداشت روستایی کل کشور بالاتر است.
- میزان مراکز بهداشتی و درمانی استان چهارمحال و بختیاری در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۶ بسیار بالاتر از کل کشور بوده است.
- میزان مراکز بهداشتی و درمانی شهری استان چهارمحال و بختیاری از ۶,۳ مرکز به ازای هر صد هزار نفر جمعیت شهری در سال ۱۳۹۳ به ۷,۱ مرکز در سال ۱۳۹۶ رسیده است که روند افزایشی را نشان می‌دهد.
- میزان مراکز بهداشتی و درمانی روستایی استان چهارمحال و بختیاری نیز روند افزایشی داشته و از ۱۸,۹ مرکز به ازای هر صد هزار نفر جمعیت روستایی در سال ۱۳۹۳ به ۱۹,۲ مرکز در سال ۱۳۹۶ رسیده است.
- میزان پزشکان کل کشور طی سال‌های ۱۳۷۵-۹۶ به غیر از سال ۱۳۸۰ روندی افزایشی داشته است. این میزان در استان چهارمحال و بختیاری نیز روندی افزایشی داشته است.
- در سال ۱۳۹۶ به ازای هر صد هزار نفر جمعیت استان ۸۰,۶ پزشک بوده که این میزان در مقایسه با کل کشور بیشتر است.

- درصد استعمال دخانیات در سال ۱۳۸۹ در زنان ۵۴-۱۵ ساله کل کشور نسبت به سال ۱۳۸۳ افزایش یافته است.
- در سال ۱۳۸۳ استعمال دخانیات در زنان استان چهارمحال و بختیاری ۰,۹ بوده که کمتر از میانگین کل کشور است. این درصد در سال ۱۳۸۹ به ۱۰,۳ رسیده که نسبت به میانگین کشور بیشتر است.
- در سال ۱۳۸۹ از میان زنان ۵۴-۱۵ ساله در استان چهارمحال و بختیاری ۳۷,۵ درصد و از میان زنان ۲۴-۱۵ در استان ۲۰,۷ درصد آگاهی صحیحی درباره پیشگیری از ایدز داشته‌اند.
- در هر دو گروه سنی درصد آگاهی زنان استان چهارمحال و بختیاری درباره پیشگیری از ایدز در مقایسه با کل کشور بیشتر است.
- در سال ۱۳۸۹ درصد زایمان قبل از ۱۸ سالگی زنان ۲۴-۲۰ استان چهارمحال و بختیاری در مقایسه با دیگر استان‌های کشور پایین است.
- در سال ۱۳۷۹ پوشش مراقبت‌های دوران بارداری (حداقل ۶ بار) در استان چهارمحال و بختیاری ۹۰,۹ درصد بوده که در مقایسه با کل کشور در سطح بالاتری قرار دارد.
- در سال ۱۳۸۹ از میان زنانی که در استان چهارمحال و بختیاری ساکن بوده‌اند، ۱۳,۴ درصد مبتلا به بیماری‌های مفصلی، ۲,۶ درصد مبتلا به بیماری‌های قلبی عروقی، ۱ درصد مبتلا به بیماری آسم، ۲,۲ درصد مبتلا به بیماری دیابت و ۲,۶ درصد مبتلا به بیماری‌های پوستی بوده‌اند.
- درصد شیوع بیماری‌های مزمن در زنان ۵۴-۱۵ ساله استان چهارمحال و بختیاری بر اساس خود اظهاری در مقایسه با کل کشور، در زمینه‌ی تمام بیماری‌های ذکر شده، به غیر از بیماری‌های پوستی، کمتر است.
- در سال ۱۳۸۹ از میان زنانی که در استان چهارمحال و بختیاری ساکن بوده‌اند ۹۲,۷ درصد رضایت از زندگی با خانواده ۷۹,۸ درصد رضایت از دوستان، ۶۵,۶ درصد رضایت از محل تحصیل، ۸۳,۲ درصد رضایت از شغل فعلی ۷۳,۱ درصد رضایت از محیط زندگی ۸۹,۹ درصد رضایت از خود و ۷۵,۲ درصد رضایت از درآمد داشته‌اند.

- درصد تمام شاخص‌های رضایت از زندگی زنان استان چهارمحال و بختیاری نسبت به کل کشور به غیر از شاخص رضایت از محل زندگی بیشتر است.
- در سال ۱۳۸۹ درصد زایمان قبل از ۱۸ سالگی زنان ۲۴-۲۰ ساله استان چهارمحال و بختیاری در مقایسه با دیگر استان‌های کشور پایین است.
- در سال ۱۳۹۵ نسبت مردان بیمه شده اصلی به زنان بیمه شده اصلی تأمین اجتماعی در کشور معادل ۴,۳ برابر است. به عبارت دیگر نسبت مرد به زن بیمه شدگان اصلی سازمان تأمین اجتماعی در سطح کشور یعنی مردان ۴,۳ برابر زنان بیمه شده اصلی هستند.
- نسبت مرد به زن بیمه شدگان اصلی سازمان تأمین اجتماعی در استان چهارمحال و بختیاری ۳,۳ برابر است.
- در سطح کشور، درصد مردان مقرری بگیر بیمه بیکاری سازمان تأمین اجتماعی برابر با ۱,۴ و درصد زنان مقرری بگیر بیمه بیکاری سازمان تأمین اجتماعی برابر با ۱,۹ می‌باشد.
- از کل بیمه شدگان اصلی استان چهارمحال و بختیاری (مرد و زن) ۱,۴ درصد آن‌ها مقرری بیمه بیکاری دریافت می‌کنند. با توجه به اطلاعات جدول از کل مردان بیمه شده اصلی ۱,۵ درصد و از کل زنان بیمه شده اصلی ۱,۱ درصد در استان چهارمحال و بختیاری مقرری بیمه بیکاری سازمان تأمین اجتماعی را دریافت می‌کنند.
- درصد مقرری بگیر بیمه بیکاری سازمان تأمین اجتماعی کشور و استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک جنس درصد مقرری بگیران زن و مرد استان چهارمحال و بختیاری از میانگین کشوری در خصوص زنان پایین‌تر و در خصوص مردان بالاتر است و همچنین برخلاف درصد کشوری که زنان بیشتر از مردان مقرری بیمه بیکاری دریافت می‌کنند در این استان مردان بیشتر از زنان مقرری بیمه بیکاری را دریافت می‌کنند.
- یکی از مشاغل مورد توجه زنان استان چهارمحال و بختیاری قالیبافی است. توجه به بیمه قالیبافان در تأمین اجتماعی این زنان ضرورت دارد. بر اساس شماره (۴۰) ۸۵ درصد از مردان قالیباف و ۹۹,۱۵ درصد از زنان قالیباف تحت پوشش بیمه قالیبافی قرار دارند. درصد زنان تحت پوشش بیمه

قالیافی در کل کشور برابر با ۸۱ درصد است که پایین تر از وضعیت زنان استان چهارمحال و بختیاری قرار دارد.

جدول شماره (۴۰) آمار بیمه شدگان قالیباف در سال ۱۳۹۶ (به تفکیک جنسیت)

جمع	زن		مرد		
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۲,۹۶۶	۹۹,۱۵	۱۲,۸۵۶	۰,۸۵	۱۱۰	استانی
۳۴۵,۶۹۶	۸۱,۰۰	۲۸۰,۰۱۲	۱۹,۰۰	۶۵۶۸۲	کشوری
۳,۷۵		۴,۵۹		۰,۱۷	نسبت استانی به کشوری

مقایسه شهرستانی

جهت برنامه ریزی بهتر شناخت وضعیت شهرستان‌های استان در مقایسه با همدیگر ضرورتی انکارناپذیر است با آگاهی از این ضرورت، در جدول شماره (۴۱) شاخص‌های زنان در شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری به تفکیک بازتاب یافته است.

جدول شماره (۴۱) میزان شاخص های سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی در شهرستان های نه گانه

استان چهارمحال و بختیاری در سال ۱۳۹۶

بن	کوهرنگ	کیار	لردگان	اردل	سامان	فارسان	بروجن	شهرکرد	شهرستان	
									شاخصها و مؤلفه ها	
۰	۰	۱	۲	۱	۰	۲	۱	۳	بیمارستان های فعال	موسسات درمانی فعال
۰	۰	۳۴	۱۱۴	۴۰	۰	۲۲۸	۲۰۰	۹۱۸	تخت های بیمارستانی ثابت	
۰	۱	۱	۵	۱	۱	۵	۴	۲۰	درمانگاه ها، کلینیک و پلی کلینیک فعال	
۸	۴۳	۳۱	۱۰۸	۴۱	۱۹	۱۰	۲۲	۱۸	خانه های بهداشت	
۷	۹	۱۰	۲۴	۱۳	۷	۱۱	۱۴	۲۷	مراکز بهداشتی و درمانی شهری و روستایی	
۲۲,۵	۰/۱۰	۴/۸	-	-	-	-	۰/۱۰	۱/۴	شاخص استعمال دخانیات	
۳۰	۰/۵	۰/۹۰	-	-	-	-	۰/۱۰۰	-	شاخص آگاهی صحیح زنان درباره پیشگیری از ایدز (درصد)	
۱	۴/۲۸	۳/۹۱	۲,۷	-	-	-	۱,۶۹	-	شاخص زایمان در سن پایین (درصد)	
۱۰۰	۰/۹۷	۱/۰۰	۹۹,۵	-	-	-	۹۹,۱	-	شاخص پوشش مراقبت های دوران بارداری (درصد)	
۶۷۲	۹۳۰	۱۹۱۰	۳۰۲۶	۱۸۲۴	۱۷۵۴	۳۷۸۱	۴۱۸۸	۱۶۴۰۶	فراوانی	تأمین اجتماعی
۰,۰۵	۰,۰۴	۰,۰۷	۰,۰۲	۰,۰۷	۰,۱۰	۰,۰۸	۰,۰۶	۰,۱۰	درصد	
۰	۴	۸	۱۴	۴	۱۵	۳۱	۶۲	۲۳۰	فراوانی	
۰	۰,۰۰۱	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰۱	۰,۰۰۱	درصد	

با توجه به جدول شماره (۴۱):

- از لحاظ فراوانی بیمارستان‌های فعال شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: شهرکرد، فارسان، لردگان، بروجن، کیار، (سامان، کوه‌رنگ و بن همگی صفر)؛
- از لحاظ فراوانی تخت‌های بیمارستانی شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: شهرکرد، فارسان، بروجن، لردگان، اردل، کیار (سامان، کوه‌رنگ و بن همگی صفر)؛
- از لحاظ فراوانی درمانگاه‌ها، کلینیک‌ها و پلی کلینیک‌ها شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: شهرکرد، فارسان، لردگان، بروجن، سامان، اردل، کیار، کوه‌رنگ و بن؛
- از لحاظ فراوانی خانه‌های بهداشت شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: لردگان، کوه‌رنگ، اردل، کیار، بروجن، سامان، شهرکرد، فارسان و بن؛
- از لحاظ فراوانی مراکز بهداشتی و درمانی شهری و روستایی شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: شهرکرد لردگان، بروجن، اردل، فارسان، کیار، کوه‌رنگ، سامان و بن؛
- بر اساس درصد شاخص استعمال دخانیات شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: بن، کیار، شهرکرد، بروجن و کوه‌رنگ (فارسان، سامان، اردل، لردگان همگی فاقد داده)؛
- بر اساس درصد شاخص آگاهی صحیح زنان درباره پیشگیری از آیدز شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: بروجن، کیار، کوه‌رنگ، بن (شهرکرد، فارسان، سامان، اردل، لردگان همگی فاقد داده)؛
- بر اساس درصد شاخص زایمان در سنین پایین شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: کوه‌رنگ، کیار، لردگان، بروجن، بن (شهرکرد، فارسان، سامان، اردل همگی فاقد داده)؛
- بر اساس درصد شاخص پوشش مراقبت‌های دوره بارداری شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: کیار، بن، لردگان، بروجن، کوه‌رنگ (فارسان، سامان و اردل همگی فاقد داده)؛
- بر اساس فراوانی میزان بیمه شدگان اصلی زن سازمان تأمین اجتماعی شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: شهرکرد، بروجن، فارسان، لردگان، کیار، اردل، سامان، کوه‌رنگ و بن؛

- بر اساس فراوانی میزان مقرری بیکاران بیمه بیکاری سازمان تأمین اجتماعی شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: شهرکرد، بروجن، فارسان، سامان، لردگان، کیار، اردل، کوهرنگ و (بن فاقد داده)؛

اهم مسایل و مشکلات

با توجه به آمار مستند و پایه، مصاحبه‌ها، نشست‌های و بحث‌های گروهی اهم مسایل و مشکلات استان در بعد بهداشت و سلامت بر اساس اولویت بشرح زیر می‌باشد (لازم به ذکر است این اولویت‌بندی در خصوص تمام شهرستان‌های استان صدق می‌کند و رتبه‌بندی شهرستان‌ها در خصوص هر مشکل در مقایسه شهرستانی در توصیف وضعیت موجود آمده است و بخاطر جلوگیری از نگارش مباحث تکراری از ذکر آن‌ها خودداری می‌شود لذا به بحث مقایسه شهرستانی رجوع گردد):

- ضعف ارائه خدمات بهداشتی، سلامت، درمانی، بیمه‌ای، پیشگیری و ... در مناطق محروم استان؛

- کمبود پزشک و پیراپزشک در مناطق محروم^۱؛

^۱ پزشکان شاغل در دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی-درمانی بر حسب رشته و نوع تخصص در پایان سال ۱۳۹۵

سال و شهرستان	جمع کل	پزشک عمومی	دندانپزشک	داروساز	دکترای علوم آزمایشگاهی	دکترای تخصصی	پزشک متخصص	پزشک فوق تخصص
.....۱۳۹۵	۶۹۳	۴۰۲	۶۷	۲۵	۲	۰	۱۶۲	۳۴
شهرکرد.....	۲۶۳	۱۳۱	۲۰	۱۹	۱	۰	۵۹	۳۳
بروجن.....	۱۱۴	۵۳	۱۳	۳	۱	۰	۴۳	۱
فارسان.....	۷۳	۳۹	۱۰	۱	۰	۰	۲۳	۰
لردگان.....	۱۰۱	۷۰	۸	۲	۰	۰	۲۱	۰
اردل.....	۴۵	۳۲	۴	۰	۰	۰	۹	۰
کوهرنگ.....	۳۰	۲۵	۴	۰	۰	۰	۱	۰
کیار.....	۳۴	۲۴	۴	۰	۰	۰	۶	۰
سامان.....	۱۴	۱۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰
بن.....	۱۸	۱۵	۳	۰	۰	۰	۰	۰

مأخذ-دانشگاه علوم پزشکی وخدمات بهداشتی درمانی استان چهارمحال و بختیاری.

- کمبود خدمات دارویی و تصویربرداری و گرافی و سونوگرافیست در مناطق محروم حتی شهرها^۱؛

پیراپزشکان شاغل در دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی- درمانی برحسب رشته و نوع تخصص در پایان سال ۱۳۹۵

سال و شهرستان	جمع کل	پرستار حرفه ای (کارشناس و بالاتر)	پرستار (کاردان)	کاردان یا تکنیسین اتاق عمل	کاردان یا تکنیسین بیهوشی	بیمار	ماما	بهورز	سایر پیراپزشکان
۱۳۹۵.....	۴۷۱۷	۱۴۶۲	۲	۷۶	۴۴	۱۹۶	۴۶۳	۵۹۴	۱۸۸۰
شهرکرد.....	۲۱۲۵	۸۲۳	۱	۴۷	۲۳	۸۵	۱۴۹	۱۱۳	۸۸۴

شهرکرد.....	۲۱۲۵	۸۲۳	۱	۴۷	۲۳	۸۵	۱۴۹	۱۱۳	۸۸۴
بروجن.....	۵۴۰	۱۵۸	۱	۹	۱۰	۵۰	۵۱	۳۵	۲۲۶
فارسان.....	۴۸۳	۱۸۰	۰	۵	۵	۱۶	۵۶	۴۰	۱۸۱
لردگان.....	۷۳۴	۱۶۳	۰	۱۱	۴	۲۴	۹۱	۱۸۳	۲۵۸
اردل.....	۳۰۳	۵۶	۰	۳	۲	۱۱	۴۴	۷۶	۱۱۱
کوهرنگ.....	۲۴۸	۳۷	۰	۰	۰	۳	۳۴	۸۶	۸۸
کیار.....	۲۶۷	۴۵	۰	۱	۰	۷	۳۸	۶۱	۱۱۵
سامان.....	۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶
بن.....	۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱

مأخذ- دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان چهارمحال و بختیاری

تعداد آزمایشگاه‌های تشخیص طبی، داروخانه‌ها، مؤسسات تشخیصی- درمانی هسته‌ای و مراکز توانبخشی برحسب شهرستان: سال ۱۳۹۵

شرح	آزمایشگاه تشخیص طبی	داروخانه	مؤسسات تشخیصی-درمانی هسته‌ای	مرکز توانبخشی
کل استان.	۱۲۶	۹۴	۲۸	۷۹
شهرکرد (۱)	۳۴	۴۶	۱۶	۵۴
بروجن.	۲۲	۱۶	۴	۱۶
فارسان.	۱۶	۱۰	۲	۶
لردگان.	۱۵	۹	۳	۲
اردل.	۱۱	۳	۱	۰
کوهرنگ.	۹	۱	۱	۰
کیار.	۹	۴	۱	۱
سامان (۱)	۶	۲	۰	۰
بن (۱).	۴	۳	۰	۰

(۱) اطلاعات شهرستان بن و سامان در شهرستان شهرکرد محاسبه شده است.

مأخذ- دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان چهارمحال و بختیاری.

- کمبود مراکز درمانی و خدمات پزشکی و بیمارستان مخصوص بانوان؛
- کمبود تعداد مامای خانواده در نقاط محروم؛
- کمبود بودجه و اعتبارات مالی؛
- نبود بیمارستان مخصوص کودک در استان؛
- عدم پوشش بیمه‌ای کامل زنان خانه‌دار؛
- عدم پوشش بیمه‌ای کامل زنان واقعی شاغل در بخش صنایع دستی؛
- ناتوانی بخش خصوصی جهت همکاری در بخش درمان؛
- عدم تامین اعتبار بودجه از سوی دولت و عدم نظارت کافی از سوی مراجع ذیصلاح در امر شناسایی قالیبافان زن؛
- گسترش اختلالات روحی و روانی در زنان؛
- افزایش میزان افسردگی در زنان؛
- افزایش میزان مصرف دخانیات در بین زنان؛

علت کاوی

- تغییرات مکرر پزشکان خانواده و عدم ماندگاری آن‌ها؛
- فقر و محرومیت برخی از مناطق؛
- کم برخورداری و صعب‌العبور بودن برخی مناطق؛
- نبود انسجام و تعامل لازم بین سطوح ۲ و ۳ خدمات با سطح ۱؛
- عدم وجود امکانات رفاهی لازم برای پزشکان و خانواده های ایشان و ...
- عدم توزیع صحیح منابع و امکانات؛
- پایین بودن سطح سواد بهداشتی زنان؛

- ضعف مدیریت؛
- کمبود منابع مالی و عدم تخصیص بودجه کافی؛

فرصت‌ها و چالش‌ها

الف: فرصت‌ها

اهم فرصت‌ها عبارتند از:

- آب و هوا نسبتاً خوب؛
- رودخانه‌ها و چشمه‌ها؛
- طبیعت سرسبز و جنگل‌ها؛
- شرایط بسیار مناسب برای کشت گیاهان دارویی و همچنین وجود گیاهان دارویی خودرو؛

ب: چالش‌ها

در کنار فرصت‌ها، مهمترین چالش‌های استان در زمینه بهداشت، سلامت و تأمین اجتماعی سه سطح سیستمی، نهادی و فردی در جدول شماره (۲۵) بازتاب یافته‌اند.

جدول شماره (۴۲) چالش‌های دستیابی به اهداف بعد بهداشت، سلامت و تأمین اجتماعی

سطح	موانع	راهکارهای عملی
سیستمی	انعطاف‌ناپذیری سیستم	تلاش جهت بروز کردن سیستم درمانی متناسب با شرایط زمانی و مکانی
نهادی	کمبود و بعضاً فقدان آمار قابل استناد؛ موازی کاری نهادها محدودیت‌های قانونی ناتوانی نهادها	تشکیل بانک آمار بهداشت، سلامت و بیمه زنان استان شفاف سازی مسئولیت نهادها حذف موازی کاری آموزش و تقویت نهادهای متولی
فردی	ضعف شناخت و دانش کافی زنان در خصوص بهداشت، سلامت و تأمین اجتماعی	ارائه آموزش های ضروری

راهکارها و برنامه‌های عملی تغییر

با توجه به نظر کارشناسان، پژوهش‌های علمی، مسایل، مشکلات، چالش‌ها، علل و ... راهکارهای عملی این برنامه جهت ارتقای وضعیت سلامت، بهداشت، تأمین اجتماعی و ... زنان در استان چهارمحال و بختیاری در پنج بعد فرهنگی، مدیریتی و سیاستگذاری، حقوقی، ساختاری و موقعیتی و فردی آموزشی عبارتند از:

• فرهنگی

بکارگیری تمام رسانه‌ها و تمام نهادهای رسانه‌های و تبلیغاتی در راستای فرهنگ سازی برای:

- گسترش فرهنگ پیشگیری از بیماری‌ها و حوادث؛
- گسترش فرهنگ بیمه‌ای؛
- گسترش فرهنگ رعایت بهداشت و اصول بهداشتی؛
- ترویج سبک زندگی سالم؛
- ایجاد فرهنگ افزایش سطح ایمنی زنان در مقابل بیماری‌ها و همچنین واکسیناسیون کودکان؛
- ایجاد باور به ضرورت مشارکت حداکثری زنان برای خود و به عنوان رابط فرهنگی بهداشتی در میان اعضای خانواده به ویژه در مناطق روستایی استان؛
- اصلاح باورهای غلط و تعصبات نادرست مردم و اصلاح نگرش، دانش و مهارت آنان درخصوص تفسیر و تعبیر اختلالات روانی، نحوه برخورد با بیماران روانی در خانواده مدرسه، محل کار و اجتماع؛
- رفتار صحیح و نگرش درست نسبت به رفتارهای پرخطر مانند خودکشی و اعتیاد در زنان، فرار از منزل، ازدواج‌های اجباری، فحشا و انحرافات اجتماعی؛

• مدیریتی و سیاستگذاری

- همکاری و هماهنگی همه نهادها و سازمان‌ها جهت ارتقا سطح سلامت، بهداشت و بیمه‌ای زنان استان؛

- نظارت مستمر و مسئولانه بر تمام بیمارستان‌ها، مرکز بهداشتی، درمانی، ارائه دهنده خدمات دارویی، تصویربرداری و ...
- برنامه‌ریزی و سیاستگذاری برای ارائه خدمات ویژه به زنان عشایر، روستایی، سرپرست خانوار و سالمند؛
- استخراج شاخص‌های جمعیتی- بهداشتی هر خانه بهداشت و پایگاه بهداشت توسط ابزار زیج حیاتی ایرانی که بر اساس نیازهای واقعی نظام ارائه خدمات بهداشتی- درمانی کشور شکل گرفته است.
- پوشش کامل بیمه‌ای اختلالات و مشکلات روانی؛
- سیاستگذاری برای پیشگیری و مبارزه با بیماری‌های افسردگی، اسکیزوفرنی، زوال عقل، عقب ماندگی ذهنی، صرع و همچنین مبارزه با خودکشی در بین زنان؛
- شناسایی و انجام انواع غربالگری‌های لازم برای زنان؛
- سیاستگذاری مناسب برای گسترش طب سالمندان؛ ویژه زنان سالمند؛
- حمایت از شبکه‌ها و سازمان‌های غیردولتی آگاه به امور زنان و توسعه و ارتقای سلامت زنان در استان؛
- سیاستگذاری برای ارتقای سطح خدمات درمانی، بیمه‌ای و بستری برای زنان، بویژه زنان خاص و آسیب پذیر؛
- سیاستگذاری برای کاهش پرداخت از جیب بیمه شدگان زن خاص و آسیب پذیر مخصوصاً در بیمارستان‌های تحت پوشش وزارت بهداشت؛
- پیگیری تخصیص اعتبارات لازم جهت استانداردسازی و فراهم نمودن تجهیزات مورد لزوم مراکز بهداشتی درمانی
- قرارداد با مرکز رادیوتراپی خصوصی استان بر اساس تعرفه دولتی؛

- عقد قرارداد با کلیه مراکز تشخیصی درمانی فعال در استان در جهت تسهیل دسترسی بیمه شدگان به خدمات بیمه ای؛
- سیاستگذاری برای کاهش محدودیت پذیرش نسخ برخی از موسسات طرف قرارداد؛
- نظارت بر نحوه استانداردسازی و فراهم نمودن تجهیزات مورد لزوم مراکز؛
- سیاستگذاری برای ارتقای خدمات اورژانس و کیفیت هتلینگ برای زنان؛
- سیاستگذاری برای حضور پزشکان متخصص زنان در نقاط محروم و مورد نیاز و سیاستگذاری برای ماندگاری آنها؛
- شناسایی صحیح و پوشش کامل بیمه ای زنان نیازمند، سرپرست خانوار، قالیباف و شاغل در صنایع دستی و زنان خانه دار؛
- نظارت بر اجرایی شدن قانون بازنشستگی زنان مشمول قانون کار با داشتن ۲۰ سال سابقه کار و ۴۲ سال سن؛
- نظارت بر اجرایی شدن قانون بازنشستگی زنان مشمول قانون تامین اجتماعی با داشتن ۱۰ سال سابقه کار و ۵۵ سال سن؛
- کنترل و نظارت و ارزشیابی بر خدمات واحدهای ارائه دهنده خدمات سطح اول که هیچ زنی در استان خارج از محدوده عمل قرار نگیرد.

• حقوقی

- شناسایی تمام قوانین مربوط به بهداشت و سلامت (جسمی و روانی) و تأمین اجتماعی زنان؛
- نظارت بر حسن اجرای تمام قوانین مربوط به بهداشت و سلامت و تأمین اجتماعی زنان؛
- مطالعه و شناسایی خلأهای قانونی مربوط به سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی زنان؛
- پیگیری و رایزنی جهت تصویب قوانین بروز جدید جهت پر کردن خلأهای قانونی و حذف قوانین منسوخ؛

• ساختاری موقعیتی

- ارتقا وضعیت اقتصادی رفاهی و آموزشی زنان (طبق راهکارهای ارائه شده در ابعاد مربوطه در همین برنامه)؛
- مقابله با آسیب‌های اجتماعی حوزه زنان (بر اساس راهکارهای ارائه شده در همین برنامه)؛
- فراهم آوردن شرایط دسترسی به آب سالم، تغذیه صحیح، بهداشت مادر و کودک، افزایش سطح ایمنی زنان در مقابل بیماریها و ... ؛
- گسترش مراکز درمانی در سطح استان با اولویت مناطق محروم؛
- نیازسنجی و افزایش پزشکان، پزشکان خانواده، و ... در مناطق محروم و نیازمند؛
- افزایش مراکز و امکانات سونوگرافی و تصویر برداری و تجهیز آنها؛
- گسترش خدمات دارویی در مناطق محروم؛
- تأمین نیروی مورد نیاز مرکز بهداشتی، درمانگاه‌ها و بیمارستان‌ها در حوزه زنان بویژه در مناطق محروم بر اساس نیاز؛
- تأسیس بیمارستان مخصوص زنان در تمام شهرستان‌های استان؛
- تأسیس بیمارستان کودک در تمام شهرستان‌های استان؛
- مراقبت بهداشتی - درمانی در محل شامل دسترسی به حداقل ۲۰ قلم داروی اساسی با یک ساعت پیاده روی یا استفاده از وسیله نقلیه؛
- توزیع عادلانه امکانات بهداشتی در بین شهرهای استان به ترتیبی است که دسترسی عموم افراد به مراقبت‌های اولیه بهداشتی و خدمات پشتیبان آن به سهولت صورت پذیرد.
- تقویت خانه‌های بهداشتی روستایی از لحاظ پزشک زنان و کادر و تجهیزات؛
- تأسیس واحدهای نوتوانی در بخش‌های روانپزشکی؛

- ایجاد و گسترش مراکز تشخیص و درمان مشکلات و اختلالات روانی بر اساس نیاز در شهرستان‌ها و مناطق محروم استان ویژه زنان؛

- بسترسازی برای حضور بخش خصوص و خیرین در عرصه سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی؛

• آموزشی و فردی

- سوق دادن تحقیقات بهداشتی به سوی افزایش کاربرد مراقبت‌های اولیه بهداشتی برای تمامی زنان در سطح استان چهارمحال و بختیاری؛

- ترویج و آموزش و حمایت از برنامه شهر سالم و روستای سالم با استفاده از شرکت طیف وسیعی از زنان در نواحی مختلف استان؛

- توانمندسازی نیروی انسانی و بهبود برنامه‌های توانبخشی برای عموم زنان استان به خصوص زنان سرپرست خانواده؛

- آموزش و حمایت های روانی از زنان و دختران نوجوان در سطح استان به ویژه دختران نوجوان در مناطق روستایی که سن ازدواج و باروری زنان در سطح پایین قرار دارد؛

- ارتقای کیفیت مراقبت‌های آموزشی بهداشتی مربوط به زنان و دختران؛

- نیازسنجی و شناسایی آموزش‌های مورد نیاز زنان شهری و روستایی در خصوص سلامت، بهداشت و بیمه و برگزاری کلاس و کارگاه جهت آموزش و توانمندسازی آن‌ها؛

- رشد خودباوری و اعتماد به نفس در زنان در جهت مراقبت از سلامتی خود؛

- ترویج روحیه حفظ طراوت و شادابی با ورزش؛

- آموزش خانواده ها درمورد نحوه برخورد با بیماران و مسئولیت پذیری آن‌ها در مقابل بیماران

- توانمندسازی زنان از لحاظ روحی و روانی و جسمی؛

- حمایت و برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت بانوان جهت استفاده بهینه از اوقات فراغت؛

- تولید محتواهای رسانه ای و استفاده از ظرفیت رسانه‌های مختلف برای آموزش و توانمندی زنان در زمینه سلامت و بهداشت؛

با توجه به راهکارهای ارائه شده که برگرفته از شرایط استان و مبنی بر مطالعات و تحقیقات علمی است برنامه‌های عملی این برنامه جهت عملی شدن راهکارهای مطرح شده در جدول شماره (۴۳) بازتاب یافته است:

جدول شماره (۴۳) برنامه های عملی جهت ارتقا سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی

ردیف	نتیجه یا هدف	درون داد	فعالیت	خروجی	دستاورد	تأثیر
۱	فرهنگ سازی جهت ارتقا بهداشت و سلامت و گسترش تأمین اجتماعی	نیروی انسانی متخصص وسایل ارتباطی مکان منابع مالی	تشکیل کارگروه بهداشت و سلامت زنان	کارگروه بهداشت و سلامت زنان	ایجاد باور و اعتقاد در مردم نسبت به ضرورت سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی در حوزه زنان و آشنایی با فرهنگ و اصول بهداشت، سلامت و تأمین اجتماعی	ارتقا وضعیت سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی
			شناسایی و تولید برنامه رادیویی	برنامه‌های رادیویی شناسایی و تولید شده		
			شناسایی و تولید برنامه تلویزیونی	برنامه‌های تلویزیونی شناسایی و تولید شده		
			شناسایی و تألیف کتاب	کتابهای شناسایی و تولید شده		
			انجام کار تحقیقی	کارهای تحقیقی انجام شده		
			برگزاری کارگاه‌های آموزشی	کارگاه‌های برگزار شده و افراد آموزش دیده		
			برگزاری همایش	مقاله‌های همایش		
			نشست های علمی	نشستهای برگزار شده و محتواهای مطرح شده		
			برگزاری سخنرانی	سخنرانی‌های انجام شده		
تولید فیلم و سریال	فیلمها و سریالهای تولید شده					
۲	سیاستگذاری و مدیریت مناسب (مطابق با راهکارهای سیاستی و مدیریتی)	نیروی انسانی منابع مالی	نظارت مستمر و مسئولانه بر تمام بیمارستان‌ها، مرکز بهداشتی، درمانی، ارائه دهنده خدمات دارویی، تصویربرداری و	سرکشی های انجام شده و چک لیست‌های پر شده حاصل از سرکشی و نظارت	آماده سازی ادارات و مدیران جهت ارتقا وضعیت زنان در بعد سلامت و بهداشت؛	ارتقا وضعیت سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی
			برنامه‌ریزی و سیاستگذاری برای ارائه خدمات ویژه به زنان عشایر، روستایی، سرپرست خانوار و سالمند؛	برنامه‌ها و سیاستهای تدوین شده		

فراهم آوردن بسترهای اداری؛ سیاستگذاری مناسب؛ رفع موانع اداری و مدیریتی؛	استخراج شاخص‌های جمعیتی - بهداشتی هر خانه بهداشت و پایگاه بهداشت توسط ابزار زیج حیاتی ایرانی که بر اساس نیازهای واقعی نظام ارائه خدمات بهداشتی - درمانی کشور شکل گرفته است.			
	پوشش کامل بیمه ای اختلالات و مشکلات روانی؛	زنان تحت پوشش بیمه ای اختلالات و مشکلات روانی		
	سیاست‌های تدوین شده برای پیشگیری و مبارزه با بیماری های افسردگی، اسکیزوفرنی، زوال عقل، عقب ماندگی ذهنی، صرع و همچنین مبارزه با خودکشی در بین زنان	سیاستگذاری برای پیشگیری و مبارزه با بیماری های افسردگی، اسکیزوفرنی، زوال عقل، عقب ماندگی ذهنی، صرع و همچنین مبارزه با خودکشی در بین زنان؛		
	شناسایی و انجام انواع غربالگری های لازم برای زنان؛	غربال گریهای انجام شده برای زنان		
	حمایت از شبکه ها و سازمان های غیردولتی آگاه به امور زنان و توسعه و ارتقای سلامت زنان در استان؛	شبکه و سازمان هایی که مورد حمایت واقع شده اند		
	سیاستگذاری برای ارتقای سطح خدمات درمانی، بیمه ای و بستری برای زنان، بویژه زنان خاص و آسیب پذیر؛	سیاست هایی که برای ارتقای سطح خدمات درمانی، بیمه ای و بستری برای زنان		
	سیاستگذاری برای کاهش پرداخت از جیب بیمه شدگان زن خاص و آسیب پذیر مخصوصا در بیمارستان های تحت پوشش وزارت بهداشت؛	سیاست هایی که برای کاهش سهم پرداختی بیمه شدگان زن اتخاذ شده است		
	تخصیص اعتبارات لازم جهت	اعتبارات تخصیص یافته		

		استانداردسازی و فراهم نمودن تجهیزات مورد لزوم مراکز بهداشتی درمانی	لوازم و تجهیزات بهداشت فراهم شده و استاندارد شده
		قرارداد با مرکز رادیوتراپی خصوصی استان بر اساس تعرفه دولتی؛	قراردادهای بسته شده با مراکز رادیوتراپی خصوصی بر اساس تعرفه های دولتی
		عقد قرارداد با کلیه مراکز تشخیصی درمانی فعال در استان در جهت تسهیل دسترسی بیمه شدگان به خدمات بیمه ای؛	قراردادهای بسته شده با مراکز درمانی فعال
		سیاستگذاری برای کاهش محدودیت پذیرش نسخ برخی از موسسات طرف قرارداد؛	سیاستهایی که برای کاهش محدودیت پذیرش نسخ برخی از موسسات طرف قرارداد اتخاذ شده است
		سیاستگذاری برای ارتقای خدمات اورژانس و کیفیت هتلینگ برای زنان؛	سیاستهایی که برای ارتقای خدمات اورژانس و کیفیت هتلینگ برای زنان اتخاذ شده است
		سیاستگذاری برای حضور پزشکان متخصص زنان در نقاط محروم و مورد نیاز و سیاستگذاری برای ماندگاری آنها؛	سیاستهایی که برای حضور پزشکان متخصص زنان در نقاط محروم و مورد نیاز و سیاستهای اتخاذ شده برای ماندگاری آنها
		شناسایی صحیح و پوشش کامل بیمه ای زنان نیازمند، سرپرست خانوار، قالیباف و شاغل در صنایع دستی و خانوار، قالیباف و شاغل در صنایع دستی و زنان خانه داری که تحت پوشش کامل بیمه ای قرار گرفته شده اند؛	زنان نیازمند، سرپرست خانوار، قالیباف و شاغل در صنایع دستی و زنان خانه داری که تحت پوشش کامل بیمه ای قرار گرفته شده اند
		کنترل و نظارت و ارزشیابی بر خدمات واحدهای ارائه دهنده خدمات سطح اول که هیچ زنی در استان خارج از محدوده عمل قرار نگیرد.	خدمات سطح اول ارائه شده به زنان

ارتقا وضعيت سلامت، بهداشت و تأمين اجتماعي	حمایت قانونی از زنان در زمینه بهداشت و سلامت و تأمين اجتماعي	قوانین شناسایی شده و جمع بندی شده	شناسایی تمام قوانین مربوط به بهداشت و سلامت (جسمی و روانی) و تأمين اجتماعي زنان؛	نیروی انسانی متخصص منابع مالی	ایجاد بستر حقوقی و حمایت حقوقی (مطابق با راهکارهای حقوقی)	۳
	ارتقا وضعيت سلامت، بهداشت و تأمين اجتماعي	خلأهای قانونی شناسایی شده در این حوزه	مطالعه و شناسایی خلأهای قانونی مربوط به سلامت، بهداشت و تأمين اجتماعي زنان؛			
	ارتقا وضعيت سلامت، بهداشت و تأمين اجتماعي	قوانینی که تصویب شده‌اند و قوانینی که اصلاح شده‌اند	پیگیری و رایزنی جهت تصویب قوانین بروز جدید جهت پر کردن خلأهای قانونی و حذف قوانین منسوخ؛			
	ارتقا وضعيت سلامت، بهداشت و تأمين اجتماعي	نیروهای انسانی به کار گرفته شده	شناسایی و بکارگیری نیروی انسانی متخصص			
ارتقا وضعيت سلامت، بهداشت و تأمين اجتماعي	ایجاد و گسترش زیرساختهای بهداشتی و تأمين اجتماعي	آب سالم فراهم شده	فراهم آوردن شرایط دسترسی به آب سالم، تغذیه صحیح، بهداشت مادر و کودک، افزایش سطح ایمنی زنان در مقابل بیماریها و ...؛	نیروی انسانی منابع مالی امکانات و تجهیزات فضا و مکان	بستر سازی و فراهم آوردن شرایط ساختاری (طبق راهکارها)	۴
		مرکز درمانی راه اندازی شده	گسترش مراکز درمانی در سطح استان با اولویت مناطق محروم؛			
		پزشکان زنان و خانواده افزایش یافته در مناطق محروم	نیازسنجی و افزایش پزشکان، پزشکان خانواده، و ... در مناطق محروم و نیازمند؛			
		مراکز و امکانات سونوگرافی و تصویر برداری ایجاد شده و تجهیز شده	افزایش مراکز و امکانات سونوگرافی و تصویر برداری و تجهیز آن‌ها؛			
		خدمات دارویی رایج شده در مناطق محروم	گسترش خدمات دارویی در مناطق محروم؛			
		نیروهای انسانی تأمين شده	تأمين نیروی مورد نیاز مرکز بهداشتی، درمانگاهها و بیمارستان‌ها در حوزه زنان بویژه در مناطق محروم بر اساس نیاز؛			

		تأسیس بیمارستان مخصوص زنان در تمام شهرستان‌های استان؛			
		بیمارستانهای زنان ایجاد شده			
		تأسیس بیمارستان کودک در تمام شهرستان‌های استان؛			
		بیمارستانهای کودک ایجاد شده			
		مراقبت بهداشتی - درمانی در محل شامل دسترسی به حداقل ۲۰ قلم داروی اساسی با یک ساعت پیاده روی یا استفاده از وسیله نقلیه			
		مراقبت‌های بهداشتی ارائه شده در محل و دسترسی های ایجاد شده به ۲۰ قلم دارو			
		توزیع عادلانه امکانات بهداشتی در بین شهرهای استان به ترتیبی است که دسترسی عموم افراد به مراقبت های اولیه بهداشتی و خدمات پشتیبان آن به سهولت صورت پذیرد. در واقع توجه به این اصل، توجه شایسته به پایه و اساس استراتژی بهداشت برای همه می باشد			
		آسان شدن دسترسی عمومی به خدمات بهداشتی			
		تقویت خانه های بهداشتی روستایی از لحاظ پزشک زنان و کادر و تجهیزات؛			
		خانه های بهداشت تقویت و تجهیز شده			
		تاسیس واحدهای نوتوانی در بخش های روانپزشکی؛			
		واحدهای نوتوانی ایجاد شده در بخش های روانپزشکی			
		بسترسازی برای حضور بخش خصوص و خیرین در عرصه سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی؛			
		بخش خصوصی و خیرین مشارکت کننده در بخش سلامت			
ارتقا وضعیت سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی	سلامت روانی زنان سلامتی جسمانی زنان	تحقیقات انجام شده در این حوزه	سوق دادن تحقیقات بهداشتی به سوی افزایش کاربرد مراقبت های اولیه بهداشتی برای تمامی زنان در سطح استان چهارمحال و بختیاری؛	نیروی انسانی منابع مالی رسانه های ارتباطی	تحقیق، آموزش و توانمندسازی زنان در زمینه سلامت، بهداشت و
					۵

ارتقا توانمندی زنان در زمینه بهداشت و سلامت و تأمین اجتماعی	زنان آموزش دیده در این عرصه	ترویج و آموزش و حمایت از برنامه شهر سالم و روستای سالم با استفاده از شرکت طیف وسیعی از زنان در نواحی مختلف استان؛	تجهیزات آموزشی مکان آموزشی	تأمین اجتماعی
	دختران و زنان آموزش دیده در این حوزه و حمایت شده	آموزش و حمایت های روانی از زنان و دختران نوجوان در سطح استان به ویژه دختران نوجوان در مناطق روستایی که سن ازدواج و باروری زنان در سطح پایین قرار دارد؛		
	مراقبتهای بهداشتی افزایش یافته به زنان و دختران	ارتقای کیفیت مراقبت های آموزشی بهداشتی مربوط به زنان و دختران؛		
	زنان و دختران آموزش دیده در این حوزه	آموزشهای مورد نیاز زنان شهری و روستایی در خصوص سلامت، بهداشت و بیمه		
	کلاس ها و کارگاههای برگزار شده و افراد آموزش دیده	برگزاری کلاس و کارگاه جهت آموزش و توانمندسازی زنان و دختران		
	زنانی و دخترانی که علاقمند به ورزش شده اند و ورزش می کنند	ترویج روحیه حفظ طراوت و شادابی با ورزش؛		
	خانواده های آموزش دیده در این حوزه	آموزش خانواده ها در مورد نحوه برخورد با بیماران و مسئولیت پذیری آن ها در مقابل بیماران		
	حمایتهای و برنامه های تدوین شده برای فراغت بانوان	حمایت و برنامه ریزی برای اوقات فراغت بانوان جهت استفاده بهینه از اوقات فراغت؛		
	محتوای رسانه ای تولید شده	تولید محتوای رسانه ای و استفاده از ظرفیت های مختلف برای آموزش و توانمندی زنان در زمینه سلامت و بهداشت؛		

فصل هفتم: توصیف، تبیین و تحلیل بعد مشارکت سیاسی و مدنی و آرایه راهکارهای و برنامه‌ها

یکی از ابعاد مهم در شناخت وضعیت زنان و مقایسه آن‌ها با مردان بر اساس چارچوب مفهومی برنامه و شاخص شکاف جنسیتی بعد مشارکت سیاسی و مدنی است.

توصیف وضعیت موجود

شاخص‌هایی که در شاخص شکاف جنسیتی برای سنجش این بعد استفاده می‌گردد عبارتند از: مشارکت سیاسی، زنان در پارلمان (درصد)، زنان در مناصب وزارتی (درصد)، سنوات در اختیار داشتن مهمترین مقام اجرایی (در ۵۰ سال گذشته). در این برنامه علاوه بر شاخص‌ها شکاف جنسیتی، جهت شناخت بهتر مشارکت سیاسی و مدنی زنان استان، از شاخص‌هایی چون: حضور زنان در مدیریت محلی، سازمان‌های مردم نهاد زنان و مشارکت در انتخابات زنان نیز بهره گرفته شده است.

حضور زنان در مجلس شورای اسلامی

نهاد قانونگذاری جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۵۸ به شکل یک نظام قانونگذاری تک مجلسی تشکیل شد. در قانون انتخاباتی مجلس شورای اسلامی شرط جنسیت در نظر گرفته نشده است و در متن قوانین انتخاباتی مجلس شورای اسلامی و آئین‌نامه‌های اجرایی نشأت گرفته از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، هیچگونه نابرابری جنسیتی مشاهده نمی‌شود و جمهوری اسلامی حق رأی دادن و انتخاب شدن و عضویت در هیئت رئیسه مجلس را برای زنان به رسمیت شناخته است (کار، ۱۳۷۹: ۸۶). از مجموع ۳۷ نماینده در دوره‌های دهگانه مجلس شورای اسلامی در استان چهارمحال و بختیاری ۳۶ نماینده مرد و تنها ۱ نماینده زن در دوره دهم از این استان به مجلس شورای اسلامی راه یافته است. در دوره‌های اول تا نهم درصد راه یافتگان زنان به مجلس شورای اسلامی صفر درصد بوده است و در دوره دهم ۲۵ درصد (یک نفر از چهار نفر) می‌باشد که متعلق به شهرستان بروجن بوده است. در مقایسه با کل کشور، از مجموع ۲۸۰۹ نماینده که از دوره نخست تا دهم به مجلس راه یافته‌اند ۲۱۷۴ نفر مرد و ۹۵ نفر زن بوده‌اند که جمعاً در تمام دوره‌ها ۴,۳۶ درصد نمایندگان مجلس زن بوده‌اند و این درصد در استان چهارمحال و بختیاری برابر با ۲,۷ درصد می‌باشد.

لازم به ذکر است، جمعاً تعداد ۱۸ نفر داوطلب زن در ادوار مختلف انتخابات مجلس شرکت نموده و تنها یک نفر از حوزه انتخابیه بروجن در دور دهم منتخب و به مجلس شورای اسلامی راه یافته است.

مناصب وزارتی و مهمترین مقام اجرایی

هیچکدام از زنان استان چهارمحال و بختیاری تا کنون در مناصب وزارتی نبوده‌اند و مهمترین مقام اجرایی (در ۵۰ سال گذشته) را داشته‌اند.

حضور زنان در مدیریت محلی

شوراهای اسلامی شهر و روستا یکی از اشکال مدیریت محلی و مردمی است که به مردمسالاری و افزایش مشارکت مردم در سرنوشت شان منجر می‌شود. شوراها از یکسو مدیریت مردم بر مردم و از دیگر سو تقسیم مدیریت در سطح محلی قلمداد می‌شوند. درصد حضور زنان استان چهارمحال و بختیاری در شوراهای اسلامی شهر و روستا در تمام دوره‌ها کمتر از میزان حضور زنان کل کشور در شوراهای اسلامی است.

درصد نمایندگی زنان در شوراهای اسلامی شهر و روستا استان چهارمحال و بختیاری در دوره‌های چهارگانه روند نوسانی داشته است. در دوره اول ۰٫۷ درصد از نمایندگان شوراهای اسلامی شهر و روستای استان زن بوده که این میزان در دوره پنجم به ۲٫۷۶ درصد افزایش یافته است؛ دوره چهارم بیشترین میزان حضور زنان در شوراهای اسلامی شهر و روستای استان چهارمحال و بختیاری بوده است. رشد حضور زنان در شوراها به افزایش کارایی مدیریت شهری و روستایی و منجر به نگاه ویژه به تأمین نیازهای زنان در محیط اجتماعی می‌شود (سالنامه آماری کشور).

تعداد داوطلبان زن در انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا در اولین دوره ۴۷ نفر داوطلب انتخابات و تعداد ۱۸ نفر منتخب، دومین دوره ۳۴ نفر داوطلب انتخابات و تعداد ۱۲ نفر منتخب، سومین دوره ۴۶ نفر داوطلب انتخابات و تعداد ۹ نفر منتخب، چهارمین دوره ۸۱ نفر داوطلب انتخابات و تعداد ... نفر منتخب، پنجمین دوره ۲۰۱ نفر داوطلب انتخابات و ۴۹ نفر منتخب.

جدول شماره (۴۴) تعداد و درصد نمایندگان شوراهای اسلامی شهرو روستا استان چهارمحال و

بختیاری به تفکیک جنس در دوره‌های اول تا پنجم در سالهای ۹۶-۱۳۷۷

شرح	سال	دوره	تعداد			درصد		
			کل	مرد	زن	کل	مرد	زن
کل کشور	۱۳۷۷	دوره اول	۱۶۳۹۸۰	۱۶۲۶۰۵	۱۳۷۵	۱۰۰	۹۹,۲	۰,۸
	۱۳۸۱	دوره دوم	۱۵۵۳۱۹	۱۵۲۹۸۳	۲۳۳۶	۱۰۰	۹۸,۵	۱,۵
	۱۳۸۵	دوره سوم	۱۰۹۱۳۶	۱۰۷۶۴۵	۱۴۹۱	۱۰۰	۹۸,۶	۱,۲
	۱۳۹۲	دوره چهارم	۱۷۹۳۱۵	۱۷۳۲۱۹	۶۰۹۶	۱۰۰	۹۶,۶	۳,۴
	۱۳۹۶	دوره پنجم	-	-	-	۱۰۰	-	-
استان چهارمحال و بختیاری	۱۳۷۷	دوره اول	۲۵۷۴	۲۵۵۶	۱۸	۱۰۰	۹۹,۳	۰,۷
	۱۳۸۱	دوره دوم	۲۴۴۱	۲۴۲۴	۱۷	۱۰۰	۹۹,۳	۰,۷
	۱۳۸۵	دوره سوم	۱۷۲۶	۱۷۱۷	۹	۱۰۰	۹۹,۵	۰,۵
	۱۳۹۲	دوره چهارم	۲۶۲۲	۲۵۸۲	۴۰	۱۰۰	۹۸,۵	۱,۵
	۱۳۹۶	دوره پنجم	۲۹۰۵	۲۸۲۵	۸۰	۱۰۰	۹۷,۲۴	۲,۷۶

ماخذ: محاسبه شده براساس اطلاعات سالنامه های آماری کشور

دهیاری، نهاد عمومی غیردولتی است که باید به صورت خودکفا اداره شود؛ اعضای شورای اسلامی روستا دهیار را به مدت ۴ سال انتخاب می‌کنند (قانون تأسیس دهیاری‌های خودکفا) تعداد دهیاران زن استان چهارمحال و بختیاری در دوره سوم ۱ نفر بوده و در دوره چهارم با افزایش به ۱۱ دهیار زن رسیده است.

شرکت در انتخابات

یکی از مظاهر دموکراسی‌های نوین انتخابات آزاد است. بر اساس قانون اساسی همانند مردان، زنان در تمام انتخاب حق مشارکت دارند. وضعیت زنان استان چهارمحال و بختیاری برای حضور در انتخابات جهت رأی دادن در آخرین دوره انتخابات ریاست جمهوری، مجلس و شوراهای شهر و روستا جدول شماره (۴۵) منعکس شده است.

جدول شماره (۴۵) وضعیت رای دادن زنان استان در انتخابات

انتخابات ریاست جمهوری		انتخابات مجلس شورای اسلامی		انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا دوره پنجم	
دوره دوازدهم		دوره دهم		دوره پنجم	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۲۵۹۱۱۷	۰,۵۵	۲۵۳۲۴۳	۰,۵۴	۲۵۹۱۱۷	۰,۵۵

سازمان‌های مردم نهاد (سمن‌ها)

توسعه یافتگی صرفاً به داشتن منابع مالی و یا تجهیزات و تکنولوژی محسوب نمی‌شود. هر اندازه افراد یک جامعه، زنان، اقلیت‌های قومی- مذهبی، فقرا، کودکان، سالمندان و گروه‌های مختلفی که بنا به نیازهای متفاوت در جامعه شکل می‌گیرد در اداره جامعه بیشتر نقش داشته باشند آن جامعه توسعه یافته‌تر است. یکی از شاخص‌های مرتبط با این تعریف از توسعه یافتگی مشارکت سیاسی و مدنی است. این نوع از مشارکت به نقش شهروندان یک شهر در اداره امور جامعه باز می‌گردد. نهادهای غیر دولتی و سازمان‌های مردم نهاد، نوع فعالیت‌های آن‌ها و سازوکارهای حضورشان در جامعه می‌تواند در این خصوص مورد توجه باشد. سازمان غیردولتی در کلی‌ترین معنایش، به سازمانی اشاره می‌کند که مستقیماً بخشی از ساختار دولت محسوب نمی‌شود، اما نقش بسیار مهمی در نقش میانجی بین فرد و قدرت ایفا می‌نماید. بسیاری از سازمان‌های مردم‌نهاد غیرانتفاعی هستند؛ بودجه این سازمان‌ها از طریق کمک‌های مردمی یا سازمان‌های دولتی تأمین می‌شود. بعضی از سازمان‌های مردم‌نهاد نیمه مستقل وظایف و کارهای دولتی را نیز انجام می‌دهند. معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری به سازمان‌های مردم‌نهادی که مؤسسين و اداره کنندگان آن‌ها زنان باشند و یا سمن‌هایی که تمامی اهداف و یا یک بند از اساسنامه آن‌ها در رابطه با زنان و خانواده باشد را در زمره سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه زنان قرار داده است. سازمان‌های مردم‌نهادی که در رابطه با زنان و یا به وسیله‌ی زنان اداره می‌شوند نقش موثری در بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی زنان دارند. حضور موثر زنان در سمن‌ها به کارآیی و اثربخشی آن‌ها کمک بسیار می‌کند.

تعداد کل سمن‌های خیریه‌ای زنان استان چهارمحال و بختیاری از ۶ سمن در سال ۱۳۹۳ به ۱۳ سمن در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. در تمام سال‌های مورد بررسی سمن‌هایی که خدمات خیریه‌ای ارائه می‌دهند بیشترین تعداد سمن‌های خیریه‌ای زنان استان چهارمحال و بختیاری را به خود

اختصاص داده‌اند. ۱۳۹۳ کل سمن‌های صنفی- تخصصی زنان استان چهارمحال و بختیاری روند نوسانی داشته و در سال‌های ۹۶ سمن‌های کشور روند صعودی داشته است؛ تعداد کل سمن‌های صنفی- تخصصی زنان استان چهارمحال و بختیاری از ۳۸ سمن در سال ۱۳۹۳ به ۵۹ سمن در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. سمن‌های بهداشت و سلامت بیشترین سهم سمن‌های صنفی- تخصصی زنان را در کل کشور به خود اختصاص داده‌اند. در سال‌های مورد بررسی بیشترین سمن‌های صنفی- تخصصی زنان استان بهداشت و سلامت بوده و از سهم ۵۷,۹ درصدی در سال ۱۳۹۳ به ۷۶,۳ درصد افزایش یافته است. در سال‌های ۹۶ میزان کل سمن‌های زنان استان چهارمحال و بختیاری از ۱۷ سمن در هر صد هزار زن استان چهارمحال و بختیاری در سال ۱۳۹۳ به ۲۲,۳ سمن در هر صد هزار زن در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. میزان سمن‌های زنان استان از میزان سمن‌های زنان کشور در تمام سال‌ها بیشتر بوده است. سمن‌های فرهنگی- اجتماعی بیشترین سهم سمن‌های زنان را در کل کشور به خود اختصاص داده‌اند. در سال‌های مورد بررسی بیشترین سمن‌های زنان استان فرهنگی- اجتماعی بوده، در سال ۱۳۹۳ سهم ۴۳,۸ درصدی از مجموع سمن‌ها داشته و در سال ۱۳۹۶ به ۵۹,۸ درصد افزایش یافته است. تعداد کل سمن‌های فرهنگی- اجتماعی زنان استان چهارمحال و بختیاری از ۱۱۳ سمن در سال ۱۳۹۳ به ۱۴۲ سمن در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. سمن‌های فرهنگی- هنری بیشترین سهم سمن‌های فرهنگی- اجتماعی زنان را در کل کشور به خود اختصاص داده‌اند. بیشترین سمن‌های فرهنگی- اجتماعی زنان استان، فرهنگی- هنری بوده که در سال ۱۳۹۳ سهم ۵۳,۱ درصدی از مجموع سمن‌ها داشته و در سال ۱۳۹۶ با کاهش سهم به ۵۱,۴ درصد رسیده است.

جدول شماره (۴۶) تعداد و توزیع درصد سمن‌های فرهنگی و اجتماعی زنان کشور و استان چهارمحال

و بختیاری به تفکیک نوع فعالیت در سال ۱۳۹۶

میزان کل سمن در هر یکصد هزار نفر جمعیت	درصد				تعداد				سال	سمن‌ها
	کل	خبریه ای	صنفی تخصصی	فرهنگی اجتماعی	کل ۱۰۹۶	خبریه ای	صنفی تخصصی	فرهنگی اجتماعی		
۳,۳۶	۱۰۰	۲۱,۹	۳۰,۶	۴۷,۵	۲۷۲۲	۵۹۶	۸۳۲	۱۲۹۳	۱۳۹۶	کشور
۲۲,۳	۱۰۰	۲۱,۲	۱۸,۹	۵۹,۸	۱۳۲	۲۸	۲۵	۷۹	۱۳۹۶	استان چهارمحال و بختیاری

ماخذ: محاسبه شده براساس آمار ارائه شده توسط معاونت امور زنان و خانواده ریاست

مقایسه شهرستانی

با توجه به اینکه وضعیت شهرستان‌های مختلف استان چهارمحال و بختیاری از لحاظ مشارکت سیاسی و مدنی متفاوت است. در جدول شماره (۴۷) شاخص‌های زنان در استان چهارمحال و بختیاری بازتاب یافته است و در پی شاخص‌های مورد نظر با یکدیگر مقایسه خواهند شد.

جدول شماره (۴۷) مقایسه وضعیت زنان در شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری

(بر اساس آمار فرمانداری های استان ۱۳۹۷)

جمع	بن	کوه‌رنگ	کیار	لردگان	اردل	سامان	فارسان	بروجن	شهرکرد	شهرستان		بعد مشارکت سیاسی و مدنی
										شاخص‌ها و مولفه‌ها		
۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	حضور زنان در مجلس شورای اسلامی (دوره دهم)		
۴۸	۳	۳	۵	۱۲	۴	۳	۴	۵	۹	نمایندگان شوراهای اسلامی شهر و روستا(اصلی)	حضور زنان در مدیریت	
										دهیاران زن	محلی	
۲۰	۰	۶	۰	۱۱	۲	۰	۰	۰	۱	سازمان‌های مردم نهاد		
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	زنان در مناصب وزارتی		مقامات سیاسی
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	سنوات در اختیار داشتن مهمترین مقام اجرایی		

بر اساس داده‌های جدول شماره (۴۷):

- وضعیت حضور زنان در مجلس شورای اسلامی در تمام شهرستان در طول تمام دوره صفر و فقط در دوره دهم تنها نماینده‌ی شهرستان بروجن زن است.
- بر اساس فراوانی میزان نمایندگان زن شوراهای اسلامی شهر و روستا در دوره پنجم شهرستان‌های استان به ترتیب عبارتند از: لردگان، شهرکرد، (بروجن و کیار هر دو ۵)، فارسان و (سامان، کوه‌رنگ و بن همگی ۳).

- بر اساس فراوانی شهرستان‌های استان در خصوص میزان سازمان‌های مردم نهاد در حوزه زنان عبارتند از:

- زنان هیچکدام از شهرستان‌های استان در مناصب وزارت و مهمترین مقام کشوری صفر است

جمع بندی وضعیت مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان استان

- از مجموع ۳۷ نماینده در دوره‌های دهگانه مجلس شورای اسلامی در استان چهارمحال و بختیاری ۳۶ نماینده مرد و تنها ۱ نماینده زن در دوره دهم از این استان به مجلس شورای اسلامی راه یافته است.

- در دوره‌های اول تا نهم درصد راه یافتگان زنان به مجلس شورای اسلامی صفر درصد بوده است و در دوره دهم ۲۵ درصد (یک نفر از چهار نفر) می‌باشد که متعلق به شهرستان بروجن بوده است.

- در مقایسه با کل کشور، از مجموع ۲۸۰۹ نماینده که از دوره نخست تا دهم به مجلس راه یافته‌اند ۲۱۷۴ نفر مرد و ۹۵ نفر زن بوده‌اند که جمعاً در تمام دوره ها ۴,۳۶ درصد نمایندگان مجلس زن بوده‌اند و این درصد در استان چهارمحال و بختیاری برابر با ۲,۷ درصد می‌باشد.

- درصد نمایندگی زنان در شوراهای اسلامی شهر و روستا استان چهارمحال و بختیاری در دوره‌های چهارگانه روند نوسانی داشته است. در دوره اول ۰,۷ درصد از نمایندگان شوراهای اسلامی شهر و روستای استان زن بوده که این میزان در دوره پنجم به ۲,۷۶ درصد افزایش یافته است؛ دوره پنجم بیشترین میزان حضور زنان در شوراهای اسلامی شهر و روستای استان چهارمحال و بختیاری بوده است.

- تعداد داوطلبان زن در انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا در اولین دوره ۴۷ نفر داوطلب انتخابات و تعداد ۱۸ نفر منتخب، دومین دوره ۳۴ نفر داوطلب انتخابات و تعداد ۱۲ نفر منتخب، سومین دوره ۴۶ نفر داوطلب انتخابات و تعداد ۹ نفر منتخب، چهارمین دوره ۸۱ نفر داوطلب انتخابات و تعداد ... نفر منتخب، پنجمین دوره ۲۰۱ نفر داوطلب انتخابات و ۸۰ نفر منتخب.

- تعداد دهیاران زن استان چهارمحال و بختیاری در دوره سوم ۱ نفر بوده و در دوره چهارم با افزایش به ۱۱ دهیار زن رسیده است.

- وضعیت مشارکت زنان برای رأی دادن در آخرین انتخابات بر اساس درصد بدین شرح است: انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا دوره پنجم ۰,۵۵، انتخابات مجلس شورای اسلامی دوره دهم ۰,۵۴، انتخابات ریاست جمهوری دوره دوازدهم.

- در سال‌های ۹۶ میزان کل سمن‌های زنان استان چهارمحال و بختیاری از ۱۷ سمن در هر صد هزار زن استان چهارمحال و بختیاری در سال ۱۳۹۳ به ۲۲,۳ سمن در هر صد هزار زن در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است..

- میزان سمن‌های زنان استان از میزان سمن‌های زنان کشور در تمام سال‌ها بیشتر بوده است.

- به ترتیب بر اساس فراوانی سمن‌ها شهرستان‌های استان عبارتند از: بروجن، شهرکرد، کوهرنگ، فارسان، لردگان (شهرستان‌های کیار، بن، سامان و اردل فاقد سمن)

اهم مسایل و مشکلات زنان استان در حوزه مشارکت سیاسی و مدنی

با توجه به آمار مستند و پایه، مصاحبه‌ها، نشست‌ها و بحث‌های گروهی اهم مسایل و مشکلات استان در بعد مشارکت سیاسی و مدنی بر اساس اولویت بشرح زیر می‌باشد (لازم به ذکر است این اولویت‌بندی در خصوص تمام شهرستان‌های استان صدق می‌کند و در موارد لازم رتبه‌بندی شهرستان‌ها در خصوص هر مشکل در مقایسه شهرستانی در توصیف وضعیت موجود آمده‌است و بخاطر جلوگیری از نگارش مباحث تکراری از ذکر آن‌ها خودداری می‌شود لذا به بحث مقایسه شهرستانی رجوع گردد):

- پایین بودن میزان شاخص‌های حضور زنان در مجلس، مدیریت‌های سیاسی و مقامات عالی؛

- مشارکت پایین در مدیریت‌های محلی و شوراها؛

- مشارکت نسبتاً پایین اجتماعی و مدنی زنان؛

علت کاوی

وضعیت مشارکت سیاسی و مدنی زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری علاوه بر متغیرهای محلی متأثر از متغیرهای متعدد ملی است. ولی به دلیل شرایط و وضعیت سیاسی، فرهنگی و اجتماعی خاص خود استان، اولویت متغیرهای و وزن هر کدام در اثرگذاری بر وضعیت مشارکت سیاسی و

مدنی زنان و خانواده متفاوت است. با لحاظ نمودن جوانب مختلف موضوع و با استناد به پژوهش‌های انجام شده، مصاحبه‌ها، نشست‌ها و تحلیل‌های علمی اهم عوامل تأثیرگذار بر وضعیت مشارکت سیاسی و مدنی زنان خانواده در استان چهارمحال و بختیاری عبارتند از:

- غلبه نگاه مردانه در مدیریت‌ها و مناصب دولتی-سیاسی استان؛
- غلبه عصبیت‌های قومی-نژادی بر منطق و عقلانیت؛
- ضعف آموزش و تعلیمات سیاسی؛
- ضعف جامعه‌پذیری سیاسی؛
- فرهنگ سنتی و نگاه سنت‌گرایانه و منفی نسبت به زنان؛
- فقر و مشکلات اقتصادی؛
- ضعف اعتماد به نفس بین زنان و خودباوری؛
- نابرابری جنسیتی در برنامه‌ریزی‌ها بگونه‌ای که در برنامه‌ریزی‌ها، سیاست‌های اتخاذ شده، تخصیص منابع و بودجه، و اقداماتی از این قبیل، سهم کمتری از مطلوبیت و سهم بیشتری از محرومیت سیاسی نصیب زنان می‌شود؛
- اجرایی نشدن قوانین و مقررات مربوط به حقوق زنان؛
- وجود موانعی از قبیل مشکلات و مسائل خانه و بچه‌ها؛
- عدم همکاری خانواده؛
- بی عدالتی مبادله‌ای بی عدالتی رویه‌ای آسیب‌های تعاملی بی عدالتی تعاملی و نابرابری در توزیع منابع و تصدی پست‌های مدیریتی؛

فرصت‌ها و چالش‌ها

جهت برنامه‌ریزی بهینه یکی از ضروریات توجه به فرصت‌های و چالش‌های موجود در راه دسترسی به اهداف است. ویژگی‌های جغرافیایی، جمعیتی، انسانی و فردی همیشه واجد فرصت‌هایی برای پیشرفت هستند که با شناسایی و استفاده بهینه از آن‌ها بهتر و راحت‌تر می‌توان به اهداف برنامه دست یافت. بر عکس، همیشه برنامه ریز و سیاستگذار جهت دستیابی به اهداف خود متناسب با شرایط و ویژگی‌های جغرافیایی، انسانی و تکنولوژیکی با چالش‌هایی است که شناسایی و رفع آن‌ها می‌تواند در حصول به اهداف برنامه تسهیل کننده باشد. اهم فرصت‌ها و چالش‌ها در استان چهارمحال و بختیاری جهت ارتقا وضعیت زنان و خانواده در بعد مشارکت سیاسی و مدنی عبارتند از:

الف: فرصت‌ها

- جمعیت زنان جوان و با انگیزه؛

- درصد بالای زنان تحصیل کرده؛

- رسانه‌های متعدد محلی؛

ب- چالش‌ها

- چالش‌ها به سه سطح سیستمی، نهادی و فردی تقسیم و در جدول شماره (۴۸) آورده شده است..

جدول شماره (۴۸) چالش‌های دستیابی به اهداف مشارکت سیاسی و مدنی

سطح	موانع	راه کارهای عملی
سیستمی	<ul style="list-style-type: none"> - غلبه تفکرات سنتی و مردسالارانه - فقر و مشکلات اقتصادی - ضعف در بستر سازی برای مشارکت زنان 	<ul style="list-style-type: none"> - فرهنگ سازی از طریق عوامل فرهنگ ساز - ارتقا وضعیت اقتصادی و رفاهی زنان استان (مطابق با راهکارهای بعد رفاهی و اقتصادی) - فراهم آوردن زمینه های مختلف مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان
نهادی	<ul style="list-style-type: none"> - ضعف در توانمندی نهادهای مجری لحاظ علمی - کمبود منابع مالی - موازی کاری نهادها - تناقض در آمار نهادها 	<ul style="list-style-type: none"> - آموزش و توانمند سازی نهادها؛ - نظارت؛ - تأمین منابع مالی؛ - متناسب سازی چارت و ساختار نهادها جهت ارتقا سطح مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان؛ - رفع موازی کاری و شفاف سازی وظیفه هر کدام از نهادها؛
فردی	<ul style="list-style-type: none"> - ضعف توانمندی خود زنان - فقر و مشکلات اقتصادی و خانوادگی - ضعف در اعتماد به نفس و خودباوری - تأثیرپذیری زنان از نگاه سنتی و دوری از مشارکت سیاسی و بروز 	<ul style="list-style-type: none"> - جامعه پذیری سیاسی (از طریق خانواده، آموزش و پرورش، نظام آموزش عالی، رسانه ها و...) - آموزش و تعلیمات سیاسی - حمایت مالی - حمایت سیاسی و اجتماعی - ایجاد خودباوری و اعتماد به نفس در زنان - ایجاد نگاه مثبت و ضرورتی به زنان جهت مشارکت سیاسی و مدنی

راهکارها و برنامه های عملی تغییر

راهکارهای ارتقای وضعیت زنان متأثر از شرایط ملی، محلی، فرصت‌ها، منابع و امکانات است. با توجه به وضعیت موجود زنان و خانواده در استان چهارمحال و بختیاری، علل این وضعیت، شرایط، منابع و فرصت‌ها و با توجه به نظر کارشناسان، تحقیقات علمی اهم راهکارهای پیشنهادی این برنامه جهت ارتقا وضعیت سیاسی و مدنی و بالا بردن نرخ حضور سیاسی و مدنی زنان، مشارکت حداکثری در عرصه‌های سیاسی و ... در استان چهارمحال و بختیاری بگونه‌ای که خود را به حد مردان و میانگین کشوری برسانند، به شرح زیر است:

این راهکارها با توجه به شرایط استانی به ۵ دسته کلی تقسیم می‌شوند: فرهنگی، مدیریتی و سیاستگذاری، حقوقی، فرصتی و موقعیتی و فردی-آموزشی.

• فرهنگی

جامعه‌پذیری سیاسی و فرهنگ‌سازی از طریق رسانه‌ها، مدارس، دانشگاه‌ها و ... جهت:

- ارتقای فرهنگ سیاسی زنان؛
- پی بردن به این واقعیت که تفاوت نقش‌های سیاسی زنان و مردان و انتظارات جامعه از این دو، ناشی از ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و باورهای کلیشه‌ای است و همین امر منجر به اقدامات تبعیض‌آمیز علیه زنان می‌شود.
- ایجاد نگاه جدید به زنان و پذیرش آن‌ها در فضای سیاسی؛
- خلق نگاه مثبت به فعالیت سیاسی-مدنی زنان و ایجاد باور به توانمندی آن‌ها؛
- ایجاد باور به ضرورت مشارکت حداکثری سیاسی زنان؛
- ایجاد باور به برابری حقوق مردان و زنان در عرصه‌های سیاسی؛
- تولید ویژه برنامه‌هایی جهت ترغیب و تشویق زنان و دختران برای حضور در عرصه‌های سیاسی؛

• حقوقی

- انجام مطالعات حقوقی و تدوین قوانین ضروری جهت حمایت‌های قانونی از فعالیت‌های سیاسی و مدنی زنان؛
- اجرای کامل قوانین موجود حقوقی زنان در خصوص فعالیت سیاسی زنان؛
- نظارت بر اجرای قوانین موجود در خصوص حقوق و فعالیت‌های سیاسی زنان؛
- بهبود دستیابی برابر به منابع، فرصت‌ها و منافع سیاسی؛

• مدیریتی و سیاستگذاری

- مشارکت دادن زنان در کلیه امور و برنامه‌های سیاسی استان مربوط به زنان؛
- تدوین و اجرای آئین نامه ای مجزا، متناسب با منافع و شرایط زنان در سازمان های ذیربط برای فعالیت سیاسی زنان؛
- ایجاد نگرش مثبت در مدیران و سیاستگذاران نسبت به حضور گسترده زنان در حوزه فعالیت‌های سیاسی؛
- اختصاص پست‌های سیاسی به زنان؛
- استفاده از مدیران و برنامه‌ریزان موفق زن در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و برنامه‌ریزی‌های استان؛

• ساختاری و موقعیتی

- ایجاد فرصت مناسب برای مشارکت سیاسی و مدنی زنان؛
- بسترسازی در حضور زنان در رقابت‌های انتخاباتی ملی و محلی (شوراها، مجلس و ...)
- بسترسازی برای مشارکت گسترده زنان در انجمن‌ها و احزاب و گروه‌های سیاسی؛
- بسترسازی برای دسترسی بیشتر به رسانه‌ها؛
- اختصاص فضاهای مخصوص و ویژه برای فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی زنان؛
- اختصاص منابع مالی ویژه جهت فعالیت‌های سیاسی زنان؛

• فردی، آموزشی و مهارتی

- توانمندسازی، آموزش و بالا بردن بینش سیاسی زنان؛
- رشد خودباوری و اعتماد به نفس در زنان جهت فعالیت سیاسی؛
- بالا بردن انگیزه زنان برای مشارکت سیاسی؛
- ایجاد دسترسی به فرصت‌های برابر آموزشی‌های سیاسی؛

- آموزش حقوقی به زنان برای دفاع از حقوق سیاسی خود و جلوگیری از سوء استفاده احتمالی از آن‌ها؛

با توجه به راهکارهای ارائه شده که برگرفته از شرایط استان و مبنی بر مطالعات و تحقیقات علمی بود، برنامه های عملی این برنامه جهت عملی شدن راهکارهای مطرح شده در جدول شماره (۴۹) بازتاب یافته است.

جدول شماره (۴۹) راهکارهای ارتقا مشارکت سیاسی و مدنی زنان

تأثیر	دست‌آورد	خروجی	فعالیت	درون داد	نتیجه یا هدف	ردیف
ارتقا مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان	فراهم آوردن زمینه فرهنگی مناسب برای مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان	کارگروه‌های سیاسی و اجتماعی تشکیل شده	تشکیل کارگروه مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان	- محتوا - نیروی انسانی - وسیله ارتباطی - مکان - منابع مالی	فرهنگ سازی جهت ایجاد نگاه مثبت به مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان (مطابق با راهکارهای ارائه شده در بعد فرهنگی)	۱
		برنامه‌های رادیویی تولید شده	شناسایی و تولید برنامه رادیویی			
		برنامه‌های تلویزیونی تولید شده	شناسایی و تولید برنامه تلویزیونی			
		کتاب‌های شناسایی و تألیف شده	شناسایی و تألیف کتاب			
		کارهای تحقیقی انجام شده	انجام کار تحقیقی			
		کارگاه‌های برگزار شده و افراد آموزش دیده	برگزاری کارگاه‌های آموزشی			
		همایش‌های برگزار شده و مقاله‌های همایش	برگزاری همایش			
		محتوای نشست‌ها	نشست‌های علمی			
		سخنرانی‌های انجام شده و محتواها	برگزاری سخنرانی			
		فیلم و سریال‌های تولید شده	تولید فیلم و سریال			
زیرنویس‌های تلویزیونی تولید شده و پخش شده	زیرنویس تلویزیونی					

ردیف	نتیجه یا هدف	درون داد	فعالیت	خروجی	دستاورد	تأثیر
۲	ایجاد بستر حقوقی و حمایت حقوقی جهت فعالیت سیاسی و اجتماعی زنان (مطابق با راهکارهای حقوقی)	-فضا و مکان -منابع مالی -نیروی انسانی -متون حقوقی	شناسایی قوانین موجود در خصوص فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی زنان	قوانینی شناسایی شده در این حوزه	فراهم آمدن بستر حقوقی مشارکت اقتصادی و اشتغال زنان	ارتقا مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان
			شناسایی خلأهای قانونی و ریزنی برای رفع خلأهای قانونی جهت متناسب سازی قوانین موجود که تطابقی با حقوق سیاسی زنان ندارند	خلأهای قانونی شناسایی شده و رفع شده و قوانین اصلاح شده		
۳	سیاستگذاری و مدیریت مناسب جهت مشارکت سیاسی و اجتماعی (مطابق با راهکارهای سیاستی و مدیریتی)	-نیروی انسانی -منابع مالی	مشارکت دادن زنان در کلیه امور و برنامه های سیاسی استان مربوط به زنان؛	زنانی که در امور سیاسی استان مشارکت داده شده‌اند	ارتقا جایگاه سیاسی زنان و نگاه مثبت فعالان سیاسی به فعالیت سیاسی زنان	ارتقا مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان
			آموزش مدیران برای ایجاد نگرش مثبت در مدیران و سیاستگذاران نسبت به حضور گسترده زنان در حوزه‌ی فعالیت های سیاسی؛	مدیران آموزش دیده در این حوزه		
			اختصاص پست‌های سیاسی به زنان؛	پست‌های سیاسی اختصاص داده شده به زنان		
			استفاده از مدیران و برنامه‌ریزان موفق زن در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و برنامه‌ریزی‌های استان؛	مدیران و برنامه‌ریزان زن موفق که در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و برنامه‌ریزی مشارکت داده شده‌اند		
۴	خلق فرصت و فراهم آوردن شرایط ساختاری جهت مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان	-فضا و مکان -منابع مالی -نیروی انسانی	بسترسازی در حضور زنان در رقابت‌های انتخاباتی ملی و محلی (شوراها، مجلس و ...)	زنانی که در رقابت‌های انتخاباتی مختلف شرکت کرده‌اند	بوجود آمدن فرصت برای مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان	ارتقا مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان
			بسترسازی برای مشارکت گسترده زنان در انجمن‌ها و احزاب و گروه‌های سیاسی	زنانی که به عضویت انجمن‌ها و احزاب سیاسی درآمده‌اند		

تأثیر	دستاورد	خروجی	فعالیت	درون داد	نتیجه یا هدف	ردیف
		فضاهای تخصیص یافته برای انواع فعالیتهای سیاسی و مدنی زنان	اختصاص فضاهای مخصوص و ویژه برای فعالیتهای سیاسی و اجتماعی زنان			
		منابع مالی تخصیص یافته برای فعالیتهای انواع فعالیتهای سیاسی و مدنی زنان	اختصاص منابع مالی ویژه جهت فعالیت‌های سیاسی زنان			
ارتقا مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان	افزایش دانش سیاسی، مهارت، اعتماد به نفس و خودباوری زنان	زنان آموزش دیده و توانمند شده در زمینه سیاسی	توانمندسازی، آموزش و بالا بردن بینش سیاسی زنان	-نیروی انسانی -فضا -منابع مالی -محتوا	توانمند سازی سیاسی و اجتماعی زنان	۵
		زنانی که آموزش حقوقی سیاسی دیده‌اند	آموزش حقوقی به زنان برای دفاع از حقوق سیاسی خود و جلوگیری از سوء استفاده احتمالی از آنها			

فصل هشتم:

توصیف، تبیین و تحلیل آسیب‌های اجتماعی و ارایه راهکارها و برنامه‌ها

یکی از مهمترین مسایل که در خصوص ارتقای وضعیت زنان باید به آن توجه شود بررسی آسیب اجتماعی حوزه زنان است.

توصیف وضع موجود

بدون شک تعاریف متعددی از آسیب اجتماعی وجود دارد و آسیب‌های اجتماعی انواع مختلفی دارند. با توجه به آمار مستند، مصاحبه‌ها، نشست‌ها و تحلیل‌ها اهم آسیب‌های اجتماعی حوزه زنان علاوه بر مواردی که در سایر ابعاد به بررسی آن‌ها پرداخته شد (بیکاری، فقر، طلاق، مشکلات آموزشی، مشکلات بهداشتی و سلامت، مصرف دخانیات و افسردگی) عبارتند از: خودکشی، فرار دختران و زنان از منزل، همسر آزاری و خشونت علیه زنان.

خودکشی

خودکشی و اقدام به خودکشی یکی از آسیب‌های اجتماعی به شمار می‌آید. خودکشی عملی است آگاهانه و کاملاً ارادی که فرد برای پایان دادن به زندگی خویش انجام می‌دهد. خودکشی را از لحاظ ماهیت می‌توان به سه نوع تقسیم کرد: نوع اول خودکشی موفق که شخص مرتکب عملی می‌شود که زندگی خود را پایان می‌دهد: نوع دوم خودکشی ناموفق که امروزه از آن با عنوان اقدام به خودکشی یاد می‌کنند در مواقعی است که شخص علیرغم داشتن قصد و نیت برای نابودی خود موفق نمی‌شود و نوع سوم خودکشی پنهان یا مزمن می‌باشد که در این نوع از خودکشی نیز علیرغم این که فرد می‌داند ادامه بعضی از رفتارها و یا عادات منجر به مرگ وی می‌شود اما به رفتار و عادات خود ادامه می‌دهد که اعتیاد به مواد مخدر بهترین مثال برای این نوع از خودکشی است.

جدول شماره (۵۰) مقایسه میزان خودکشی استان چهارمحال و بختیاری و کل کشور در سال‌های ۹۵ - ۱۳۸۰ (در هر ده هزار نفر جمعیت)

میزان			تعداد			شرح	
زن	مرد	کل	زن	مرد	کل		
۳,۹	۶,۲	۵,۱	۱۲۳۰	۲۰۴۵	۳۲۷۵	۱۳۸۰	کل کشور
۳,۵	۶,۶	۵,۱	۱۲۱۲	۲۳۸۲	۳۵۹۶	۱۳۸۵	
۲,۶	۶,۲	۴,۴	۹۵۲	۲۳۶۳	۳۳۱۵	۱۳۹۰	
۳,۶	۷,۷	۵,۷	۱۴۰۲	۳۱۳۷	۴۵۳۹	۱۳۹۵	
۳,۶	۴,۵	۴,۱	۱۴	۱۸	۳۲	۱۳۸۰	استان چهارمحال و بختیاری
۲,۶	۱۰,۰	۶,۳	۱۱	۴۳	۵۴	۱۳۸۵	
۱,۱	۹,۱	۵,۱	۵	۴۱	۴۶	۱۳۹۰	
۱,۷	۱۱,۲	۶,۵	۸	۵۴	۶۲	۱۳۹۵	

بر اساس داده‌های جدول شماره (۵۰) و سایر اطلاعات موجود:

- خودکشی زنان استان چهارمحال و بختیاری در سال‌های ۹۵ - ۱۳۸۰ روندی نوسانی طی نموده است.
- خودکشی زنان استان در تمام سال‌های مورد بررسی از خودکشی مردان استان و از خودکشی زنان کل کشور کمتر بوده است.
- بیشترین میزان خودکشی زنان استان در سال ۱۳۸۰ با ۳,۶ اقدام به خودکشی در صد هزار زن استان و کمترین آن‌ها در سال ۱۳۹۰ با ۱,۱ اقدام به خودکشی در صد هزار زن استان رخ داده است.
- زنان بیشتر از مردان اقدام به خودکشی کرده‌اند ولی مردان بیشتر از زنان در خودکشی موفق شده‌اند.
- شایعترین انواع خودکشی در زنان مسمومیت دارویی و خود سوزی است.
- بیشترین علت خودکشی مربوط به تنش‌زاهای محیطی، اختلافات زناشویی، تهمت‌های ناموسی، ازدواج تحمیلی و مشاجرات خانوادگی می باشد.

فرار دختران و زنان از منزل

فرار نوجوانان و جوانان از خانه و ترک خانواده بدون اجازه والدین یا وصی قانونی در واقع نوعی واکنش نسبت به شرایطی است که از نظر فرد نامساعد، غیرقابل تحمل و بعضاً تغییرناپذیر است. این عمل به عنوان یک مکانیسم دفاعی به منظور کاهش ناملايمات زندگی و خلاصی از محرک‌های آزاردهنده و مضر و دستیابی به خواسته‌های موردنظر و عموماً آرزوهای دور و دراز به کار گرفته می‌شود.

جدول شماره (۵۱) مقایسه میزان فرار دختران و زنان از منزل استان چهارمحال و بختیاری و کل کشور در سال‌های ۹۵ - ۱۳۸۰ (در هر ده هزار نفر جمعیت)

میزان				تعداد				شرح
سایر	دختران و زنان	پسران	کل	سایر	دختران و زنان	پسران	کل	
۰,۲	۲,۹	۱,۶	۲,۶	۱۹۸	۸۶۸	۴۸۱	۱۵۴۷	کل کشور
۰,۴	۴,۳	۱,۱	۳,۲	۳۷۶	۱۳۵۵	۳۶۲	۲۰۹۳	
۱,۲	۹,۹	۰,۶	۶,۴	۹۰۷	۳۴۱۶	۱۹۸	۴۵۲۱	
۰,۶	۷,۳	۰,۵	۴,۵	۴۷۸	۲۷۳۴	۱۸۴	۳۳۹۶	
۲,۷	۴,۷	۰,۳	۵,۲	۲۲۰۲	۱۸۷۲	۱۱۴	۴۱۸۸	
۰,۰	۰,۸	۰,۳	۰,۵	۰	۳	۱	۴	استان چهارمحال و بختیاری
۰,۲	۱۲,۲	۰,۷	۶,۸	۷	۱۰۳	۶	۱۱۶	
۵,۵	۱۲,۶	۰,۲	۱۱,۹	۹۶	۱۰۷	۲	۲۰۳	
۰,۰	۳,۹	۰,۱	۲,۰	۰	۳۴	۱	۳۵	
۰,۰	۱,۲	۰,۰	۰,۶	۰	۱۰	۰	۱۰	

بر اساس جدول شماره (۵۱):

- روند کلی حاکم بر وضعیت فرار زنان و دختران استان چهارمحال و بختیاری نوسانی بوده است.
- در تمام سال‌های مورد بررسی میزان فرار زنان استان از میزان فرار زنان کشور کمتر بوده به جز در سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۵ که میزان فرار زنان استان چهارمحال و بختیاری بیشتر بوده است.
- در طول سال‌های مورد بررسی همیشه میزان فرار دختران و زنان از خانه در استان بیشتر از پسران بوده است.
- بیشترین میزان فرار زنان استان در سال ۱۳۸۵ با ۱۲,۶ درصد هزار زن استان رخ داده که میزان چشمگیری است.

مقایسه شهرستانی

وضعیت زنان شهرستان‌های استان در خصوص آسیب‌های اجتماعی مد نظر این برنامه در جدول شماره (۵۲) منعکس شده است.

جدول شماره (۵۲) وضعیت زنان در استان چهارمحال و بختیاری و شهرستان‌های نه گانه آن آسیب‌های

اجتماعی بر اساس آمار ادارات مربوطه استان سال ۱۳۹۵

شاخص‌های آسیب‌های اجتماعی	استان	شهرکرد	بروجن	فارسان	سامان	اردل	لردگان	کیار	کوه‌رنگ	بن
اقدام به خودکشی در ده هزار	۸	۹	۱	۵	۰	۲	۲	۰	۰	۱
فرار دختران و زنان از منزل در ده هزار	۱۰	۷	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰
همسر آزاری و خشونت علیه زنان	۱۰۸۶	۷۰۳	۱۶۱	۸۸	۰	۰	۱۳۴	۰	۰	۰
آمار پزشکی قانونی										
آمار بهداشتی	۸۸	۶۳	۵	۵	۲	۲	۸	۱	۲	۰

مطابق با جدول شماره (۵۲):

- بیشترین میزان اقدام به خودکشی در شهرستان شهرکرد با فراوانی ۹ در یکصد هزار و کمترین میزان خودکشی در شهرستان‌های سامان، کیار و کوهرنگ با فراوانی صفر در یکصد هزار است.
- بیشترین فرار دختران و زنان از خانه با فراوانی ۷ در یکصد هزار در شهرستان شهرکرد و کمترین میزان با فراوانی صفر در شهرستان‌های سامان، اردل، کیار، کوهرنگ و بن است.
- بیشترین میزان خشونت علیه زنان بر اساس گزارش بهزیستی با فراوانی ۷۰۳ در شهرستان شهرکرد و کمترین میزان با فراوانی صفر در شهرستان‌های سامان، اردل، کیار، کوهرنگ و بن است.
- بیشترین میزان خشونت علیه زنان بر اساس گزارش پزشکی قانونی با فراوانی ۶۳ در شهرستان شهرکرد و کمترین میزان با فراوانی صفر در شهرستان بن است.

علت کاوی

علل و عوامل پیدایش آسیب‌های اجتماعی مختلف بدون شک متفاوت است. با کمی مسامحه می‌توان علل آسیب‌های اجتماعی استان را بطور کلی به ۲ دسته عمده فردی و اجتماعی تقسیم نمود.

الف- عوامل فردی

- مشکلات روحی و روانی؛
- ویژگی‌های ژنتیک؛
- ضعف در آموزش صحیح و مهارت‌های زندگی؛

ب- عوامل اجتماعی

- تضاد ارزشی و بی‌هنجاری؛
- ناکارآمدی اجتماعی؛
- شرایط نامناسب اجتماعی؛
- آشفتگی کانون خانواده؛

- ضعف در کنترل اجتماعی؛
- طرد اجتماعی؛
- بیکاری و عدم اشتغال؛
- فقر و مشکلات معیشتی؛
- دوستان ناباب؛
- رسانه ها و وسایل ارتباط جمعی؛
- شبکه های مجازی؛
- ضعف در عملکردهای نهادهای متولی امر آسیب‌های اجتماعی، قضایی و انتظامی؛
- ضعف در عملکرد نهادهای جامعه پذیری؛
- ناکارآمدی برخی قوانین و مقررات موجود؛
- نابرابری اجتماعی و تضاد طبقاتی؛

فرصت‌ها و چالش‌ها

الف - فرصت‌ها

- بهره بردن از شبکه های مجازی و آگاهی یافتن از عواقب آسیب‌های اجتماعی از طریق تبلیغات در رسانه‌های جمعی؛
- بهره بردن از امکانات ورزشی برای پرشدن اوقات فراغت؛
- بهره بردن از امکانات دانشگاهی و همچنین محیط انسانی جهت ادامه تحصیل و فعالیت؛
- وجود پیوندهای خانوادگی همچنان قوی

ب - چالش‌ها

در سه سطح سیستمی، نهادی و فردی چالش‌های پیش رو جهت دستیابی به اهداف حوزه آسیب‌های اجتماعی و مقابله با آن‌ها در جدول شماره (۵۳) ارائه گردیده است.

جدول شماره (۵۳) چالش های مقابله با آسیب های اجتماعی در سه سطح

سیستمی، نهادی و فردی

سطح	موانع	راههای عملی
سیستمی	• تضاد هنجاری و ارزشی در جامعه	• فرهنگ سازی
نهادی	• ناتوانی علمی و عملی نهادهای تولی امر • عدم شفافیت در ماموریت و وظایف نهادها • تداخل مسئولیت ها و موازی کاری نهادها • فقدان، تناقض و ضعف آماری	• توانمندسازی نهادها • شفافیت در مدموریت ها و وظایف • حذف موازی کاری ها • نظارت کامل بر نهادها • تشکیل بانک جامع آماری
فردی	• ضعف علمی و توانمندی افراد	• آموزش و توانمند سازی

راهکارها و برنامه های عملی تغییر

مهمترین راهکارهای عملی این برنامه (علاوه بر راهکارهایی که در ابعاد و بخش های دیگر برنامه ذکر گردید) جهت مبارزه با آسیب های اجتماعی زنان عبارتند از:

- **فرهنگی**
  - بکارگیری رسانه ها و استفاده از ظرفیت نهادهای تبلیغاتی جهت اطلاع رسانی، آموزش و فرهنگ سازی در خصوص خطرات آسیب های اجتماعی و پیشگیری از آنها؛
- **مدیریتی و سیاستگذاری**
  - برگزاری کارگاه های آسیب های اجتماعی زنان ویژه مدیران؛
  - تأسیس مرکز مبارز با آسیب های اجتماعی زنان در شهرهای بزرگ استان؛
  - راه اندازی کمیته ویژه رصد آسیب های اجتماعی زنان در دفتر امور بانوان و خانواده؛
  - تهیه طرح جامع کنترل و کاهش آسیب های اجتماعی زنان در استان؛
  - تهیه و اجرای کامل طرح جامع توانمندسازی زنان سرپرست خانوار استان؛

- راه اندازی سامانه مدیریت آسیب‌های اجتماعی زنان؛
- خدمات‌رسانی به‌موقع به افراد در معرض آسیب‌های اجتماعی با مشارکت سازمان‌ها غیردولتی؛
- توسعه مراکز فوریت‌های اجتماعی ویژه زنان مطابق قوانین در شهرهای بالای پنجاه هزار نفر استان و در سایر شهرها به تناسب جمعیت و گسترش آسیب‌های اجتماعی
- ترویج رویکرد خیر اجتماعی و تلاش در جهت جلب مشارکت بیشتر ذینفعان در تأمین منابع مورد نیاز؛
- تدوین نظام جامع رصد آسیب‌های اجتماعی زنان؛
- تدوین سالانه اطلس آسیب‌های اجتماعی زنان استان؛
- انجام حمایت‌های لازم (مالی، اداری، و ...) از زنان و دختران آسیب دیده و در معرض آسیب و خطر؛

• حقوقی

- شناسایی و اجرای کلیه قوانین موجود در خصوص آسیب‌های اجتماعی حوزه زنان؛
- تلاش جهت تدوین قوانین مناسب و بروز در راستای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و حمایت از زنان در معرض خطر و آسیب دیده؛
- حمایت حقوقی از زنان در معرض خطر و آسیب دیده با طرح وکیل اجتماعی؛

• فردی و آموزشی

- برگزاری کارگاه‌ها و آموزش در خصوص پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی؛
- برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌های مهارت‌های زنان جهت توانمندسازی زنان برای پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی؛
- با توجه به راهکارهای ارائه شده برنامه‌های عملی جهت پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی زنان در جدول شماره (۵۴) بازتاب یافته‌اند:

جدول شماره (۵۴) برنامه های عملی جهت پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی

ردیف	نتیجه یا هدف	درون داد	فعالیت	خروجی	دستاورد	تأثیر
۱	فرهنگ سازی	- محتوا - نیروی انسانی - وسیله ارتباطی - مکان - منابع مالی	تشکیل کارگروه آسیب‌های اجتماعی حوزه زنان	کارگروه‌های تشکیل شده	- آشنایی جامعه با آسیب‌های اجتماعی حوزه زنان، پیامدهای و راههای پیشگیری از این آسیبها - آشنایی اجتماعی با شیوه کمک به زنان آسیب دیده - اصلاح نگرش به زنان آسیب دیده	کاهش آسیب‌های اجتماعی و افزایش سلامت اجتماعی زنان
			شناسایی و تولید برنامه رادیویی	برنامه‌های رادیویی شناسایی و تولید شده		
			شناسایی و تولید برنامه تلویزیونی	برنامه‌های رادیویی شناسایی و تولید شده		
			شناسایی و تألیف کتاب	کتابهای شناسایی و تألیف شده		
			انجام کار تحقیقی	کارهای تحقیقی انجام شده		
			برگزاری کارگاه‌های آموزشی	کارگاه‌های برگزار شده و افراد آموزش دیده		
			برگزاری همایش	همایشهای برگزار شده و مقاله‌های همایش		
			نشست های علمی	نشستهای برگزار شده و محتواهای مطرح شده		
			برگزاری سخنرانی	سخنرانی های برگزار شده و مطالب ارایه شده		
			تولید فیلم و سریال	فیلم ها و سریال‌های تولید شده		
زیر نویس تلویزیونی	زیرنویسهای پخش شده از تلویزیون					
۲	ایجاد بستر حقوقی و حمایت حقوقی جهت کاهش آسیب‌های اجتماعی و مقابله با آنها (مطابق با راهکارهای حقوقی)	- فضا و مکان - منابع مالی - نیروی انسانی - متون حقوقی	شناسایی، آموزش و نظارت بر اجرای قوانین موجود در خصوص آسیبهای زنان، زنان آسیب پذیر و زنان آسیب دیده	متون قانونی شناسایی شده و جمع آوری شده	حمایت حقوقی از زنان آسیب دیده و نامناسب بودن بستر حقوقی برای آسیب‌های اجتماعی	کاهش آسیب‌های اجتماعی و افزایش سلامت اجتماعی زنان
			شناسایی خلأهای قانونی و رایزنی برای رفع خلأهای قانونی جهت متناسب سازی قوانین موجود که تطابقی با حقوق زنان ندارند	لیست خلأهای قانونی شناسایی شده، قوانین وضع شده و قوانین اصلاح شده		
			راه اندازی طرح وکالت اجتماعی	وکلاهی اجتماعی تعیین شده		

تأثیر	دستاورد	خروجی	فعالیت	درون داد	نتیجه یا هدف	ردیف
کاهش آسیبهای اجتماعی و افزایش سلامت اجتماعی زنان	بستر اداری و اجرایی مناسب برای پیشگیری و مقابله با آسیب-های اجتماعی زنان	کارگاههای برگزار شده و افراد آموزش دیده	برگزاری کارگاههای آسیب-های اجتماعی زنان ویژه مدیران؛	نیروی انسانی -منابع مالی -مکان	سیاستگذاری و مدیریت مناسب جهت کاهش و مقابله با آسیبهای اجتماعی (مطابق با راهکارهای سیاستی و مدیریتی)	۳
		مراکز مبارزه با آسیبهای اجتماعی تأسیس شده	تأسیس مرکز مبارز با آسیب-های اجتماعی زنان در شهرهای بزرگ استان؛			
		کمیته رصد اجتماعی ویژه آسیبهای اجتماعی زنان و خانواده	راه اندازی کمیته ویژه رصد آسیبهای اجتماعی زنان در دفتر امور بانوان و خانواده؛			
		طرح تهیه شده جامع کنترل و کاهش آسیبهای اجتماعی زنان در استان؛	تهیه طرح جامع کنترل و کاهش آسیبهای اجتماعی زنان در استان؛			
		طرح تهیه شده و زنان سرپرست خانوار توانمند شده	تهیه و اجرای کامل طرح جامع توانمندسازی زنان سرپرست خانوار استان؛			
		سامانه مدیریت آسیبهای اجتماعی زنان راه افتاده	راه اندازی			
		افرادى که به آنها به این شیوه خدمت رسانی شده است	خدمات رسانی به موقع به افراد در معرض آسیبهای اجتماعی با مشارکت سازمانهای غیردولتی؛			
		مراکز فوریت‌های اجتماعی ویژه زنان مطابق قوانین در شهرهای بالای پنجاه هزار نفر استان و در سایر شهرها به تناسب جمعیت و گسترش آسیبهای اجتماعی راه اندازی شده	- توسعه مراکز فوریت‌های اجتماعی ویژه زنان مطابق قوانین در شهرهای بالای پنجاه هزار نفر استان و در سایر شهرها به تناسب جمعیت و گسترش آسیبهای اجتماعی			
خیرین اجتماعی جذب شده و کمکهای اخذ شد	ترویج رویکرد خیر اجتماعی و تلاش در جهت جلب مشارکت بیشتر ذی‌نفعان در تأمین منابع مورد نیاز؛					

تأثیر	دستاورد	خروجی	فعالیت	درون داد	نتیجه یا هدف	ردیف
		نظام جامع رصد اجتماعی تدوین شده	تدوین نظام جامع رصد آسیب‌های اجتماعی زنان؛			
		اطلس آسیب‌های اجتماعی زنان استان تدوین شده	تدوین سالانه اطلس آسیب‌های اجتماعی زنان استان؛			
		حمایت‌های مالی و اداری انجام شده	انجام حمایت‌های لازم (مالی، اداری، و ....) از زنان و دختران آسیب دیده و در معرض آسیب و خطر؛			
		کارگاه‌های برگزار شده و افراد آموزش دیده	برگزاری کارگاه‌ها و کلاس‌ها ویژه زنان در خصوص تمام ابعاد آسیب‌های اجتماعی			
	بالارفتن دانش زنان در خصوص آسیب‌های اجتماعی توانمندشدن زنان در پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی	نشست‌های برگزار شده و محتوای ارایه شده	نشست و میزگرد زنان جهت توانمند سازی زنان برای پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی			
کاهش آسیب- های اجتماعی و افزایش سلامت اجتماعی زنان		برنامه‌های رسانه‌ای تولید شده	تولید برنامه‌های رسانه‌ای زنان جهت توانمندسازی زنان برای پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی	- نیروی انسانی - فضا - منابع مالی - محتوا	توانمند سازی و آموزش زنان	۴
		کتابهای تألیف و ترجمه شده	تألیف و ترجمه کتاب زنان جهت توانمند سازی زنان برای پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی			
		پژوهشهای انجام شده	انجام پژوهش زنان جهت توانمند سازی زنان برای پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی			

فصل نهم:

ریسک‌های برنامه

ماتریس مخاطرات - ماتریس مخاطره، شناسایی نظام‌مند و اولویت بندی مخاطرات شناسایی شده را امکان پذیر می‌نماید. در یک ماتریس مخاطره، مخاطرات با توجه به احتمال وقوع و شدت بالقوه در صورت بروز، سطح بندی می‌شوند. لازم است یک راهبرد کاهش اثرات مخاطره نیز برای هر کدام از مخاطرات تعریف شود تا تأثیر بالقوه آن‌ها در دستیابی به نتایج را به حداقل رساند.

انواع راهبردهای کاهش مخاطرات عبارتند از:

- جلوگیری: جلوگیری از وقوع مخاطره و یا ممانعت از تأثیر آن بر اهداف؛
  - کاهش: کاهش احتمال گسترش مخاطره یا محدود کردن تأثیر آن در صورتی که مخاطره اتفاق افتاده باشد
  - واگذاری: انتقال تأثیر مخاطره به یک طرف سوم (مثال: از طریق یک سیاست بیمه ای)؛
  - برنامه آماده سازی: آمادگی برای انجام مجموعه‌ای از اقدامات در صورت وقوع مخاطره؛
- پذیرش: با توجه به تجزیه تحلیل هزینه/ فایده، احتمال وقوع مخاطره را پذیرفته و کار را بدون پرداختن به اقدامات مقابله با وقوع مخاطره ادامه می‌دهیم.

ریسک و مخاطره	مخاطره (کم، متوسط و زیاد)	تاثیر مخاطره	احتمال مخاطره (کم، متوسط زیاد)	راهکارهای کاهش مخاطره
عدم همکاری دستگاه‌های اجرایی	زیاد	اخلال در دستیابی به اهداف برنامه	متوسط	- نظارت جدی بر نهادها و دستگاه‌های اجرایی - شفاف سازی وظایف دستگاه‌ها و نهادها
عدم تأمین مالی و تأمین بودجه	زیاد	عدم دستیابی به اهداف برنامه	زیاد	- برآورد و تصویب بودجه لازم - تأمین مالی و پیگیری جهت دریافت و تخصیص بودجه لازم
عدم توان علمی و اجرایی مسئولین	زیاد	عملیاتی نشدن اهداف برنامه	متوسط	- آموزش و توجیه مسئولین - نظارت - استفاده از ظرفیت بخش خصوصی و انجمن‌ها و نهادهای غیر دولتی
مقاومت در مقابل تدوین و اجرای قوانین و آیین نامه‌ها مربوط به حقوق زنان	متوسط	اخلال در دستیابی به اهداف برنامه	متوسط	- ایجاد کارگروه ویژه جهت پیگیری و رایزنی های لازم - نظارت کافی
عدم مشارکت و استقبال مردمی	زیاد	عملیاتی نشدن اهداف برنامه	کم	- فرهنگ سازی - تبلیغات - استفاده از ظرفیت بخش خصوصی و انجمنها و نهادهای غیر دولتی
عدم دستیابی کامل به نتایج مورد نظر	کم	عملیاتی نشدن اهداف برنامه	کم	- پیگیری - تأمین مالی - تأمین نیروی انسانی - استفاده از ظرفیت بخش خصوصی و انجمن‌ها و نهادهای غیر دولتی - نظارت مستمر - ارزیابی مستمر
عدم نظارت کافی و مؤثر	متوسط	عدم اجرای صحیح برنامه ها	زیاد	- تشکیل یک تیم بر نظارت - گزارشگری مداوم از تیم
مقاومت باورمندان به اندیشه سنتی	کم	اخلال در دستیابی به اهداف برنامه	کم	- فرهنگ سازی - استفاده از ظرفیت بخش خصوصی و انجمنها و نهادهای غیر دولتی

فصل دهم:

برنامه پایش و ارزیابی

برای اجرای برنامه و میزان پیشرفت آن پایش و ارزیاب یک ضرورت جدی است. در این بخش به صورت جداگانه در ابعاد شش‌گانه (اقتصادی و رفاهی، ازدواج و طلاق، آموزش، بهداشت، سلامت و تأمین اجتماعی، مشارکت سیاسی و مدنی و آسیب‌های اجتماعی) برنامه ارزیابی و پایش ارائه می‌گردد. در جداولی که در پی می‌آید برنامه پایش و ارزیابی تمام ابعاد برنامه منعکس شده است:

جدول شماره (۵۶) پایش و ارزیابی برنامه‌های عملی بعد ارتقای وضعیت اقتصادی و رفاهی زنان

دوره پایش و ارزیابی	مسئول پایش و ارزیابی	نهاد مسئول و همکاران	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
شش ماه	مسئول پایش و ارزیابی	نهاد مسئول: اداره کل صنعت معدن و تجارت همکاران: صدا و سیما، استان، فرهنگ و ارشاد اسلامی، کتابخانه‌های استان، دانشگاه‌های استان و آموزش و پرورش	شیوه ارزیابی: اخذ آمار و اطلاعات و گزارش‌گیری از دستگاه‌های اجرایی مسئول و همکار پرسشنامه بررسی میدانی و اسنادی	تعداد کارگروه فرهنگ سازی اقتصادی (استان یک کارگروه و هر شهرستان یک کارگروه)	تشکیل کارگروه فرهنگ سازی اقتصادی	فرهنگ سازی جهت ایجاد نگاه مثبت به فعالیت و اشتغال زنان (مطابق با راهکارهای ارائه شده در بعد فرهنگی)
				تعداد و ساعات برنامه‌های رادیویی تولید شده	شناسایی و تولید برنامه رادیویی	
				تعداد و ساعات برنامه‌های تلویزیونی تولید شده	شناسایی و تولید برنامه تلویزیونی	
				تعداد جلد کتابهای تالیف شده و کارهای تحقیقی انجام شده	شناسایی و تألیف کتاب و انجام کار تحقیقی	
				تعداد کارگاه‌های برگزار شده و افراد آموزش دیده شده	برگزاری کارگاه‌های آموزشی	
				تعداد همایش‌ها و تعداد مقاله‌ها	برگزاری همایش	
				تعداد نشست‌ها	نشست‌های علمی	
				تعداد سخنرانی‌ها	برگزاری سخنرانی	
				تعداد و ساعات فیلم و سریال‌های تولید شده	تولید فیلم و سریال	
				تعداد و حجم زیرنویسهای تلویزیونی	زیرنویس تلویزیونی	

دوره پیش و ارزیابی	مسئول پیش و ارزیابی	نهاد مسئول و همکاران	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
یک ساله	استانداری دفتر حقوقی	نهاد مسئول: اداره کل تعاون کار و رفاه اجتماعی نهادهای همکار: کانون وکلای استان، دادگستری استان و دانشگاه‌های استان	- اخذ آمار و اطلاعات از دستگاه‌های اجرایی مسئول و همکار - بررسی میدانی - بررسی اسنادی - پرسشنامه مصاحبه با ذینفعان و مطلعین	تعداد کارگروه حقوقی تشکیل شده (یک کارگروه در استان)	تشکیل کارگروه حقوقی	ایجاد بستر حقوقی و حمایت حقوقی (مطابق با راهکارهای حقوقی)
				تعداد وکلای و مشاورین خانواده و زنان که گمارده شده‌اند	تعیین وکلای و مشاورین خانواده و زنان	
				تعداد زنانی که بیمه وکالت شده‌اند	بیمه وکالت برای بانوان	
				تعداد خلأهای قانونی که شناسایی شده است	شناسایی خلأهای قانونی	
				تعداد قوانینی که برای اصلاح به مراجع زیر ربط پیشنهاد شده است	شناسایی قوانینی که متناسب با حقوق زنان نیست و پیشنهاد برای اصلاح آنها	
شش ماه	حوزه معاونت امور اقتصادی و توسعه استانداری	نهاد مسئول: اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی نهادهای همکار: تمام دستگاه‌های اجرایی استان	- اخذ آمار و اطلاعات از دستگاه‌های اجرایی مسئول و همکار - بررسی میدانی - بررسی اسنادی - پرسشنامه مصاحبه با ذینفعان و مطلعین	تعداد مدیران آموزش دیده	آموزش مدیران	سیاستگذاری و مدیریت مناسب) مطابق با راهکارهای سیاستی و مدیریتی)
				تعداد مدیران زنی که منصوب شده‌اند	انتصاب مدیران شایسته از میان زنان	
				تعداد آیین نامه هایی که جهت ارتقا وضعیت اقتصادی زنان تدوین و وضع شده‌اند	تدوین آیین نامه	
یک ساله	حوزه معاونت امور اقتصادی و توسعه استانداری	نهاد مسئول: اداره کل صنعت معدن و تجارت نهادهای همکار: اداره کل جهاد کشاورزی، منابع طبیعی و جنگلداری،	- اخذ آمار و اطلاعات از دستگاه‌های اجرایی مسئول و همکار - بررسی میدانی - بررسی اسنادی - پرسشنامه مصاحبه با ذینفعان و مطلعین	تعداد کارگروه اشتغال زایی تشکیل شده (یک کارگروه استانی و هر شهرستان یک کارگروه)	تشکیل کارگروه اشتغالزایی زنان	خلق فرصت و فراهم آوردن شرایط ساختاری (طبق راهکارها)
				تعداد سرمایه گذاران شناسایی شده	شناسایی سرمایه گذاران	
				مبلغ ریالی و ارزی سرمایه‌هایی که در استان جذب شده‌اند	سرمایه گذاری در استان؛	
				تعداد، نوع و مبالغی که برای	در نظر گرفتن مشوق‌هایی	

دوره پایش و ارزیابی	مسئول پایش و ارزیابی	نهاد مسئول و همکاران	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
		اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی، کمیته امداد امام خمینی، گردشگری و میراث فرهنگی، اداره کل بهبیستی استان، بانک- ها، شهرداری ها و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و سایر ادارات و نهادها متناسب با وظایف و مأموریتها		سرمایه گذاران مشوق لحاظ شده است	برای سرمایه گذاران (تسهیلات ارزان قیمت، زمین، تخفیف های مالیاتی و ...)	
				مبلغ و انواع حمایت های انجام شده از بخش خصوصی و تعداد زنانی که جذب این بخش شده اند	تقویت بخش خصوصی و تشویق این بخش به جذب نیرو از میان زنان	
				تعداد بازارچه هایی که تشکیل شده اند (در شهرهای بزرگ استان یک بازار چه و در شهر اصفهان یک بازارچه)	برپایی بازارچه های دائمی در شهرهایی بزرگ استان و مراکز استان های بزرگ در دسترس جهت فروش محصولات تولید شده توسط زنان استان	
				تعداد نمایشگاه هایی که بر پا شده اند (در هر شهر بزرگ استان و مرکز استان اصفهان یک نمایشگاه)	برپایی نمایشگاه های فصلی و سالانه از محصولات زنان استان در شهرهای بزرگ استان و مراکز استان های در دسترس	
				تعداد استارت آپهای راه اندازی شده	راه اندازی استارت آپهای مناسب و کارآمد	
				مبلغ ریالی، حجم و تعداد حمایت هایی که از صنایع دستی تولید شده توسط زنان انجام شده است	حمایت گسترده از محصولات و صنایع دستی تولید شده توسط زنان؛	
				تعداد تعاونی های تازه ایجاد شد و فعال شده	گسترش تعاونی های زنان و فعال کردن تعاونی های موجود	
				تعداد وب سایتهای راه اندازی شده برای فروش محصولات زنان	راه اندازی وب سایت و فروشگاه اینترنتی برای فروش محصولات زنان استان؛	
				تعداد زنان و دختران آموزش تجارت الکترونیک دیده	آموزش تجارت الکترونیک به زنان	

دوره پایش و ارزیابی	مسئول پایش و ارزیابی	نهاد مسئول و همکاران	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
				تعداد مشاغل خانوادگی ایجاد شده، تعداد زنان آموزش دیده و میزان محصولات خریداری شده	بسط و گسترش مشاغل خانگی، آموزش آنها به بانوان و خرید محصولات آنها و بازار یابی	
				تعداد مهدکودک های راه اندازی شده و تعداد کودکان بهره برده از این مهد کودکیها	ایجاد مهد کودک در محل کار زنان جهت نگهداری بچه ها	
				تعداد کانون هماهنگی کارآفرینی زنان (یک کانون هماهنگی در استان)	راه اندازی کانون هماهنگی کارآفرینی زنان	
				تعداد زنان کارآفرین شناسایی شده و حمایت شده	شناسایی زنان کارآفرینی حمایت از آنها	
				تعداد زنان هدایت شده و مشغول به کار شده	اجرای طرح هدایت شغلی زنان	
				تعداد بانک جامع اطلاعات زنان کارآفرین (یک بانک جامع اطلاعات در استان و هر شهرستان یک بانک اطلاعاتی)	تشکیل بانک جامع اطلاعاتی زنان کارآفرین	
				تعداد زنانی که مشغول دورکاری هستند و کارفرمایانی که این طرح را اجرا کرده اند	تدوین و اجرای طرح دورکاری زنان و تشویق کارفرمایان به اجرای آن	
				تعداد و مساحت مکانهای گردشگری که زیر ساخت آنها مهیا شده و زنانی که در این بخش جذب شده اند	توسعه زیر ساخت های گردشگری استان و بکار گرفتن زنان در این بخش	
				اعتباری که برای کارآفرینی و اشتغال زنان اختصاص یافته است	اختصاص اعتبار لازم برای کارآفرینی زنان و اشتغال آنها	
				مبالغ ریالی تسهیلات در اختیار زنان گذاشته شده برای امور مطروحه	در اختیار گذاشتن تسهیلات ارزان قیمت برای خود اشتغالی زنان، زنان کارآفرین، مشاغل خانگی و مشاغل	

دوره پایش و ارزیابی	مسئول پایش و ارزیابی	نهاد مسئول و همکاران	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
					اینترنتی	
				تعداد دختران نیازمند شناسایی شده و تحت حمایت قرار داده شده	شناسایی و تحت پوشش قرار دادن دختران نیازمند توسط نهادهای حمایتی	
				تعداد زنان توانمند شده تحت حمایت و زنان نیازمند تازه شناسایی شده	توانمندسازی زنان تحت حمایت نهادهای حمایتی و جایگزینی آنها توسط نیازمند تازه شناسایی شده	
				تعداد مراکز کارآفرینی راه اندازی شده (حداقل هر شهرستان یک مرکز)	تأسیس مرکز کارآفرینی زنان در مراکز شهرستانها	
				تعداد و مساحت هتل های ایجاد شده	گسترش هتل داری در استان	
				تعداد، نوع و مبالغ ریالی حمایتهای انجام شده از کشت گیاهان دارویی	حمایت از کشت گیاهان دارویی؛	
				مساحت فضاهای اختصاص یافته برای اشتغال زنان	تخصیص فضا و امکانات برای اشتغال زنان	
				تعداد زنان سرپرست خانواری که حداقل معیشت آنها تأمین شده است	تأمین حداقل معیشت برای زنان سرپرست خانوار	
سه ماهه	حوزه معاونت امور اقتصادی و توسعه استانداردی	نهاد مسئول: اداره کل تعاون کار و رفاه اجتماعی نهادهای همکار: اداره کل آموزش و پرورش،	- اخذ آمار و اطلاعات از دستگاههای اجرایی مسئول و همکار - پرسشنامه مصاحبه با ذینفعان و مطلعین	تعداد زنان آموزش دیده	آموزش زنان	توانمندسازی زنان
				تعداد زنان آموزش دیده و محتوای فراهم شده	تولید و شناسایی محتوای لازم جهت توانمندسازی زنان در زمینه مشاغل مطرح شده در بعد ساختاری	
				نوع و مبالغ ریالی تجهیزات و وسایل آموزشی فراهم شده	تهیه تجهیزات و وسایل آموزش مورد نیاز	

دوره پایش و ارزیابی	مسئول پایش و ارزیابی	نهاد مسئول و همکاران	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
		بانکها، دانشگاههای استان، منابع طبیعی و جنگلداری، اداره کل جهاد کشاورزی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری ها		تعداد و مساحت سالن های ورزشی ایجاد شده و تجهیز شده	تجهیز و گسترش سالن های ورزشی ویژه بانوان	
				نوع، تعداد و مبالغ ریالی حمایتهای انجام شده از ورزش بانوان	حمایت از ورزش	
				مساحت و مبالغ ریالی زمینهای تخصیص یافته برای ورزش بانوان	اختصاص زمین برای ورزش بانوان	

جدول شماره (۵۷) پایش و ارزیابی برنامه‌های عملی ارتقای ازدواج و کاهش طلاق

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
شش ماهه	دفتر امور اجتماعی استانداری	نهاد مسئول: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی نهادهای همکار: صدا و سیما، اداره کل آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها، اداره کل کتابخانه‌های استان	- اخذ آمار و اطلاعات از دستگاهها ی اجرایی مسئول و همکار - پرسشنامه - مصاحبه	تعداد کارگروه‌های تشکیل شده (یک کارگروه استانی هر شهرستان یک کارگروه)	تشکیل کارگروه ازدواج و طلاق	فرهنگ سازی جهت افزایش ازدواج و کاهش طلاق (مطابق با راهکارهای ارائه شده در بعد فرهنگی)
				تعداد و ساعات برنامه‌های رادیویی شناسایی شده و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه رادیویی	
				تعداد و ساعات برنامه‌های تلویزیونی شناسایی و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه تلویزیونی	
				تعداد کتابهای شناسایی شده و تألیف شده	شناسایی و تألیف کتاب	
				تعداد کارهای تحقیقی انجام شده	انجام کار تحقیقی	
				تعداد افراد آموزش دیده و محتوای ارائه شده در کارگاهها	برگزاری کارگاههای آموزشی	
				تعداد مقاله‌ها و محتوای همایش‌ها	برگزاری همایش	
				تعداد نشست‌ها	نشست های علمی	
				تعداد سخنرانی‌ها	برگزاری سخنرانی	
				تعداد و ساعات فیلم و سریالهای ساخته شده	تولید فیلم و سریال	
				تعداد افراد متخصص بکارگرفته شده در این حوزه	شناسایی و بکارگیری نیروی انسانی متخصص	

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار	فعالیت	نتیجه یا هدف
شش ماهه	دفتر سیاسی استانداری		<ul style="list-style-type: none"> - اخذ آمار و اطلاعات از دستگاه‌های اجرایی مسئول و همکار - بررسی میدانی - بررسی اسنادی - پرسشنامه مصاحبه با ذینفعان و مطلعین 	حمایت‌های انجام شده از افراد متأهل	حمایت اداری و کاری از افراد متأهل	سیاستگذاری و مدیریت مناسب برای افزایش ازدواج و تحکیم خانواده (متناسب با راهکارهای رایج شد در بعد مدیریتی)
				تعداد مدیران متأهل منصوب شده	انتصاب افراد متأهل پستهای مدیریتی	
				مدیران و کارمندان آموزش دیده	آموزش مدیران و کارمندان در خصوص موضوع	
یکساله	دفتر بازرسی و امور حقوقی استانداری	<p>نهاد مسئول: کانون وکلای استان</p> <p>نهادهای همکار: کلیه دستگاههای اجرایی و نهادهای استان</p>	<ul style="list-style-type: none"> - اخذ آمار و اطلاعات از دستگاههای اجرایی مسئول و همکار - بررسی میدانی پرسشنامه مصاحبه با ذینفعان و مطلعین 	تعداد قوانین شناسایی شده و دسته‌بندی شده در خصوص موضوع	شناسایی و اجرای کامل قوانین موجود در راستای افزایش ازدواج و کاهش طلاق و حفظ حریم خانواده؛	ایجاد بستر حقوقی و حمایت حقوقی (مطابق با راهکارهای حقوقی)
				تعداد خلأهایی قانونی شناسایی شده و قوانین جدید وضع شده	شناسایی خلأهایی قانونی و وضع قوانین مناسب جهت تحکیم خانواده و افزایش ازدواج متناسب با شرایط؛ روز؛	
				تعداد نیروهای متخصص حقوق خانواده که بکارگرفته شده‌اند	شناسایی و بکارگیری نیروی انسانی متخصص	
	دفتر امور اجتماعی استانداری	<p>نهاد مسئول: اداره کل مسکن، راه و شهرسازی</p>	<ul style="list-style-type: none"> - اخذ آمار و اطلاعات از 	تعداد مسکن‌های ساخته شده	کمک به ساخت مسکن برای جوانان با دادن تسهیلات، اقساط و ...؛	بسترسازی و فراهم آوردن شرایط

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
		نهادهای همکار: جهاد کشاورزی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها، بانک‌ها، اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی، کمیته امداد امام خمینی، بهزیستی استان، سازمان تأمین اجتماعی، بیمه سلامت	دستگاههای اجرایی مسئول و همکار بررسی میدانی پرسشنامه مصاحبه با ذینفعان و مطلعین	تعداد مسکن‌های اجاره شده	پرداخت کمک هزینه اجاره مسکن به کسانی که به جوانان متأهل نیازمند؛	ساختاری (طبق راهکارها)
				تعداد و مبلغ کمک هزینه‌ها و جهیزیه‌های داده شده	پرداخت کمک هزینه ازدواج و جهیزیه به جوانان نیازمند؛	
				تعداد و ساعات سالن‌های که در اختیار گذاشته شده است	در اختیار گذاشتن سالن‌های دولتی برای برگزاری مراسم ازدواج جوانان نیازمند	
				تعداد خیرینی که کمک نموده‌اند	بسترسازی، شناسایی، سازماندهی و ترغیب خیرین برای کمک به ازدواج جوانان	
				تعداد و مبلغ تسهیلات قرض الحسنه داده شده	گسترش و افزایش تسهیلات قرض الحسنه متناسب با هزینه ازدواج برای جوانان؛	
				تعداد جوانان تازه ازدواج نموده‌ای که شاغل شده‌اند	دادن امتیازات ویژه به جوانان در شرف ازدواج و متأهل جهت اشتغال؛	
شش ماهه	دفتر اجتماعی استانداری	نهاد مسئول: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی نهادهای همکار: دانشگاه‌های استان، صدا و سیما و آموزش و پرورش	اخذ آمار و اطلاعات از دستگاههای اجرایی مسئول و همکار پرسشنامه مصاحبه با ذینفعان و مطلعین	تعداد افراد آموزش دیده در خصوص موضوع	شناسایی و ارائه آموزش‌های ضروری	توانمندسازی و ترغیب جوانان جهت ازدواج، مدیریت منزل و حفظ خانوادگی و جلوگیری از طلاق

جدول شماره (۵۸) پایش و ارزیابی برنامه‌های عملی ارتقای وضعیت آموزشی زنان

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
سه ماهه	دفتر آموزش و پژوهش استانداری	نهاد مسئول: دانشگاه شهرکرد نهادهای همکار: تمام دانشگاه‌های استان، آموزش و پرورش، فرهنگ و ارشاد اسلامی، صدا و سیما	- اخذ آمار و اطلاعات از دستگاههای اجرایی مسئول و همکار - مصاحبه - پرسشنامه	تعداد کارگروه های آموزشی زنان تشکیل شده (یک کار گروه استان و هر شهرستان یک کارگروه)	تشکیل کارگروه های آموزشی زنان	فرهنگ سازی جهت ایجاد نگاه مثبت به آموزش زنان (مطابق با راهکارهای فرهنگی ارائه شده)
				تعداد و ساعات برنامه‌های رادیویی شناسایی و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه های رادیویی	
				تعداد و ساعات برنامه‌های تلویزیونی شناسایی و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه های تلویزیونی	
				تعداد کتابهای تألیف شده	تالیف کتاب	
				تعداد پژوهش‌های انجام شده	انجام پژوهش های کاربردی	
				تعداد همایش‌ها	برگزاری همایش	
				تعداد نشست‌های علمی	برگزاری نشست های علمی	
				تعداد سمینارها و سخنرانی‌ها	برگزاری سمینار و سخنرانی	
				تعداد و ساعات کلیپ‌ها، تیزرها، فیلم‌ها و سریال‌های تولید شده	تولید کلیپ، تیزر، فیلم و سریال	

				تعداد و حجم زیرنویس های تلویزیونی	ارائه محتوای فرهنگی بصورت زیرنویس تلویزیونی	
یک ساله	دفتر حقوقی استانداری	نهاد مسئول: دانشگاه شهرکرد نهادهای همکار: تمام دانشگاهها، کانون وکلا، دادگستری استان	- اخذ آمار و اطلاعات از دستگاههای اجرایی مسئول و همکار - پرسشنامه - مصاحبه با ذینفعان و مطلعین	تعداد کارگروه حقوقی زنان(یک کارگروه استانی و هر شهرستان یک کارگروه)	تشکیل کارگروه های آموزشی، حقوقی زنان	ایجاد بستر و حمایت حقوقی جهت فعالیت های آموزشی زنان (مطابق با راه کارهای حقوقی بیان شده)
				تعداد قوانین و آئین نامه های تصویب شده	شناسایی، آموزش و نظارت بر اجرای قوانین حقوقی موجود در خصوص فعالیت های آموزشی زنان	
				تعداد خلأهای قانونی شناسایی شده	شناسایی خلأ های قانونی موجود	
				تعداد خلأهای قانونی مرتفع شده و قوانین اصلاح شده	رایزنی و ارائه راه کار جهت مرتفع نمودن خلأ ها بمنظور متناسب سازی قوانین موجود که تطابقی با حقوق آموزشی زنان ندارند	
شش ماهه	دفتر آموزش و پژوهش استانداری	نهاد مسئول: دانشگاه شهرکرد نهادهای همکار: کلیه دستگاههای اجرایی استان	- اخذ آمار و اطلاعات از دستگاههای اجرایی مسئول و همکار - پرسشنامه مصاحبه با ذینفعان و مطلعین	تعداد زنان مشارکت داده شده در سیاستگذاری، قانونگزاری، اجرا و نظارت در امور فرهنگی	پذیرش حق زنان بمنظور مشارکت در سیاستگذاری، قانونگذاری، اجرا و نظارت در امور فرهنگی و آموزشی بویژه در خصوص مسائل زنان؛	سیاستگذاری و مدیریت مناسب جهت بالابردن سطح آموزش زنان (مطابق با راه کارهای سیاستی و مدیریتی ارائه شده)
				تعداد زنان مشارکت داده شده در سطوح مدیریت عالی استان	مشارکت زنان و تحقق برابری جنسیتی در سطوح عالی مدیریت آموزش؛	

				تعداد آیین نامه ها، سیاستها و برنامه‌هایی که نقش‌های چندگانه زنان در آنها لحاظ شده‌است	به رسمیت شناختن نقشهای چندگانه زنان (مادری، همسری و...) در تدوین قانون، سیاست‌ها و برنامه‌های آموزشی؛	
				مبلغ ریالیمنابع مالی تخصیص یافته به حوزه آموزش زنان	اختصاص منابع متمرکز کشوری و استانی بیشتر به حوزه آموزش بانوان؛	
				تعداد مدارس شبانه‌روزی تأسیس شده جدید ویژه دختران و حمایت‌های انجام شده از مدارس شبانه‌روزی موجود	برنامه ریزی جهت افزایش پوشش تحصیلی و کیفیت آموزشی دانش آموزان دختر با حمایت از مدارس شبانه‌روزی دخترانه در مناطق کمتر توسعه یافته‌استان؛	
				تعداد زنان موفق که در سیاستگذاری و برنامه‌ریزی‌ها از آنها استفاده شده‌است	استفاده از مدیران و برنامه‌ریزان موفق زن در سیاستگذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های استان؛	
یک ساله	دفتر آموزش و پژوهش استانداری	<p>نهاد مسئول: آموزش و پرورش استان</p> <p>نهادهای همکار: کلیه دانشگاههای استان، نهضت سواد آموزی، منابع طبیعی، جهاد کشاورزی، بنیاد مسکن، مسکن، راه و</p>	<p>- اخذ آمار و اطلاعات از دستگاه-های اجرایی مسئول و همکار</p> <p>- بررسی میدانی</p> <p>- بررسی</p> <p>- اسنادی</p>	تعداد و مساحت مکان‌ها و سراهای محله مهیا شده برای آموزش زنان (هر شهر یک سرای محله)	ایجاد مکان‌های ویژه ای مثل سرای محله جهت مهارت آموزی و آموزش زنان؛	<p>خلق فرصت و فراهم آوردن شرایط ساختاری جهت آموزش زنان</p>
				تعداد برنامه‌های آموزشی ویژه بانوان در ادارات و نهادها	طراحی و ایجاد برنامه های مهارت آموزی ویژه بانوان در ادارات و نهادها متناسب با نیازهای اجتماعی؛	

		شهرسازی، شهرداری‌ها، بانک	- پرسشنامه مصاحبه	تعداد و مبالغ ریالی منابع و امکانات تخصیص یافته برای آموزش بانوان زنان؛	تخصیص منابع و امکانات کافی برای آموزش و مهارت آموزی زنان؛	
				تعداد و مبلغ ریالی حمایت‌های مالی انجام شده از آموزش و مهارت آموزان دختران نیازمند، زنان بدسرپرست، بی سرپرست و نیازمند؛	حمایت مالی ویژه از آموزش و مهارت آموزان دختران نیازمند، زنان بدسرپرست، بی سرپرست و نیازمند؛	
				تعداد مراکز مهارت آموزی ایجاد شده و توسعه یافته	ایجاد و توسعه مرکز مهارت آموزی در مناطق محروم استان	
شش ماهه	دفتر آموزش و پژوهش استانداری	نهاد مسئول: آموزش و پرورش نهادهای همکار: کلیه دانشگاهها، فرهنگ و ارشاد اسلامی، صدا و سیما، نهضت سواد آموزی	- اخذ آمار و اطلاعات از دستگاههای اجرایی مسئول و همکار - پرسشنامه مصاحبه با ذینفعان و مطلعین	تعداد برنامه مهیا شده و آموزش صد درصد ابتدایی زنان	برنامه‌ریزی برای پوشش ۱۰۰ درصدی آموزش ابتدایی و سواد آموزی برای زنان؛	- توانمند سازی آموزشی زنان (مطابق با راه کارهای فردی، آموزشی و مهارتی ارائه شده)
				تعداد آثار علمی مورد حمایت واقع شده	حمایت از آثار علمی- پژوهشی زنان و گسترش مراکز تحقیقاتی با مدیریت زنان؛	
				تعداد و ساعات کلاسهای برگزار شده و دختران و زنان آموزش دیده	برگزاری کلاس‌های آموزش خانواده برای مدارس دخترانه با هدف آموزش جهت برطرف نمودن موانع فرهنگی در خانواده‌ها و تسهیل ادامه تحصیل دختران؛	
				تعداد و ساعات کارگاههای برگزار شده و تعداد زنان و دختران آموزش دیده	توانمند سازی زنان با ایجاد کارگاه- های آموزشی و تخصصی؛	

				آموزش‌های مدرن و ویژه به دختران و بانوان جهت آمادگی برای مشارکت آموزشی و تصدی پستهای مدیریتی؛
			تعداد زنانی که آموزش حقوقی دیده‌اند و آموزشهای حقوقی داده شده	آموزش حقوقی به زنان برای دفاع از حقوق خود و جلوگیری از سوء استفاده احتمالی از آنها؛
			مساحت و تعداد فضاهای آموزشی مهیا شده و تجهیز شده ویژه زنان در کل استان و بطور خاص مناطق محروم	ایجاد فضاهای آموزشی مناسب در کل استان و همچنین تجهیز یا به روز رسانی تجهیزات موجود فضاهای آموزشی ویژه زنان به طور خاص در مناطق محروم
			تعداد زنان نخبه مورد حمایت واقع شده	حمایت از زنان نخبه، محقق و پژوهشگر

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
شش ماهه	سازمان نظام پزشکی استان	نهاد مسئول: دانشگاه علوم پزشکی استان نهادهای همکار: سایر دانشگاه‌ها، آموزش و پرورش، صدا و سیما، کتابخانه استان، فرهنگ و ارشاد اسلامی	- گزارش گیری از نهاد مسئول و همکاران - مصاحبه پرسشنامه	تعداد کارگروه‌های بهداشت و سلامت زنان (یک کارگروه استانی و هر شهرستان یک کارگروه)	تشکیل کارگروه بهداشت و سلامت زنان	فرهنگ سازی جهت ارتقا بهداشت و سلامت و گسترش تأمین اجتماعی
				تعداد و ساعات برنامه‌های رادیویی شناسایی و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه رادیویی	
				تعداد و ساعات برنامه‌های تلویزیونی شناسایی و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه تلویزیونی	
				تعداد کتاب‌های شناسایی و تألیف شده	شناسایی و تألیف کتاب	
				تعداد کارهای تحقیقی انجام شده	انجام کار تحقیقی	
				تعداد کارگاه‌های برگزار شده و افراد آموزش دیده	برگزاری کارگاه‌های آموزشی	
				تعداد همایش‌ها و مقاله‌های همایش	برگزاری همایش	
				تعداد نشست‌های برگزار شده	نشست های علمی	
				تعداد سخنرانی‌های انجام شده	برگزاری سخنرانی	
تعداد و ساعات فیلمها و سریالهای تولید شده	تولید فیلم و سریال					

شش ماهه	سازمان نظام پزشکی استان	نهاد مسئول: دانشگاه علوم پزشکی استان نهادهای همکار: سازمان تأمین اجتماعی، بیمه سلامت، بانکها	- گزارشگیری از نهاد مسئول و همکاران - پرسشنامه - مصاحبه	تعداد سرکشی های انجام شده و چک لیست- های پر شده حاصل از سرکشی و نظارت	نظارت مستمر و مسئولانه بر تمام بیمارستانها، مرکز بهداشتی، درمانی، ارائه دهنده خدمات دارویی، تصویربرداری و	سیاستگذاری و مدیریت مناسب (مطابق با راهکارهای سیاستی و مدیریتی)
				تعداد برنامه‌ها و سیاستهای تدوین شده	برنامه‌ریزی و سیاستگذاری برای ارائه خدمات ویژه به زنان عشایر، روستایی، سرپرست خانوار و سالمند؛	
				شاخص‌های استخراج شده توسط ابزار زیج حیاتی	استخراج شاخص‌های جمعیتی- بهداشتی هر خانه بهداشت و پایگاه بهداشت توسط ابزار زیج حیاتی ایرانی که بر اساس نیازهای واقعی نظام ارائه خدمات بهداشتی- درمانی کشور شکل گرفته است.	
				تعداد زنان تحت پوشش بیمه ای اختلالات و مشکلات روانی	پوشش کامل بیمه ای اختلالات و مشکلات روانی؛	
				تعداد سیاستهای تدوین شده(تصمیم های اتخاذ شده و مصوب شده) برای پیشگیری و مبارزه با بیماری های افسردگی، اسکیزوفرنی، زوال عقل، عقب ماندگی ذهنی، صرع و همچنین مبارزه با خودکشی در بین زنان	سیاستگذاری برای پیشگیری و مبارزه با بیماری های افسردگی، اسکیزوفرنی، زوال عقل، عقب ماندگی ذهنی، صرع و همچنین مبارزه با خودکشی در بین زنان؛	
				میزان و تعداد غربالگریهای انجام شده برای زنان	شناسایی و انجام انواع غربالگری‌های لازم برای زنان؛	
				تعداد شبکه و سازمانهایی که مورد حمایت واقع شده‌اند	حمایت از شبکه ها و سازمان های غیردولتی آگاه به امور زنان و توسعه و ارتقای سلامت زنان در استان؛	
				تعداد سیاستهایی که برای ارتقای سطح	سیاستگذاری برای ارتقای سطح خدمات درمانی، بیمه ای و	

				خدمات درمانی، بیمه‌ای و بستری برای زنان	بستری برای زنان، بویژه زنان خاص و آسیب پذیر؛
				مبلغ ریالی اعتبارات تخصیص یافته	تخصیص اعتبارات لازم جهت
				میزان، نوع و مبلغ لوازم و تجهیزات بهداشت فراهم شده و استاندارد شده	استانداردسازی و فراهم نمودن تجهیزات مورد لزوم مراکز بهداشتی درمانی
				تعداد قراردادهای بسته شده با مراکز رادیوترابی خصوصی بر اساس تعرفه‌های دولتی	قرارداد با مرکز رادیوترابی خصوصی استان بر اساس تعرفه دولتی؛
				تعداد قراردادهای بسته شده با مراکز درمانی فعال	عقد قرارداد با کلیه مراکز تشخیصی درمانی فعال در استان در جهت تسهیل دسترسی بیمه شدگان به خدمات بیمه‌ای؛
				تعداد سیاست‌هایی که برای کاهش محدودیت پذیرش نسخ برخی از موسسات طرف قرارداد اتخاذ شده است	سیاستگذاری برای کاهش محدودیت پذیرش نسخ برخی از موسسات طرف قرارداد؛
				تعداد سیاست‌هایی که برای ارتقای خدمات اورژانس و کیفیت هتلینگ برای زنان اتخاذ شده است	سیاستگذاری برای ارتقای خدمات اورژانس و کیفیت هتلینگ برای زنان؛
				تعداد سیاست‌هایی که برای حضور پزشکان متخصص زنان در نقاط محروم و مورد نیاز و سیاست‌های اتخاذ شده برای ماندگاری آنها	سیاستگذاری برای حضور پزشکان متخصص زنان در نقاط محروم و مورد نیاز و سیاستگذاری برای ماندگاری آنها؛
				تعداد زنان نیازمند، سرپرست خانوار، قالیباف و شاغل در صنایع دستی و زنان خانه داری که تحت پوشش کامل بیمه‌ای قرار گرفته شده‌اند	شناسایی صحیح و پوشش کامل بیمه‌ای زنان نیازمند، سرپرست خانوار، قالیباف و شاغل در صنایع دستی و زنان خانه دار؛

				تعداد زنانی که خدمات سطح اول به آنها ارایه شده است	کنترل و نظارت و ارزشیابی بر خدمات واحدهای ارائه دهنده خدمات سطح اول که هیچ زنی در استان خارج از محدوده عمل قرار نگیرد.		
یک ساله	سازمان نظام پزشکی استان	نهاد مسئول: دانشگاه علوم پزشکی نهادهای همکار: کانون وکلای استان، سازمان تأمین اجتماعی، بیمه سلامت	گزارشگیری از نهاد مسئول و همکاران - پرسشنامه مصاحبه	تعداد قوانین شناسایی شده	شناسایی تمام قوانین مربوط به بهداشت و سلامت (جسمی و روانی) و تأمین اجتماعی زنان؛	ایجاد بستر حقوقی و حمایت حقوقی (مطابق با راهکارهای حقوقی)	
				تعداد خلأهای قانونی شناسایی شده در این حوزه	مطالعه و شناسایی خلأهای قانونی مربوط به سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی زنان؛		
				تعداد قوانینی که تصویب شده‌اند و قوانینی که اصلاح شده‌اند	پیگیری و رایزنی جهت تصویب قوانین بروز جدید جهت پر کردن خلأهای قانونی و حذف قوانین منسوخ؛		
				تعداد نیروهای انسانی به کارگرفته شده	شناسایی و بکارگیری نیروی انسانی متخصص		
شش ماهه	سازمان نظام پزشکی استان	نهاد مسئول: دانشگاه علوم پزشکی نهادهای همکار: سازمان تأمین اجتماعی، بیمه سلامت، کمیته امداد امام خمینی، بهزیستی انسان، منابع طبیعی و جنگلها، جهاد کشاورزی،	گزارشگیری از نهاد مسئول و همکاران - بررسی میدانی - مصاحبه پرسشنامه	تعداد افراد، شهرها و روستاهایی که آب شرب سالم برای آنها فراهم شده‌است	فراهم آوردن شرایط دسترسی به آب سالم، تغذیه صحیح، بهداشت مادر و کودک، افزایش سطح ایمنی زنان در مقابل بیماریها و ... ؛	بسترسازی و فراهم آوردن شرایط ساختاری (طبق راهکارها	(
				تعداد مرکز درمانی راه‌اندازی شده	گسترش مراکز درمانی در سطح استان با اولویت مناطق محروم؛		
				تعداد پزشکان زنان و خانواده افزایش یافته در مناطق محروم	نیازسنجی و افزایش پزشکان، پزشکان خانواده، و ... در مناطق محروم و نیازمند؛		
				تعداد مراکز و امکانات سونوگرافی و تصویر برداری ایجاد شده و تجهیز شده	افزایش مراکز و امکانات سونوگرافی و تصویر برداری و تجهیز آن‌ها؛		

<p>شهرداری‌ها، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، راه و شهرسازی و مسکن، بانکها</p>	<p>تعداد خدمات دارویی ارائه شده در مناطق محروم</p>	<p>گسترش خدمات دارویی در مناطق محروم؛</p>
	<p>تعداد نیروهای انسانی تأمین شده</p>	<p>تأمین نیروی مورد نیاز مرکز بهداشتی، درمانگاهها و بیمارستان‌ها در حوزه زنان بویژه در مناطق محروم بر اساس نیاز؛</p>
	<p>تعداد بیمارستانهای زنان ایجاد شده</p>	<p>تأسیس بیمارستان مخصوص زنان در تمام شهرستان‌های استان؛</p>
	<p>تعداد بیمارستانهای کودک ایجاد شده</p>	<p>تأسیس بیمارستان کودک در تمام شهرستان‌های استان؛</p>
	<p>تعداد و نوع مراقبتهای بهداشتی ارائه شده در محل و دسترسی های ایجاد شده به ۲۰ قلم دارو</p>	<p>مراقبت بهداشتی - درمانی در محل شامل دسترسی به حداقل ۲۰ قلم داروی اساسی با یک ساعت پیاده روی یا استفاده از وسیله نقلیه</p>
	<p>تعداد افراد، روستاها و شهرهایی عمومی به خدمات بهداشتی دسترسی پیدا کرده‌اند</p>	<p>توزیع عادلانه امکانات بهداشتی در بین شهرهای استان به ترتیبی است که دسترسی عموم افراد به مراقبت های اولیه بهداشتی و خدمات پشتیبان آن به سهولت صورت پذیرد. در واقع توجه به این اصل، توجه شایسته به پایه و اساس استراتژی بهداشت برای همه می باشد</p>
	<p>تعداد خانه‌های بهداشت تقویت شده و تجهیز شده</p>	<p>تقویت خانه های بهداشتی روستایی از لحاظ پزشک زنان و کادر و تجهیزات؛</p>
	<p>تعداد مراکز تشخیص و درمان مشکلات و اختلالات روانی ایجاد شده بر اساس نیاز در شهرستان‌ها و مناطق محروم استان ویژه زنان</p>	<p>ایجاد و گسترش مراکز تشخیص و درمان مشکلات و اختلالات روانی بر اساس نیاز در شهرستان‌ها و مناطق محروم استان ویژه زنان؛</p>

				تعداد بخش خصوصی و تعداد خیرین مشارکت کننده در بخش سلامت	بسترسازی برای حضور بخش خصوص و خیرین در عرصه سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی؛		
شش ماهه	سازمان نظام پزشکی استان	نهاد مسئول: دانشگاه علوم پزشکی نهادهای همکار: سار دانشگاهها، آموزش و پرورش، فرهنگ و ارشاد اسلامی، اداره کتابخانه‌های استان، صدا و سیما	- گزارشگیری از نهادهای مسئول و همکار - پرسشنامه مصاحبه	تعداد تحقیقات انجام شده در این حوزه	سوق دادن تحقیقات بهداشتی به سوی افزایش کاربرد مراقبت های اولیه بهداشتی برای تمامی زنان در سطح استان چهارمحال و بختیاری؛	تحقیق، آموزش و توانمندسازی زنان در زمینه سلامت، بهداشت و تأمین اجتماعی	
				تعداد زنان آموزش دیده در این عرصه	ترویج و آموزش و حمایت از برنامه شهر سالم و روستای سالم با استفاده از شرکت طیف وسیعی از زنان در نواحی مختلف استان؛		
				تعداد دختران و زنان آموزش دیده در این حوزه و حمایت شده	آموزش و حمایت های روانی از زنان و دختران نوجوان در سطح استان به ویژه دختران نوجوان در مناطق روستایی که سن ازدواج و باروری زنان در سطح پایین قرار دارد؛		
				تعداد زنان و دختران که مراقبتهای بهداشتی به آنها ارایه شده است	ارتقای کیفیت مراقبت های آموزشی بهداشتی مربوط به زنان و دختران؛		
				تعداد زنان و دختران آموزش دیده در این حوزه	آموزشهای مورد نیاز زنان شهری و روستایی در خصوص سلامت، بهداشت و بیمه		
				تعداد و ساعات کلاس ها و کارگاههای برگزار شده و افراد آموزش دیده	برگزاری کلاس و کارگاه جهت آموزش و توانمندسازی زنان و دختران		
				تعداد زنانی و دخترانی که علاقمند به ورزش شده اند و ورزش می کنند	ترویج روحیه حفظ طراوت و شادابی با ورزش؛		
				تعداد خانواده های آموزش دیده در این حوزه	آموزش خانواده ها در مورد نحوه برخورد با بیماران و		

				مسئولیت پذیری آن ها در مقابل بیماران	
			مبلغ و نوع حمایتها و تعداد برنامه‌های تدوین شده برای فراغت بانوان	حمایت و برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت بانوان جهت استفاده بهینه از اوقات فراغت؛	
			تعداد و ساعات محتواهای رسانه‌ای تولید شده	تولید محتواهای رسانه‌ای و استفاده از ظرفیت رسانه‌های مختلف برای آموزش و توانمندی زنان در زمینه سلامت و بهداشت؛	

جدول شماره (۶۰) برنامه پایش و ارزیابی راهکارهای ارتقا مشارکت سیاسی و مدنی زنان

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
یک ساله	حوزه معاونت سیاسی استانداری	نهاد مسئول: استانداری و فرمانداریها نهادهای همکار: دانشگاه‌های استان، صدا و سیما، آموزش و پرورش، فرهنگ و ارشاد اسلامی	-گزارش‌گیری پرسشنامه مصاحبه	تعداد کارگروه‌های سیاسی و اجتماعی تشکیل شده (یک کارگروه استانی و هر شهرستان یک کارگروه)	تشکیل کارگروه مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان	فرهنگ سازی جهت ایجاد نگاه مثبت به مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان (مطابق با راهکارهای ارائه شده در بعد فرهنگی)
				تعداد و ساعات برنامه‌های رادیویی تولید شده	شناسایی و تولید برنامه رادیویی	
				تعداد و ساعات برنامه‌های تلویزیونی تولید شده	شناسایی و تولید برنامه تلویزیونی	
				تعداد کتابهای شناسایی و تألیف شده	شناسایی و تألیف کتاب	
				تعداد کارهای تحقیقی انجام شده	انجام کار تحقیقی	

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
				تعداد و ساعات کارگاههای برگزار شده و تعداد افراد آموزش دیده	برگزاری کارگاههای آموزشی	
				تعداد همایشهای برگزار شده و مقاله‌های همایش	برگزاری همایش	
				تعداد نشست‌ها	نشست‌های علمی	
				تعداد سخنرانی‌های انجام شده	برگزاری سخنرانی	
				تعداد و ساعات فیلم و سریالهای تولید شده	تولید فیلم و سریال	
				تعداد و حجم زیرنویس‌های تلویزیونی تولید شده و پخش شده	زیرنویس تلویزیونی	
یک ساله	حوزه معاونت سیاسی استانداری	نهاد مسئول: استانداری و فرمانداری‌ها نهادهای همکار: دانشگاهها، سازمانهای مردم نهاد و ...	- گزارش گیری - پرسشنامه مصاحبه	تعداد قوانینی شناسایی شده در این حوزه	شناسایی قوانین موجود در خصوص فعالیتهای سیاسی و اجتماعی زنان	ایجاد بستر حقوقی و حمایت حقوقی جهت فعالیت سیاسی و اجتماعی زنان (مطابق با راهکارهای حقوقی)
				تعداد خلأهای قانونی شناسایی شده و رفع شده و قوانین اصلاح شده	شناسایی خلأهای قانونی و رایزنی برای رفع خلأهای قانونی جهت متناسب سازی قوانین موجود که تطابقی با حقوق سیاسی زنان ندارند	

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
یک ساله	حوزه معاونت سیاسی استانداری	نهاد مسئول: استانداری و فرمانداری‌ها نهادهای همکار: کلیه دستگاههای اجرایی استان	- گزارش گیری - پرسشنامه مصاحبه	تعداد زنانی که در امور سیاسی استان مشارکت داده شده‌اند	مشارکت دادن زنان در کلیه امور و برنامه های سیاسی استان مربوط به زنان؛	سیاستگذاری و مدیریت مناسب جهت مشارکت سیاسی و اجتماعی (مطابق با راهکارهای سیاستی و مدیریتی)
				تعداد مدیران آموزش دیده در این حوزه	آموزش مدیران برای ایجاد نگرش مثبت در مدیران و سیاستگذاران نسبت به حضور گسترده زنان در حوزه‌ی فعالیت های سیاسی؛	
				تعداد پست‌های سیاسی اختصاص داده شده به زنان	اختصاص پست‌های سیاسی به زنان؛	
				تعداد مدیران و برنامه‌ریزان زن موفق که در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و برنامه‌ریزی مشارکت داده شده‌اند	استفاده از مدیران و برنامه‌ریزان موفق زن در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و برنامه‌ریزی‌های استان؛	
یک ساله	حوزه معاونت سیاسی استانداری	نهاد مسئول: استانداری و فرمانداریها نهادهای همکار: کلیه دستگاههای اجرایی استان، بانک ها و	- گزارش گیری - پرسشنامه مصاحبه	تعداد زنانی که در رقابتهای انتخاباتی مختلف شرکت کرده‌اند	بسترسازی در حضور زنان در رقابت‌های انتخاباتی ملی و محلی (شوراها، مجلس و ...)	خلق فرصت و فراهم آوردن شرایط ساختاری جهت مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان
				تعداد زنانی که به عضویت انجمن‌ها و احزاب سیاسی درآمده‌اند	بسترسازی برای مشارکت گسترده زنان در انجمن‌ها و احزاب و گروه‌های سیاسی	

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
				تعداد و مساحت فضاهای تخصیص یافته برای انواع فعالیتهای سیاسی و مدنی زنان	اختصاص فضاهای مخصوص و ویژه برای فعالیتهای سیاسی و اجتماعی زنان	
				مبلغ ریالی منابع مالی تخصیص یافته برای فعالیت انواع فعالیتهای سیاسی و مدنی زنان	اختصاص منابع مالی ویژه جهت فعالیت های سیاسی زنان	
یک ساله	حوزه معاونت سیاسی استانداری	نهاد مسئول: دانشگاه شهرکرد نهادهای همکار: آموزش و پرورش، تمام دانشگاههای استان، صدا و سیما، فرهنگ و ارشاد اسلامی، بهزیستی استان، کمیته امداد امام خمینی،	- گزارش گیری - پرسشنامه - مصاحبه	تعداد زنان آموزش دیده و توانمند شده در زمینه سیاسی	توانمندسازی، آموزش و بالا بردن بینش سیاسی زنان	توانمند سازی سیاسی و اجتماعی زنان
				تعداد زنانی که آموزش حقوقی سیاسی دیده اند	آموزش حقوقی به زنان برای دفاع از حقوق سیاسی خود و جلوگیری از سوء استفاده احتمالی از آنها	

جدول شماره (۶۱) پایش و ارزیابی برنامه‌های عملی جهت پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
یک ساله	دفتر امور اجتماعی استانداری	<p>نهاد مسئول: معاونت پیشگیری از جرم دادگستری استان</p> <p>نهادهای همکار: صدا و سیما، فرهنگ ارشاد اسلامی، دانشگاه‌های استان، فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش</p>	- گزارشگیری - پرسشنامه - مصاحبه	تعداد کارگروه‌های تشکیل شده (یک کارگروه استانی و هر شهرستان یک کارگروه)	تشکیل کارگروه آسیب‌های اجتماعی حوزه زنان	فرهنگ سازی برای پیشگیری، کاهش و مبارزه با آسیب‌های اجتماعی
				تعداد و ساعات برنامه‌های رادیویی شناسایی و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه رادیویی	
				تعداد و ساعات برنامه‌های رادیویی شناسایی و تولید شده	شناسایی و تولید برنامه تلویزیونی	
				تعداد کتابهای شناسایی و تألیف شده	شناسایی و تألیف کتاب	
				تعداد کارهای تحقیقی انجام شده	انجام کار تحقیقی	
				تعداد کارگاه‌های برگزار شده و افراد آموزش دیده	برگزاری کارگاه‌های آموزشی	
				تعداد همایش‌های برگزار شده و مقاله‌های همایش	برگزاری همایش	
				تعداد نشست‌های برگزار شده	نشست‌های علمی	
				تعداد سخنرانی‌های برگزار شده	برگزاری سخنرانی	
				تعداد و ساعات فیلم‌ها و سریال‌های تولید شده	تولید فیلم و سریال	
تعداد زیرنویس‌های پخش شده از تلویزیون	زیر نویس تلویزیونی					

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
یک ساله	دفتر بازرسی و امور حقوقی استانداری	نهاد مسئول: معاونت پیشگیری از جرم دادگستری استان نهادهای همکار: کانون وکلا، کمیته امداد، بهزیستی	- گزارشگیری - پرسشنامه - مصاحبه	تعداد متون قانونی شناسایی شده و جمع آوری شده	شناسایی، آموزش و نظارت بر اجرای قوانین موجود در خصوص آسیبهای زنان، زنان آسیب پذیر و زنان آسیب دیده	ایجاد بستر حقوقی و حمایت حقوقی و جهت کاهش آسیبهای اجتماعی و مقابله با آنها (مطابق با راهکارهای حقوقی)
				تعداد خلأهای قانونی شناسایی شده، قوانین وضع شده و قوانین اصلاح شده	شناسایی خلأهای قانونی و رایزنی برای رفع خلأهای قانونی جهت متناسب سازی قوانین موجود که تطابقی با حقوق زنان ندارند	
				تعداد وکلای اجتماعی تعیین شده	راه اندازی طرح وکالت اجتماعی	
شش ماهه	دفتر امور اجتماعی استانداری	نهاد مسئول: معاونت پیشگیری از جرم دادگستری استان نهادهای همکار: کلیه دستگاههای اجرایی استان	- گزارشگیری - پرسشنامه - مصاحبه	تعداد و ساعات کارگاههای برگزار شده و افراد آموزش دیده	برگزاری کارگاههای آسیب- های اجتماعی زنان ویژه مدیران؛	سیاستگذاری و مدیریت مناسب جهت کاهش و مقابله با آسیبهای اجتماعی (مطابق با راهکارهای سیاستی و مدیریتی)
				تعداد مراکز مبارزه با آسیبهای اجتماعی تأسیس شده (یک مرکز استانی)	تأسیس مرکز مبارز با آسیب- های اجتماعی زنان در شهرهای بزرگ استان؛	
				تعداد کمیته های رصد اجتماعی ویژه آسیبهای اجتماعی زنان و خانواده (یگ کمیته استانی)	راه اندازی کمیته ویژه رصد آسیبهای اجتماعی زنان در دفتر امور بانوان و خانواده؛	

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
				طرح تهیه شده جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی زنان در استان؛	تهیه طرح جامع کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی زنان در استان؛	
				طرح تهیه شده و زنان سرپرست خانوار توانمند شده	تهیه و اجرای کامل طرح جامع توانمندسازی زنان سرپرست خانوار استان؛	
				تعداد سامانه مدیریت آسیب‌های اجتماعی زنان راه افتاده (یک سامانه)	راه اندازی	
				تعداد افرادی که به آنها به این شیوه خدمت رسانی شده است	خدمات رسانی به موقع به افراد در معرض آسیب‌های اجتماعی با مشارکت سازمان‌های غیردولتی؛	
				تعداد مراکز فوریت‌های اجتماعی ویژه زنان مطابق قوانین در شهرهای بالای پنجاه هزار نفر استان و در سایر شهرها به تناسب جمعیت و گسترش آسیب‌های اجتماعی راه اندازی شده	- توسعه مراکز فوریت‌های اجتماعی ویژه زنان مطابق قوانین در شهرهای بالای پنجاه هزار نفر استان و در سایر شهرها به تناسب جمعیت و گسترش آسیب‌های اجتماعی	

نتیجه یا هدف	فعالیت	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	شیوه ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	مسئول پایش و ارزیابی	دوره پایش
	ترویج رویکرد خیر اجتماعی و تلاش در جهت جلب مشارکت بیشتر ذی‌نفعان در تأمین منابع مورد نیاز؛	تعداد خیرین اجتماعی جذب شده و کمکهای اخذ شد				
	تدوین نظام جامع رصد آسیب‌های اجتماعی زنان؛	نظام جامع رصد اجتماعی تدوین شده				
	تدوین سالانه اطلس آسیب‌های اجتماعی زنان استان؛	اطلس آسیب‌های اجتماعی زنان استان تدوین شده (سالانه یک اطلس)				
	انجام حمایت‌های لازم (مالی، اداری، و ...) از زنان و دختران آسیب دیده و در معرض آسیب و خطر؛	مبلغ حمایت‌های مالی و میزبانی حمایت اداری انجام شده				
توانمند سازی و آموزش زنان	برگزاری کارگاه‌ها و کلاس‌ها ویژه زنان در خصوص تمام ابعاد آسیب‌های اجتماعی	تعداد و ساعات کارگاه‌های برگزار شده و تعداد افراد آموزش دیده			دفتر امور اجتماعی استانداری	یک ساله
	نشست و میزگرد زنان جهت توانمند سازی زنان برای پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی	تعداد نشست‌های برگزار شده				

دوره پایش	مسئول پایش و ارزیابی	نهادهای مسئول و همکار	شیوه ارزیابی	شاخص ارزیابی (میزان مورد انتظار)	فعالیت	نتیجه یا هدف
		آموزش و پرورش		تعداد، نوع و ساعات برنامه‌های رسانه‌ای تولید شده	تولید برنامه‌های رسانه‌ای زنان جهت توانمندسازی زنان برای پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی	
				تعداد کتابهای تألیف و ترجمه شده	تألیف و ترجمه کتاب زنان جهت توانمند سازی زنان برای پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی	
				تعداد پژوهشهای انجام شده	انجام پژوهش زنان جهت توانمند سازی زنان برای پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی	

فهرست منابع

- (ارلویت، جنراف) (۱۳۷۳) تاریخ سیاسی اجتماعی بختیاری، ترجمه مهراپ امیری، نشر سهند، تهران.
- بیشوب، ایزابلا (۱۳۷۵) از بیستون تا زردکوه بختیاری، ترجمه مهراپ امیر، انتشارات سهند و آنزان، تهران.
- تاج الدین، محمدباقر و لیلی رحمتی والا (۱۳۹۳) رسانه ملی و توانمندسازی زنان سرپرست خانوار، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، سال هفدهم، شماره ۶۵، صص: ۱۶۱-۱۱۹.
- خسروی، محمد علی و دیگران (۱۳۹۱) چگونگی توانمند سازی زنان در عرصه تصمیم‌گیری سیاسی در ساختار تصمیم‌گیری ملی و بین‌المللی، پژوهشنامه روابط بین‌الملل، صص: ۱۳۲-۱۰۰.
- رئیسی سرتشینی، ام‌الله (۱۳۸۱) خشونت علیه زنان مطالعه موردی شهرستان شهر کرد، فصلنامه پژوهش زنان، شماره ۳، بهار، صص ۴۵-۶۳.
- رضائی، مهدی، پرتوی. لطیف (۱۳۹۶) وضعیت سقط جنین در میان زنان کرد شهر مهاباد در سال ۱۳۹۵، مرکز تحقیقات مراقبتهای پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایران (نشریه پرستاری ایران) دوره ۳۰ شماره ۱۰۹، دی ماه ۴۳-۳۲.
- سازمان ثبت احوال کشور (۱۳۶۵) سالنامه آماری سازمان ثبت احوال کشور، تهران.
- سازمان ثبت احوال کشور (۱۳۷۵) سالنامه آماری سازمان ثبت احوال کشور، تهران.
- سازمان ثبت احوال کشور (۱۳۸۵) سالنامه آماری سازمان ثبت احوال کشور، تهران.
- سازمان ثبت احوال کشور (۱۳۹۵) سالنامه آماری سازمان ثبت احوال کشور، تهران.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان چهارمحال و بختیاری (۱۳۹۶) گزارش اقتصادی-اجتماعی چهارمحال و بختیاری ۱۳۹۵، انتشارات سازمان برنامه و بودجه کشور، تهران.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان چهارمحال و بختیاری (۹۵-۶۵) سالنامه آماری استان چهارمحال و بختیاری، شهر کرد.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (۱۳۷۴) قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (۱۳۷۸) قانون برنامه سوم سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- سن آمارتیا (۱۳۷۹) برابری و آزادی، ترجمه حسن فشارکی، مؤسسه نشر و پژوهش شیرازه.
- سن، آمارتیا (۱۳۸۲) توسعه به مثابه آزادی، ترجمه وحید محمودی، انتشارات دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
- طاهری، مرضیه (۱۳۹۳) اصول توانمندسازی زنان در چهارچوب نهاد زنان ملل متحد، مهرخانه.
- عیبرزایی. راحله، قاسمی پیربلوطی، محمد، شریفی، طیبه (۱۳۹۳) بررسی رابطه بین کیفیت زندگی و سلامت روانی زنان تحت خشونت همسر شهرستان فارس، فصلنامه علمی-تخصص دانش انتظامی چهارم‌حال و بختیاری، سال دوم، شماره پنجم، بهارص ۶۱-۷۴.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۸۷) زنان و توسعه اجتماعی، حقوق زنان، شماره ۱۰.
- غفاری، غلامرضا و دیگران (۱۳۸۸) مروری بر شاخص‌های توانمندسازی با تأکید بر زنان سرپرست خانوار، دومین همایش توانمندی زنان و توان افزایی زنان سرپرست خانوار، صص: ۳۴۰-۳۱۹.
- قاراخانی معصومه (۱۳۹۴) شاخص‌های سنجش وضعیت خانواده، مبنایی برای سیلستگذاری اجتماعی، مطالعات جامعه شناختی، دوره ۲۲، شماره ۲، صص: ۱۴۹-۱۲۵.
- کجباف. علی اکبر، الهیاری. فریدون، بختیاری. سمیه (۱۳۹۲) نقش و جایگاه زن در ایل بختیاری در دوره قاجار از دیدگاه سیاحان اروپایی (۱۲۱۰ تا ۱۳۴۴ق / ۱۷۹۶ تا ۱۹۲۵ م). مجله پژوهش‌های تاریخی (علمی پژوهشی) سال چهل و نهم، دوره جدید، سال پنجم، شماره چهارم (پیاپی ۲۰) زمستان، صص ۵۴-۳۹.
- کتابی و دیگران (۱۳۸۴) پیش شرطها و موانع توانمندسازی زنان مطالعه موردی زنان شهر اصفهان، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان ۱۹ (۵)، (۵، ۴).
- کشاورز شکری، عباس، و عاطفه آذر کشب (۱۳۹۵) نقادی و بازسازی نظریه سارا لانگه درباره شاخص‌های توانمندسازی زنان سرپرست خانوار، فصلنامه علمی پژوهشی اسلام و علوم اجتماعی، شماره ۱۶، صص: ۳۵-۵.

- گلچین. مسعود، امینی. الیاس، صفری. سعید، سیدی. فرشته (۱۳۹۵) مطالعه جامعه شناختی میزان و علل خشونت علیه زنان متاهل شهرستان فارس، همایش ملی خانواده و مسائل نوپدید
- معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری (۱۳۹۶) نگاهی به وضعیت زنان در استان چهارمحال و بختیاری، شرکت بین المللی پردازش اطلاعات نقش کلیک.
- معیدفر. سعید و حمیدی. نفیسه (۱۳۸۶) زنان سرپرست خانوار: نگفته ها و آسیب های اجتماعی، نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۲، زمستان، صص ۱۳۱ ۱۵۸.
- معزی، معصومه، اعظمی. مهران، شاکری. مصطفی، پورحیدر. بهروز (۱۳۸۷) همسرآزاری و ارتباط آن با سلامت روان زنان استان چهارمحال و بختیاری، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، دوره شانزدهم، شماره اول. بهار. صص ۲۰ ۲۶
- مؤمنی، فرشاد و دیگران (۱۳۹۳) بررسی وضعیت زنان در برنامه های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی پس از انقلاب، نشریه زن در فرهنگ و هنر، دوره ۶، شماره ۱، صص ۲۸-۱
- ماجدی، حمید و دیگران (۱۳۹۴) شناسایی شاخص های مؤثر بر مشارکت زنان در طرح های توسعه شهری، شماره ۳۲، سال دوازدهم، صص: ۱۰ ۳.
- مرکز آمار ایران (۱۳۶۵) نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور، تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۶۵) نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور، تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۶۵) نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور، تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۶۵) نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور، تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۷۵) نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور، تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵) نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور، تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵) نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن کل کشور، تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۶۵) سالنامه آماری کل کشور، تهران.
- مرکز آمار ایران (۷۵) سالنامه آماری کل کشور، تهران.

- مرکز آمار ایران (۸۵) سالنامه آماری کل کشور، تهران.
- مرکز آمار ایران (۹۰) سالنامه آماری کل کشور، تهران.
- مرکز آمار ایران (۹۵) سالنامه آماری کل کشور، تهران.
- نژاد، شهربانو و سیده فاطمه محبی (۱۳۸۹) شاخص‌های سنجش وضعیت زنان و خانواده، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای فرهنگی و اجتماعی زنان و خانواده.
- همتی، رضا و گنجی. مریم (۱۳۹۵) مهاجرت انفرادی مردان از روستاها و چالش‌های پیش روی زنان جامانده، نشریه توسعه محلی (روستایی شهری) دوره هشتم، شماره ۱، بهار و تابستان، صص ۱۶۶-۱۳۹.